

נ ת ב י ק ר ע

נדפסים מחדש

ומהודרים בתוספות רבות

עורה כבודי עורה הנבל וכנור   אעירה שחר: (תהלים כ"ז ט').
 Erwache, meine Ehre! Erwache, Harfe und Zither!   Die Morgenröthe weck' ich auf. (Psalm 57, 9.)

Semiroth Israel I.

PEST.

Verlag von M. E. Löwy's Sohn Buchhandlung.

ספר

זמירות ישראל

והוא

ספר תהלים עם תרגום אשכנזי

מאת

רבינו משה בן מנחם ז"ל

ועם

באר

מאת

החכם המפורסם ר' יואל בריל ז"ל.

כאשר נדפס בפעם החמישית

מונה בהנהגה מדויקת עם הקרי והכתיב חסרות ויתרות ועוד נוסף לזה

פירוש רש"י ז"ל

ונלוה עליו

ספר תולדות אהרן.

חלק ראשון

פעם.

פערלאנ פאן מ. ע. לאוויס זאָהן בוכהאנדלונג.

למנצח פנגינות מזמור-קדור :

מנעים זמירות ישראל
 פעמיק בשירי הוד,
 אל-מה אערכם כי-נעמו? —
 בגדולות הליכותיך
 כן נפלאו סלה.

תורה	הורה בישרון אל,
עלית	אש דת, באר הואלת ⁽¹⁾ למרום, קנית חכמה, למד ליעקב חק ומשפט, מפי עליון יצאו.

(1) אמרו חז"ל על פסוק הואיל משה צאר את התורה שתדגמה לשנעים לשון.

IV

אִז מִקֶּדֶם סִלּוֹת לֹא.
 אֲרַחֵם הַגִּיּוֹן פְּנֵי מִי וְחִי צוּן: (1)
 יֵשֶׁר לְכַתּוֹ מִחֲמוּא בְּלִשׁוֹנוֹ:
 הִכֵּן צִעְדוֹ מִצֶּעֶד גָּבֵר
 מֵאִין עוֹד-פְּנוֹת אֶל-שְׂמִי כָּזָב.

כֵּן עֵקֶבּוֹת מִבְּחַר רוּעִים. (2)
 בְּמַעֲגֵלֶיךָ עֲתָה נוֹדְעוּ!
 נִצַּחְתָּ בְּנִגְיֵנוֹתַי הַשְׁכַּלְתָּ מִשִּׁפְּי לִי
 אֲצַלְתָּ מִרוּחֹ בִּרְכָה לָנוּ
 רוּחֹ רוּחֶךָ, וּמָלַתָּ עַל-לִשׁוֹנִי.

מָלַתָּ מִנְפֶּת נוֹמְפֶת,
 עַד-לִשׁוֹנֶךָ מִצִּוּף מְתַקָּה,
 מָה אֶעֱרֹךְ-לָהּ כִּי-נִעְמָה? —
 בְּגִדוֹדוֹת הַלִּיכוֹתֶיךָ
 כֵּן נִפְלְאוּ סִלָּה.

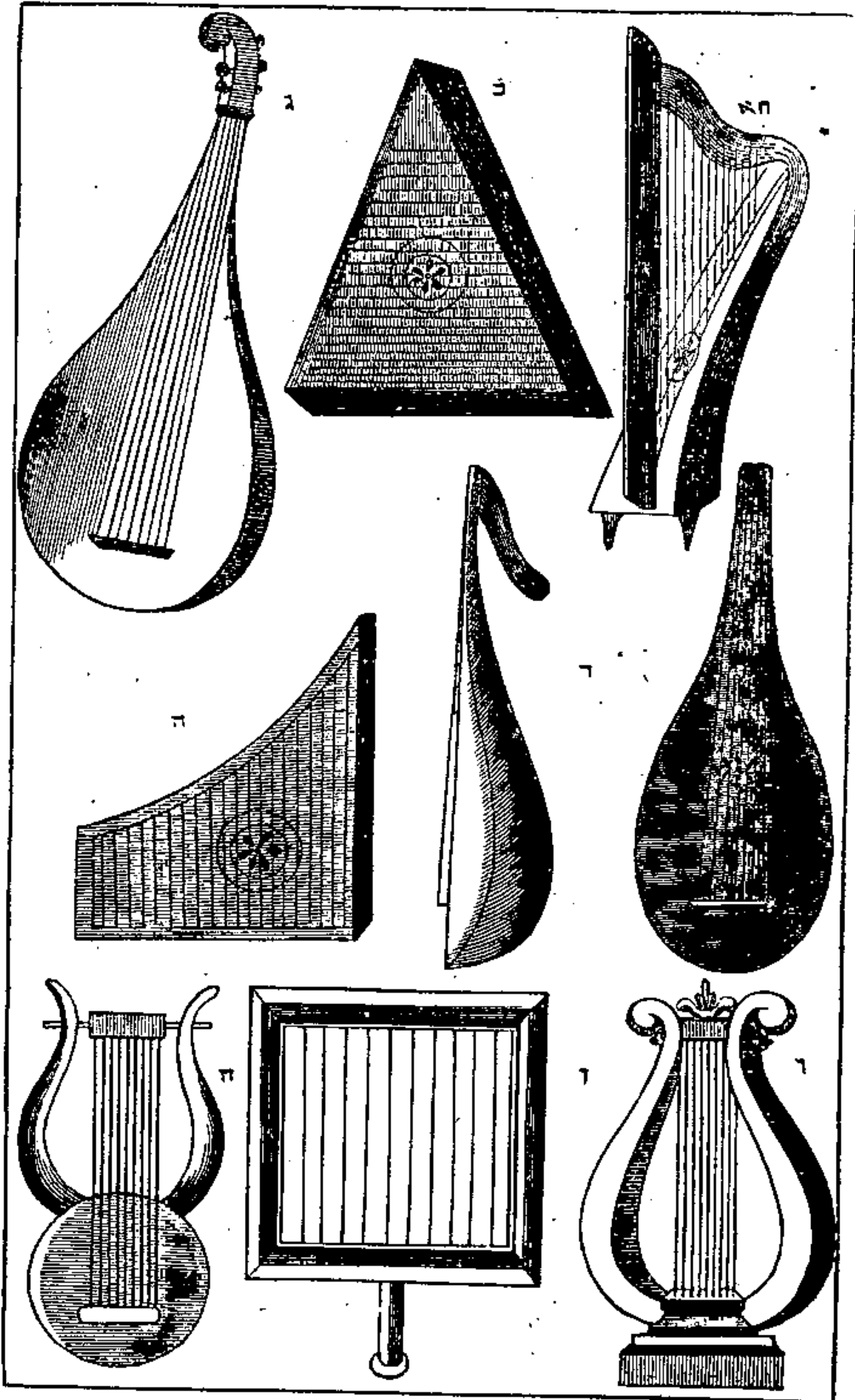
(1) פידוס על צליל שלות ההגיון להדמז"ס.

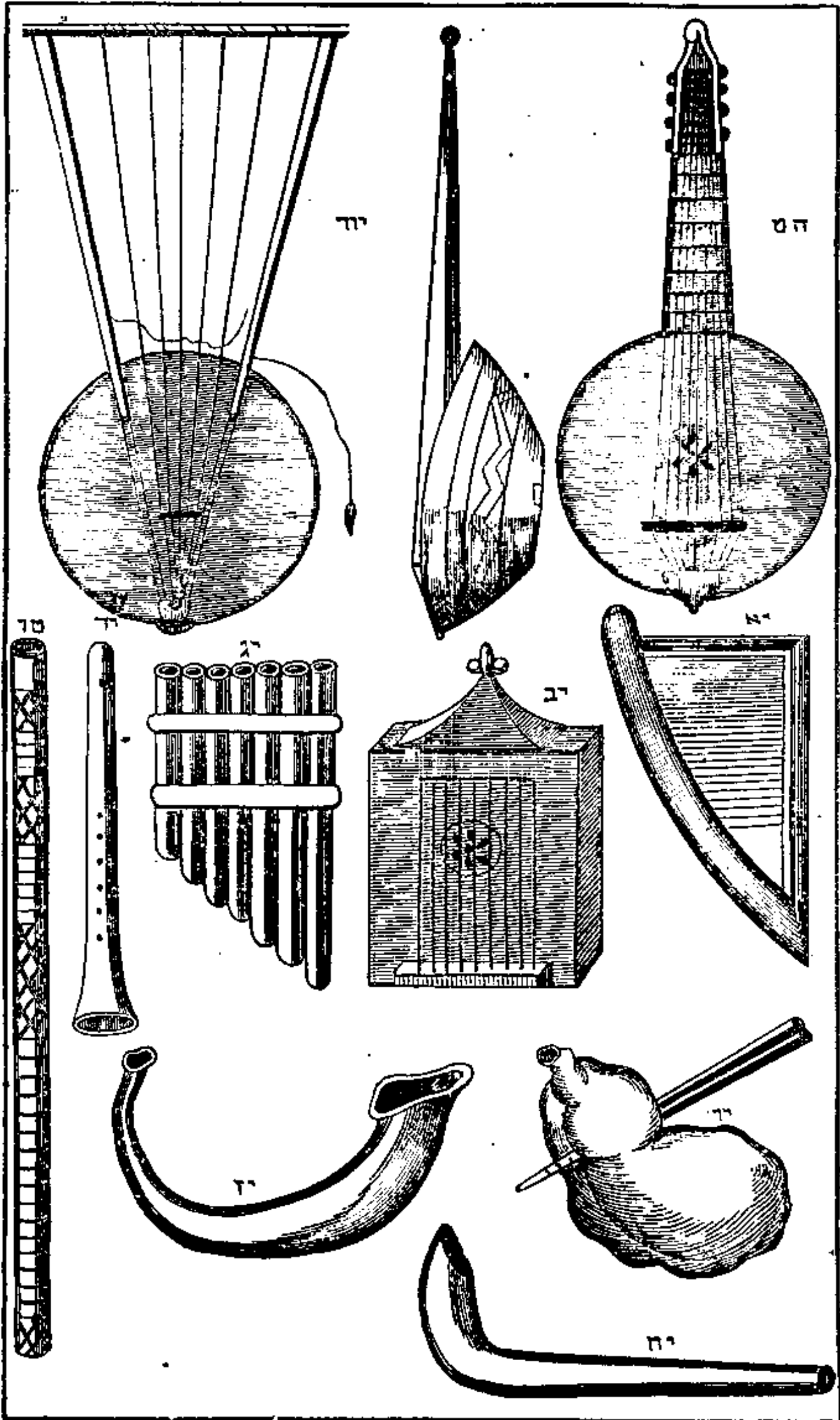
(2) דוד האמור עליו ויועס צחוס לצנו וצחזכות כפיו ינחם.

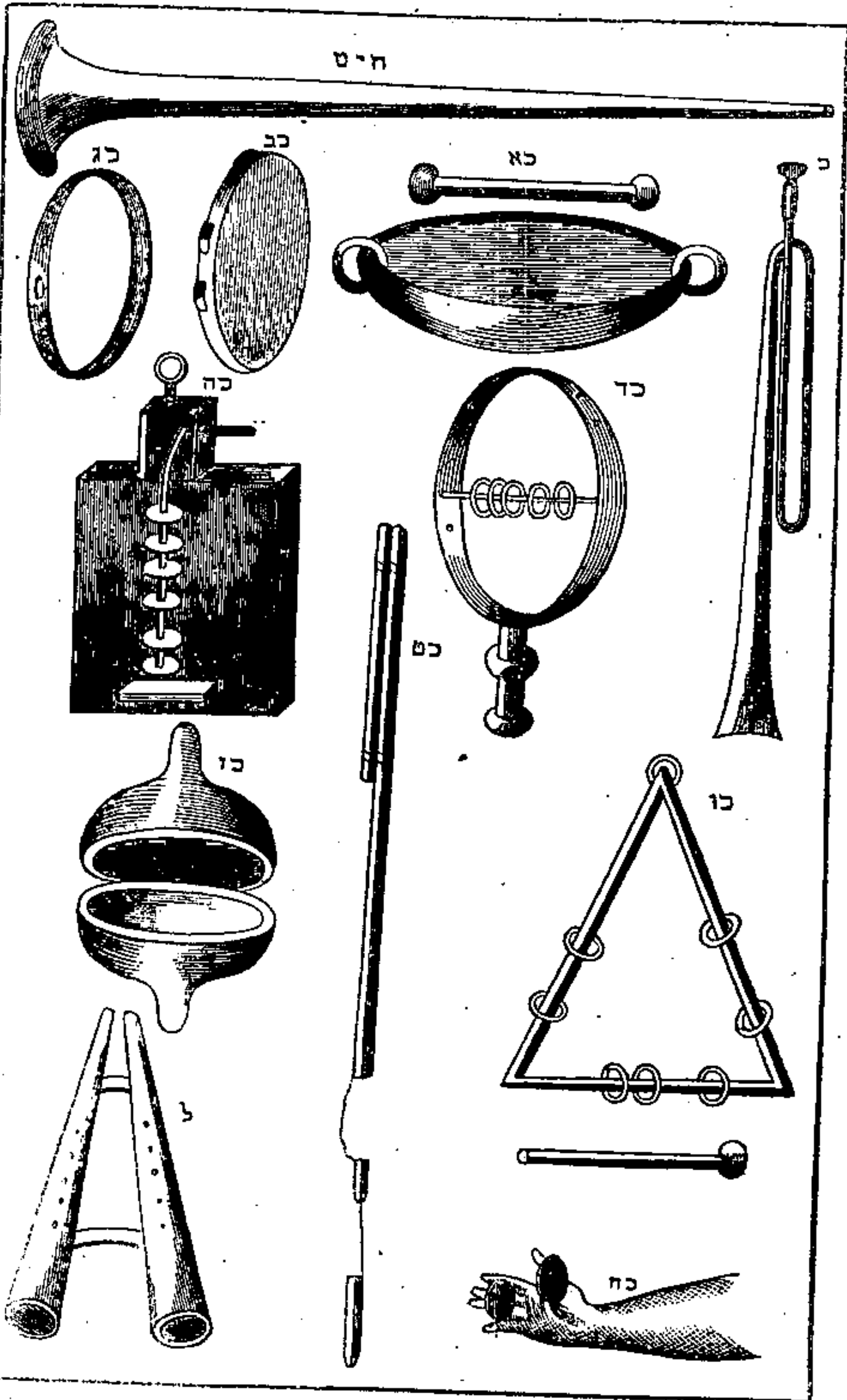
יְרוּשָׁלַיִם⁽¹⁾, יְרוּשַׁת שְׁלוֹם!
 הֲבִי מוֹרְשָׁה מֵאֲתֶךָ נְתִנָּה.
 וּפְדֶתָ עֵזוֹ בָּהּ לְמוֹרְשָׁה
 מִיַּדִּי לֹא-קָם-כְּמוֹהוּ —
 הוּא הוֹרֵךְ וַיְכַוְנֶנְךָ! —
 אָנָּה תִלְךָ, רוּחִי,
 וְעַד-אֵן תִּמְלֹל?
 מִלְּאֲבוֹתַי לְהַלֵּל
 מִסֵּפֶר עֲצָמוֹ סֵלָה.

אָמַרְתִּי אֶהְלֵלָה וְאֵדְבָרָה,
 וְהִנֵּה הִחַשִׁיתִי — כִּי נֶאֱלַמְתִּי.
 חֵם לִבִּי בְקִרְבִּי
 וּבִלְשׁוֹנִי אֵין מְלָה:
 יַעַן יִקְרָךְ כִּי-רַב
 מְדַרְבֹּת תִּהְלָה:

(1) ספר נביאים חף נחמד אשר חזר הרב צ"ח, תוכו דלוק אהבת השלום והאמת שמו וחתמו של הקצ"ה. הן הם יסודי התורה אשר לוו משה מודעה קהלת יעקב:

ספר ראשון

עם

ספר שני.

הקדמה ראשונה

מענין השירי בכלל, ומליצת ספרי קודש בפרט.

אמר המבאר דרך המתרגם הזה השלם צמלאתו, ה"ה הרצ החכם החוקר הפליסוף האלדי רבנו משה בן מנחם זצ"ל, כמד נודע מתרגומו על התורה, שהלך צעקות המתרגם המשכיל אונקלוס הגד, לצלתי שמר את המלות לויקא, כי אם לשמור הטעמים וכונות המאמרים, ולאשר העיר על זה צעלמו צהקדמתו לספר נתיצות השלום (עיינן סס). ואם שהענין כך הוא דצוד הפשטי, שאין לך משחית הכונה יותר מהמתרגם תיזה צתיצה, על אחת כמה וכמה שהמתרגם דצוד מליני וסיר לדיך להשמר מהמכסול הזה, אשר מלצד כונת המאמרים ילעדך גם להעתיק חזקתם ותקפם או נעימותם וחיין ערכם, צאופן שיהיה הפעלתם צנפש הסומע שזה מכל וכל צשתי הלשוכות. וכן עשה הרצ המתרגם ז"ל צהעתיקת השירים הנאספים צזה הספר שלפנינו, והדאה צה כמו ורצ חילו כצלסון עצדי כצלסון אשכנזי. ידע את מתכונת הצגדים אשר הלציט צם המשודר את מחשבותיו ורעיוניו כפי חקי אלדו, וגם ידע איך הלציטם אם צתוך עם אחר היה יושצ. ולזה לא יפלא צעיניך הקודא אם תמלא לפעמים מדתם אינה שזה סם ארוכה וכאן קלרה או להיפק, סם רצ הכמות וכאן מעט הכמות או להיפק, הלא צאיכות הן שוות, אם לחמם אם ליופי, אם למחול אם לתובה. וצאמת לרוב גם את הכמות שמר כפי האפשר, כמו צאלו המתרגם (סיר ל"ג ט').

כי הוא אמר, ויהי דעו יתן ער טפריכט, גטיעהט'ס;
הוא צוה ויעמוד געבייט, טטעהטס דח.

(וסיר ע"ה ה)

כי אלהים שופט גחטט איינט ריכטער;
זה ישפיל וזה ירים כיעדריגט דיעזען, העבט יענען.

אך צכל מקום זה אי אפשרי כידוע לכל מנין צדרכי הלשוכות, אחרי היות לכל אחת מהן סגולות תיוחדות מה שאין לצולתה, וכמו שהזכיר הרצ המתרגם ז"ל צחצודו אור לנתיצה (עיינן סס). ולכן נמלאו גם הרצה מקומות צתרגום השירים הללו, אשר כפי הנדאה צם צהסקפה דאשונה, לא יהיו סם דצדי המתרגם מכוונים אל דצדי המשודר, אם שאינם מצאדים אותם כדאוי, אם שיהיו סותדים אותם מכל וכל, השמרו לכס, פן לוד תחשצום, כי כל דצדיו נלדפים צכוד הצחינה היעצ, שקולים צפלם השכל וצמאזני הצינה. צאצני המליצה וההתפעלות האמתיות, אך שלריכים עיון רצ, ואני לאהצתי את המלאכה מאוד נתתי את לצי לתוד ולחקוד אחדי הדרך שהלך הרצ ז"ל צתרגומו, יגעתי ומלאתי צעזרת החונן דעת, וצקלתם שאלתי את פי החכם המתרגם ז"ל, והתעדנה כפשי צנועם למודיו, ואמרתיו לכתוצ הדצדים האלה על ספר, לחלקם גם ציעקצ ולהפיצם צישראל. **אמנם** טרם החילותי לצאל לדיך שאקדים איזה הקדמות מענין דצוד המליצה, ר"ל הענין המעמידו ומצדילו מהדצוד הפשטי, צאשר לא מלאתי מהצחינה הזאת צספריונו כי אם מעט מזעיר, אף שהידיעה הזאת נלדכת מאוד לכל קודא צשירי הקודע, אם דולה להתענג צם עונג שלם וקיס, הוא העונג המוסד על אדני החכמה והדעת.

הקדמה ראשונה

ענין המליצה.

מלבד

הדבור השכלי, אשר יסודו בכללי ההגיון, ואשר על ידו ישמיע איש איש לזולתו ע"י כלי המצטא וההצרה את כל אשר בלבו, דעיוניו ומחשנותיו משפטיו והקטיו, וימירו אלו באלו, זה נותן וזה לוקח, זה שומע וזה מדבר, עד שיתרצו הדעיונות בלב כל אחד מהם, וידעו כל מה שאפשר להם לדעת, ויצינו כל מה שאפשר להם להצין, מלבד הדבור הזה נמלא עוד דבור אחר צין האנשים מוצדל זהצדל גמור מן הראשון, אשר יקראו צטס דבור ההתפעלות (דיח טפרחכע דער עהפפינדונג). וזה צאמלעית ההרגשות המתדועעות אשה צאחותה (דאו מיטגעפיהן), כשיפעול כח נפשי אחד צכח נפשי אחר, או צאותו הכח עלמו, צנפש אחרת. כאשר הגצורה תוליד גצורה או ירלת נזק, הרוממות תוליד רוממות או ירלת כצוד, הכורא הנשגב יוליד דעדה והשתוממות, האהבה תוליד אהבה או דלון, הענוה תוליד חכינה. היופי יוליד חמדה ודומיהם אשר פי יוכל לספור אותם. והדבור ההוא לא ע"י אומר ודברים, כי אם ע"י פעולות מתהוות מאותן הכוחות, ועל דרך שאמר המשורר השמים מספרים כצוד אל וגו'. אין אומר ואין דברים צלי נשמע קולם, צכל הארץ ילא קום וגו'. ואם ישמע לפעמים קול צהדצוד ההוא, יהיה קול הצדה גרדא, כמו קול השמחה וקול הלעד וקול ההשתוממות (אהבה, האה, אן אך אה), מה שקורים צלשון אשכנז (אונארטיקולירטע טאנע) אשר ההצרה היא צעלמה תולד מהתפעלות הנפש וגם תורה עליה, לא כן הצרות התיצות, שאינן מסמנות כלל צפני עלמן, כי אם ע"י הרכצתם לתיצה אחת, והתיצה היא סימן הרעיון צצנפש. 1) הנמשך מזה הוא, כי פעולת הדבור הזה תהיה צלתי מסופקת צנפש השומע, ע"ד שאמרו חז"ל דברים היוצאים מן הלצ נכנסים צלצ, ותהיה ג"כ פעולתו חזקה מפעולת הדבור השכלי, ותתקיים גם יותר צנפש השומע. כי הרעיון מכל מקום אינו כי אם תחת הדבר, לא הדבר עלמו, וגם תהיה ילדת הדעיונות כופלת תחת המאורעות, ולא כאשר יפעול אותו המושג עלמו צמקצל זה ציחוסו הזמן והמקום שלו, יפעול גם צמקצל אחר עם יחוסו הזמן והמקום אחרים; ולכן אם גם יסכימו שנים לחצר איזה רעיון צסימן חושי מה, ד"מ צתיצה מיוחדת, אפשר שאם יעלו את הסימן ההוא על זכרונם יחשוב כל אחד מהם דבר מסונה מאשר יחשוב הצדו. ומזה ההצדל הגדול המלוי צין מחשבות צני האדם, כי ההיקש ההגיוני הוא נטוע צנפש האדם צלי אפשרי לעשות צמעט התצוננות, ואם יוכלו להסכים על הדעיונות כדאוי לא יהיה שום מחלוקת צעולם, אך על הדוצ זה אינו, לפי שהפעולות וההרגשות אינן שוות צכל עת וצכל נושא. ולזה תהיה תמיד פעולת הדבור השכלי חלושה ומסופקת מפעולת דבור ההתפעלות ע"י ההרגשות המתדועעות שזכרנו אשר הפעלתם אחת היא צכל הנפשיות, ואם יש הצדל ציניהם, לא יהיה כי אם צכמות. ואולם להיפך לא תהיה פעולת דבור ההתפעלות אלא כללית ואינה יולאת לפרטים כדבור השכלי המחלק את המושג לכל יחוסיו צמקום וצזמן וצגוף ופרטיהם ופרטי פרטיהן כידוע לכל השכיל. ולכן כמו שעלמות דבור ההתפעלות הוא יתר עז, כן עלמות דבור השכלי הוא יתר צאור.

והנה מה עוצ ומה נעים יהיה הדבור אשר צו כתחצרו שתי המעלות האלו: זו היא המליצה. כי היא הדבור השכלי מכון צאופן שיעורד גם את כחות הנפש על דרך ההרגשות המתדועעות, וע"י ההלטרפות הזה יחוצרו יתרון העז ויתרון הצאור יחד, ולא די שתהי' פעולתה חזקה, אצל תעשה גם שהנפש המדוצר אליהם תלייד את הדעיונות כולם כפי דלון המליץ. כי כל הדעיונות הם מופשטות מן ההפעלות אשר הדברים החילוניים מפעילים צנו, אך שהפעלות מושג אחד אינן שוות צכל עת וכמו שזכרנו; אמנם אם ההפעלה ההיא צידו להוליאם כדלוננו, הלא ימשול גם צרעיון

1) ומזה הטעם יתדמו גם תינת הקריאה האלה שזכרנו צכל הלשוניות, לפי שאינן מן המוסכמות צלצ, כי אם נטועים צחולדות הנפש, ולא יצדלו כי אם מעט מצעיר, אצל שאר התיצות שאן מן המוסכמות יצדלו כהנה וכנהה. ויש להרטיב הדבור צזה, אלא שאין כחן מקומה.

צור
כני
לות
לחה
העו
צעלת
צצור
שכלי
צצור
חצנת
וניים
היה
צליזה

הקדמה ויאשונה

אשר יולד ממנה. על כן יאמר שהמסורדים ימשלו צעדת שומעיהם כרלונס; כעת יעוררו
 זהם רוח הנקמה לנתוש ולנתון להרום ולאצד, ועוד מעט יעידו צם רוח נדיצה
 לחמול ולחוס, יהפגו לצם מתכונה לתכונה וממדה למדה, לאהוב ולשנוא, לידא ולהרום
 מלח, להשתומם ולצוז. וכפלגי מים לכל אשר יחפלו יעום. ומעתה נצא תחלה את
 סגולתיה אשר על ידן תפעול כל אלה צנחות הנפש, ואח"כ נדבר מסגולות המליץ
 המשתמש זה, ונשוב לחקור צפרטיות על חלק המליצה הנקרא שיר, ונעמוד על פרטיות
 מליצת ספרי קודש, ונדבר צמשקל מאמריה למיניהם ונתור אחרי כן אחרי תולדות השיר
 והשתמשה צימים הקדמונים, ונפן אז ונלך לראות צשירי תהלים אשר לפנינו, שירי
 קודש המלאים כל עוז. ואל נא יללה הקורא הנעים ללכת אחרי צלמודים האלה הערצים
 לנפש ומציאים שכר עוז לדורשיהם, כי את כל הדברים האלה מלצי לא הולאתי, אצל
 לקעתיים קלתם מדברי חכמינו ז"ל, וקלתם מספרי חכמי האומות אשר הדנו לדבר צענין
 זה דברים עוצים ונכוחים. וידעתי גם ידעתי שמה שאלצי לפניך פה אינו כי אם חלק
 קטן ממה שאפרו וממה שיוכל עוד להאמר צאלו הענינים, אך רלויני צזה להעיר את
 נפש אחי גם על החלק העוז הזה הנתן לנו צחודתינו הקדושה, היא המליצה הנסגרת,
 אשר על ידה תתרום נפש האדם מעלה, ואשר היא תוליד צה בהרגשה המתוקה על
 כל, כי צללם אלהים נצראה.

סגולות המליצה

א תפעול המליצה צנפש לפי תולדות הבחות ופעולותיהן, הדעת נוטה שסגולתה
 הראשונה תהיה התדמותה אל התולדות צדיוק הטיב, ד"ל שיהיו לה
 צכל עת אותם המשיגים אשר צהם נכד עלמות הכח הזה שהיא צלה תחתיו. כי יש
 לחלק כחות הנפש צכחות נעימים ומתוקים רכים וענוגים, כמו האהבה והרלון החמלה
 והריעות והדומים, ותהי עלמות מליצותם מתק שפתים נעימות הלשון, אמרה נוצלת
 כעל; וצכחות חזקים ופראים מסעדים והומים, כמו הקנאה והנקמה הרובו והחדון,
 ויהיו מליצותיהם כמוהם, יהמיון ויסערו צלי הסקט ומנוח; וצכחות המרחיבות את
 הלב, כמו הנדיצות והבצורה ודומיהם, ועוד לנמה וכמה חלקים שונים כידוע לכל מצין
 צחכמת (פזיפולוגיע) שהיא חכמת דרכי הנפש, אלא שאין כאן המקום להאריך צזה.
 ומלצד החלקים האלה יש לכל כח לצדו דבר עלמותי המנדילו מכל זולתו, וכך יהיה
 לכל מליצה הצאה תחת אחד הכחות דבר מיוחד המצדילה מכל מליצה אחרת והמיחדה
 לאותה הכח. דהיינו שיהיו משיגי מאמרה צאופן שיפעלו צנפש אותה הפעלה שהיא
 עלמות הכח הזה, וכמו שזכרנו.

אמרנו מתולדות דבור ההתפעלות שאינו לא אומר ולא דברים כי אם פעולות מתהוות
 מכחות הנפש, וזה חזקת פעולתה; ונוליא מזה עוד צ' סגולות להמליצה הצאה
 תחתיו. והן, הנה ג ש מה (פעריזוניפיקאלין), ד"ל שאף מן המופשטים, כמו הכחות
 עלמם, או כל צחינה כוללת, אם תדבר עליהם המליצה, תאהב לעשות מהם גופים
 פועלים או פעולים, הנופלים תחת החושים, כי כל מה שיפעול צנו צאמלעית החושים
 תהיה פעולתו חזקה מפעולת הדבר שיפעול צנו צאמלעית הדעיון, אם שאיננה צהירה
 כל כך, כידוע לחכמים; והנה הויה, ד"ל שיהיו דעיונות המליצה כלם מוחשים עוצרים
 זה אחד זה צנפש המשתמש זה, כן צמדבר כן צשומע, וכאלו לעיניו ילאו מן הכח
 אל הפועל. כי זמן ההויה יפעול ג"כ צנפש צאמלעית החושים, ופעולתו א"כ חזקה
 מפעולות העצד צאמלעית כח הזכר, והעתיד צאמלעית כח המדמה.

כל מה שנופל תחת גדר יופי והפלאה (1), ד"ל יופי או הפלאה, הוא נופל גם תחת
 המליצה, וכל מה שאינו נופל תחת גדרם לא יפול גם תחת המליצה. כי מסגולת

1) הארינו חכמי המעטאפזיק לדבר על גדר יופי והפלאה (איבער דאז סאנע אונד ערהא= בענע) דברים עוצים מאוד רחיים. לכל חוזה חכמת לדעתם. ואין כאן המקום להאריך צו, ואולם צבדר היופי נדבר עוד למסם כפי הלויך. ואשניה ואשנש כי לא צאתי אלא לעורר צל אחי על ענינים נצדים בחלה, וכל המוסיף לצאר תצוה עליו צרכה.

הקדמה ראשונה

היופי וההפלאה אם יפעלו צנפם, שממלאים את כלם ולא יותירו מקום לענין אחר שאינו מענינם, ומתוך כך לא לזד שתהיה פעולתם חזקה, אצל ישארו גם זמן רב צנפם המקצלת. והכרח סגולה זאת צמליה תראה צמה שאמרנו לעיל צענין ההגשמה וההויה, שלדיכה הנפש להחדמות כל הרעיונות האלו כאלו הם דברים קיימים ממם, וכל עוד שיותר מקום לקצלת פעלות דבר אחר, הנה הדברים החילוניים ימחקו את ללם הדמיון ההוא, ויקילו את הנפש מחולמה אשר היתה שקועה בו. ואם אין זה הטעם היחידי, הנה הוא לכל הפחות אחד מן הטעמים, למה לא יפלו הענינים החלושים והשפלים תחת גדר המליצה.

מלאנו עוד מחולדות האדם, שאם יהיה לזו מלא הן מדבר שמחה או מדבר עליון או מדבר פלא, יקשה עליו לפרוט ולהרחיב דברים, אצל יקלד ככל מה דאפשר דהיינו שיעזוב כל יחוסו הרעיונות המפעילים בו, ולא יגיד רק עלמותם שצאמת כוללת את הכל אך לא צנרוד. ד"מ אם יהיה אדם צסכנה גדולה ויראה אנשים עומדים, עליו יקרא להם לאמור עזרו! הלילו! אצל לא יתן גם לא זוכל תת לזו לאמור להם על איזה דרך שיעזרוהו, וציותר איך צאה לו הסכנה, כי רעיון העזר ימלא את נפשו כל כך שלא יהיה עוד מקום להרעיונות המחוצרות בו, ואף כי למלא עוד תיבות השייכות להם, ויש שהתמלאות ודחיקות הענינים והרעיונות גדולה כל כך צנפם, עד שלא יוכל האדם להוילא משפתיו אפילו מלה אחת זעירא, וזה חזקת פעולות פתאומיות, המציאות לידי השתוממות, ואולם אי אפשר לנפש שתשאר זמן רב צזה המעמד, וכעת מה יחלש ההפעלה הזאת, כי יקטן הרעיון אחת אחת, ויפנה מקום לרעיונות אחרות, ויצדלו איש מאהיו, ויאורו צכה ההסקפה שצנפם, ואז תוכל לפרוט הענינים צאמלעית דצור השכלי. היולא מזה וממה שזכרנו צענין היופי והפלאה, (א) שמאמרי המליצה יהיו תמיד מאמרים קלרים ורצי הענין. ד"ל לפי שהפעלות תולדנה מרעיונות הממלאות את כל הנפש, לכן לא תרחיב דברים, כי אם תכלול להניד כל הפעולה כפי הדמיון אשר צנפם צלי פרוט הענינים והיחוסים; אלא שלפעמים תפרוט הענינים אחד זמן מה, צהיות ההתפעלות הראשונה והיותר חזקה כצד עוצרת, ויצדלו זו מזו וכמו שזכרנו, אז תעשה ההפרטה הזאת אחת אחת, צאופן שהמאמר היותר מאוחר ידבר יותר צפרטים כמאמר הקודם לו; ואעפ"כ לא תהיה ההפרטה הזאת גדולה כל כך כהפרטת דצור השכלי, ועוד יותרו צה משיגים רנים תוכד צס עלמות דצור המליצה. (1)

(2) שהמליצה תעזוב לפעמים הסדר ההגיוני. ד"מ הסדר ההגיוני הוא שנושא המאמר הוא התחלתו, ועליו יסוצ כלו. אכן אם יארע צמאמר מליצי שרעיון הנסוא הוא המושל צרוח המדבר וימלא נפשו, יגדילו ולא יפרוט את הנושא אשר אליו יכוון הנסוא ההוא, כי אם אחר ההשתפכות ההיא. דמיון זה בל יוסף עוד לערוץ אנוש מן הארץ. (2) או גם אם ימלא רעיון הנושא את נפש המליץ כל כך, עד שיסמך על השומע שיצין מעלמו המכוון אליו, אז ידבר ממנו תחלה צכנוי תחת השם, ולא יפרוט השם כי אם אחרי ההשתפכות הראשונה, שיצוב לדבר ציתר צאור. דמיון זה והוא יבוננה עליון. (3) וכהנה סצות רצות לעזיבת סדר ההגיוני צמליצה. (ג) וגם תעזוב לפעמים סדר הדקדוק, כי מלצד שתאהוב להמיד העצד ועמיד צהוה, מטעם שאמרנו לעיל צסגולת ההויה, הנה גם לא תשמור לא את המיץ ולא את הגוף, כי כל אלה הם יחוסו הדברים צלצד אשר לא תוכל להסקיף עליהם כל עת צעיון העיז צחמת עלמות הדברים הממלאים את הנפש. וכמו שעדצוב וצלצול הסדרים האלה יהיו חסרוץ דצדצור השכלי, עד שיהיה לזרא לכל אוהצ דעת, כמו כן הוא להיפך יופי המליצה

(1) התשל צזה תחלה צמאמר ח' צאר היצב ונכתם סזמורי זה הספר.
(2) מזמר יו"ד ס' ו"ח, ועיין הצאור סס.
(3) מזמר פ"ז ס' ח', עיון סס.

הקדמה ראשונה

ותפארתה, אם יצוא על מקומו כראוי, כי יורה על עולם ההתפעלות האמתית הנפש (המסודר. 1)

הסגולות שזכרנו עד עתה הם סגולות עלמיות, אי אפשר למליצה בלתי, ולהיפך כל דבור אשר ימלאו בו יחד הוא דבור מליצה. ולכן כל הלכות של אותן האומות, אשר לא נאו עוד בשלמות הקצון המדיני אל אותה המדרגה אשר אנחנו עומדים עליה, כיוצאי אהל ומקהל, ולידי חיות, נאות מאוד אל המליצה. כי מקולר מדעם לא ידעו כלל מן המופשטים, והכל יהיה אללם גיף פועל; מקולר מדעם לא יעמדו כראוי על תולדות הדברים, ולא יצינו אלל מעט מיהוסייהם ופדטיהם, ולזה ידברו על הרוצ צכללית; מקולר מדעם יפלאו צעינייהם דברים רבים אשר צעינינו לריק נחשבים, ולכן יהיה כמעט כל דבור מליצה. (2) אלל ציוד שהשכל האנושי יתרחצ וילמוד להבדיל צין דבר לדבר, אף אם מראותיהם שוות, ולהפשיט המקרה מן העלם, ולחשוז על המופשטים עלמם, ציוד ירחיק לשונו מדבור ההתפעלות ויקרצנה אל הדבור השכלי.

“ועל זה הדרך תאצד המליצה הגדולה צתענוגי הנפש?” אם כזה תשאלוני, רעי! הנני אומר לכם, אל תדאגו לנפש אשר השתדלה ועוד תשתדל צכל עת להוסיף על תענוגיה ולא לנדוע מהם. כתרו לי זעיר ותראו, איך צכל זה תדע להשיצ כרלוכה הסגולות האלה ללשונה היותר לחה ומצוארת עתה, ע”י סגולות אחרות מקריות, וגם לפארם מצדאשונה. אכן צתחלה נחקור התענובות הנפש צמה היא.

חיה
היה
וחה
החד

מצאנו שתי מדות נראות הפוכות, והן צנפש אדם אחד, וצכל נפשות אדם, אלה צת הדרגל ואלה צת החדש. כי דרך ידוע צכל אדם, שאם יהיה לו אלה דבר ואף הפחות שצנפחותים זמן דבר, יקשה עליו להפרד ממנו, וכדאמרי אינשי הדרגל נעשה טצע, וכל שהוא ישן נושן הוא אצן מן צעיני צעליו. וכמו כן הוא דרך ידוע להיפך, שאם יחפון איש דבר מה, כל עוד שלא יהי' לו תהיה אליו תשוקתו, וגם צקצלתו יתענג מאוד, וצבהאריך הימים כצד יהיה רגיל צדבר הזה, לא יחפון לו עוד ולא יתענג צהנאתו. ואיך יהי' זה שתהיינה שתי מדות סותרות זו את זו, צנפש אחת וצומן אחד? אלל כן הוא.

היה
היה

הצורא יתעלה, הדולה צחסדו הגדול שיתקדצ האדם תמיד יותר ויותר אל ההשתלמות, נטע צנפשו כח התשוקה לדעת אותן הדברים החולה לה, וכח ההשתדלות לפעול צלי השקט למלאות תשוקתה. כי צלתי שתי הכוחות האלה ישאר האדם תמיד צאותה המדרגה שהיה צו צעת הצרא. אולם צהיות שכחות הנפש הם צעלי תכלית צכל הנצראים כלם, הנה הפעלה תמידית כואת תביע אותם, אם לא יהיו לה עתי מרבוט; לא שצעתים הללו תחדל לפעול לבמדי, כי זה אי אפשר לפי עצמותה, אלל תפעול פעולה קלה, וזה להשיצ ולהסקיף על אותן הדברים שכצד אגדם והציאוס ציתה. ונקל להצין לכל משכיל, שהדבר אחד צפעולות רוחניות כפעולות גופניות, לפי שהפעולות הן תמיד רוחניות, אף אם הפעולות אשר מהם תולדנה הן פעולות גופניות, כי ההפעלות הן צנפש שהיא רוחנית. ולכן כמו שלא תתן את גופה אשר היא מושלת צה לנוח אלל צמקום שהיא יודעת שלא ינזק צו, כך היא עצמה לא תנוח כל עוד שיסתנה דבר מה שיפעול צה, הן צשכליות הן צגשמיות, והיא לא השקיפה על ההשתנות הזאת ומכרת אותה הכרה צדורה. וכצד חלקו חכמי (מעטאשייק) ענין ההרגשה לשלשה חלקים, לשתי הרגשות מוחלטות, התענוג והלער, ולחלק האמצעי צצינייהם, צהעדדת שניהם. (3)

(1) מ”מ חין מזה טענה לאותן האנשים מחחיתי הלסון והמליצה המערצים הגוסיס והזמנים והצנליים והסרסיים, אשר חמרו ספתינו חמרו מי חדון לנו, כי חין זה אחס אלל מפאת העדר ידיעתם, וההפער הוא תמיד הסין השלימות. ולא ימלא מקומו לעולם.
(2) חין חין זה כי אם צנחינת ההפלה, ולא צנחינת חיוסי, כי להצין ענין חיוסי צצד ולרכת סנפש להשתלמות מה. וזה הטעם שחחתי לעיל צפירום יופי חו הפלחה.
(3) ידעתי טים מחבמי המעטאסיוזיק שחמרו שחינה אלל הכנשה חחת מוחלטת והיא הלער, והעדדת חוה התענוג, וקלתם חמרו להיפך. חמנס צצד נאצו האחרים חת חלו צנחיות צנורות, וצחונס חחוקי חחלדי חחמנמ”ן זל”ל צסטריו חיקרוס סכתצ צלסון חחנה.

הקדמה ראשונה

ולזה נאמר, כל עוד שלא ישתנה טוס דזר צנפס, דהיינו שלא תקבל דזר חדש, וגם לא תאזר מן הדזרים שרגילה צס, כן צשכליות כן צגשמיות, תהי' צמעמד האמלעי; אצל צקצלת דזר חדש תתענג הנפס צהוספת שלימותה, אז תהי' צמעמד האחד מן המודגשות המוחלטות, הוא התענוג; ולהיפך אם יאזר ממנה דזר שרגילה צו, אף אם שלא תתענג צו עוד, תדגו ותתנועע על ירחת הנזק, ואז תהי' צמעמד השני מן ההרגשות המוחלטות, והוא הלער.

ועל זה הדרך נוכל לצמר עוד תכונה אחרת צנפס, והיא אה צת הכל לית, כי ראינו שתאהוב הנפס לכלול כמה דזרים יחד ולחשו צ עליהם. וזה מטעם שאמרנו, כי מתוך אהצת החדש השקפת זמן דצ על דזר אחד תהיה לה לזרא, ותחשוך צהשתנות הדזרים; אך השתנות הרצה ותמידית תיגע אותה ותלטרך לעתו מרובע שזכרנו, דהיינו החזרת השקפת הדזרים הידועים לה. אמנם מלצד שלא תתענג הנפס צאותה בהחזרה, לפי שאין צה התחדשות, הנה גם תקטה לה ההשתנות אף עתה, ואם לא כצדאשונה. אכן אם תוכל לכלול הדזרים ולהשקיף עליהם, אזי תקל עליה העצודה ע"י אחדות הכללי שתשקיף כלו צרגע אחד, וגם תתענג ע"י הדזר החדש הנולד עתה, והוא הלטרפות החלקי' הסונים אל הכללי, מלצד התועלת שתגיע לה ע"י ללכת מהר ולרצות הוכה צדעיונות חדשות ורצות שתקצוץ ותאסוף עוד, כמצואר צחכמת ההגיון.

ועתה התענגות הנפס הגדולה מכלן, תהיה דזדדים אשר צהם תמלא חלקים משתנים המתאחדים לכללי מיוחד, ע"י שנוי יחוסיהם שצין חלק לחלק והלטרפותם אל הכללי. ויותר שתתדצה כמות החלקים, ושלימות האחדות, ד"ל צלי עודף וגדעון, ושלמות הבלטרפות, ד"ל שיהי' הערך ציניהם צצחינת הכלל שזה למדרגתם ומתכונתם, שלא ידד הנכצד ויעלה הטפל וכדומה, כן תתדצה התענוג צנפס. וכצד גדרו חכמי (מעטא-פייק) 1) שהרכצת אלו שלשה המשיגים, דהיינו ההשתנות (אחניגינצחאליטיגקייט), והאחדות (חיינהייט), וערך ההלטרפות (האלטונג) היא עלמות היופי יוסי (טאנהייט) כן צדוחני כן צגופני, כן צלודות כן צמדות, כן צצנין הארמנות כן צצנין השירים. 2)

באשר עמדו אכסי המליצה על הדרך הזה צנפס, שכלו להוליא משס תועלת דצה לכונתם, צחצרת ההתענגות שהיא אל המליצה ע"י צ' הסגולות שנוכיד עתה, ואלו הן. (א) המשל והדמיון, וזה לך ההצדל שציניהם: כי אם נקה סגולה פה כודע כמותה או איכותה מדצד הנודע שהוא צעל סגולה זו, ומודדין צה אותה הסגולה דצד אחר צלתי כודע צו כמות או איכות הסגולה הזאת, הוא הדמיון, צל"א (גוייכניס). כמו כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו (תהליס ק"ג י"ג), הנה כמה הרחקת הפשעים ממנו מאוד צכמה הרחקת מזרח ממערב; וכן צפעולות, באיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך (סס מ"צ צ') הנה כמות גם איכות לעקת נפשו אל ה' מדודות צכמות ואיכות לעקת האיל; וכן ציחוסים בשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות (סס"ט צ' צ') הנה הלטרפות הדועה צין הצנות, דהיינו כמות יתרוכה ומעלתה, מדודה צהלטרפות השושנה צין החוחים וכמות יתרוכה

- 1) וצניט הדיון הרוסח האסרחהט ופנאפסאחר טארקום הערץ צספרו אשר כהצ צלטון אשכנז (פערזוך איבער דען געטאזק).
- 2) תה טנקרח סדר נחס צצנין (זימעטריח), אינו אלא חלקי הצנין הפשתנים ומלטרפויס צערך נחס, צאוסן שתוכל הנפס לצוללס יחד ולהשקיף עליהם. וכן הוא גם צכל תענוגי החושים, שיסודתם גם כן צתענוג הנפס. ד"ת צחוס הראיה, היסה צחמונות היא התמונה העגולה, המתפארת ענ כל שאר התמוני' צסנוי החלקים והאחדות הכללי וערך נחס, וכן צצנעים יעצו המשתנים יותר לעין מהלצעים האחדים. צחוס השמיטה, נעימת הקול צהתאחדות קולות סונות לנבון אחד. וצחוס הטעם עריצות המתוקי, אשר כצד אמרו מחקרי יסודות הגשמים (פייזיסטען) שחלקי הדזרים המתוקים הם עגולים, כמו צחלקי דזנוס מריס ומלוחים הם מחודדים צאוסנים שונים. וצחוס הריח כמוהו שהוא יפעול צאף על דוך סהטעם יפעול צחיק. וצחוס התשוש ינעס כדור הועשה מעלס מתפסס (חיין עלאסטיסער באלן) והאדוד והקטה ילער.

הקדמה ראשונה

עליהם. וכן כל כיוצא בזה. וזהו שמהמה ובמדוד מתיחסים זיניכוס יחס חדש שלא נעשה' אלא מעתה, לכן יצוא כל עת. הדבר הנדמה אחר הדבר אשר אליו נדמה. כי המ צהעדרת אחד מהם לא יודע ההלטרפות ולא יושג המוצן. אבל אם נשתוק מן הדבר יחל הנדמה ולא נזכיר כי אם הנדמה אליו, או אם נפשיט את סגולת דבר מה ופעולותיו ויחוסיו ונחצר אותם דבר הדומה לו כדן צמוחלט, או הנולד עתה צנח הדמיון שלנו זהו המשל ומחלקותיו ארבע. (א) מטעם והייתם לשמה למשל ולשנינה (דברים כ"ח ל"ז) המכונה צל"א (ביישפיעל, ספריפוארט); וכזה מאמר בנמרוד גבור ציד לפני ה' (זרלסית י' ט'), אשר לא נפרט צו מי הוא הנדמה אליו, כי אם כל מי שיעשה להצא בגזרותיו יאמר עליו כזה, וכמו שפירש רש"י על הכתוב הקודם, שתמיד כשתצוא מכה גדולה על אומה יאמרו זו דומה למכות עם ישראל; ולכן נקרא מין המשל הזה צסס משל סתמי. (ב) הוא מה שנוכל לקרוא צסס משל כללי, כי כמו שהכללי צמין מופשט מכמה אישים פרטיים המתדמים צענין מה, אשר על כן יכנסו כלם תחת גדר המין ההוא, כן דרך החכמים להפשיט ענין כללי מכמה פעולות מוסריות צאדם שיכנסו כלם תחת גדר אחד, ולצנות ממנו מאמר מוסר כללי שהוא כמו צנין אז לקחת ממנו מוסר הסכל צעת הלודך. כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע (ס"א כ"ד ט"ו), הנה זה מאמר כללי מופשט מכמה צחינות צעולם, והסצ דוד הכלל הזה על מעמדו הפרטי עתה צמעדה לצלתי הנקס משאל וידו לא תהיה צו. הוא המכונה צל"א (זיסטענטפרודן). ומזה הענין כמעט כל משלי שלמה. (ג) ויש שהמשל הוא דבר פרטי ומצואר כדן ע"י סגולת המשל אשר הוא דבר מוחלט ונדוע, הוא המכונה צלע"ז (זיטבאן), ולנחנו נקראהו צסס משל מצואר. כזה מאמר המושלים אשר יצאה מחשבון אכלה ער מואב (צמדצד כ"א כ"ח) על מלחמת מלך חצרון עם מלך מואב, צהיות ששני הדברים, אט ומלחמה, דומים צסגולת ההשחפה, והדמיון הזה מצואר ונדוע, וכן המשל שהיו מושלים על ארמת ישראל, אבות יאכלו בוסר ושני בני' תקחינה (יהזקאל י"ח צ') על פקודת עון אצות לצניס. (ד) ויש שיצדא המשל צדיחה חדשה ויכלול צו סגולות ויחוסיה המשל, שהוא סתום ואינו מצואר צהדיח, כי אם אחריו העיון דצד הוא המכונה צל"א (פארזבעל או אולעגאריע), וזה מה שנקראו משל חדה להיותו סתום כחדה, ועל הדו צריך המשל לצאר ולפרוט את הנמשל ולהראות הדמותו אל המשל שזכר, כדכתיב (יהזקאל י"ז) חוד חידה ומשל משל אל בית ישראל ואמרת הנשר הנדול וגו'. וככלות המשל כתיב, האלה ידעתם מה אלה אמור הנה בא וגו'. וכן משל דיותם (סופטים ט' ח') הלוך הלכו העצים וכו' ואח"כ פי' ועתה אם באמת ובתמים וגו'. (2)

והנה צחרו צעלי המליצה לדבר צמשל ודמיון מצ' טעמים, (א) צצחינת ההגשמה שזכרנו לעיל, כי צהיות הדבר שידבר עליו המסודר פעמים ענין מופשט. כענין סס מלחמה ופקודת החטא ודחוק עונות שהצאנו והדומה, יאהוצ לדמותו צענין פרטי מוחלט, שפעולתו חזקה יותר צנפס וכנ"ל; (ב) מטעם סגולת היופי שזכרנו, צעצוד השחנות הפרטיים המתאחדים צדמיון. ומאותו הטעם צחרו עוד צסגולה אחרת והיא (ב) כפילת הענין צמלות שוכות, הנמלא לדו צספרי הקודש, לפו שגס זה תפעל צנפס פעולת השתנות החלקים ואחדות הכללי, כי השתנות המלות

- 1) על זה החלק מן המשל אמר ירמיהו ר' ח'צק חייכל. נכ"ו צהקצמתו לספר משלי, טעם "הסס מענין חמשלה ותקיסות, שהוא מעורר המחצבה ומחזקה ער שתתפעל צנפס, והוא נחקע צה להשתמש צו צעת הלודך לקחת ממנו מוסר הסכל." ומפי חלוסי תורו ר' יצחק הלוי שמעתי טעם השתתפות סס מושל למלך ולמשל משלים, כי כמו שהרחסון מייחד פעולות כמה פרטים וצדלים צמתכונתם לתכלית הכללי כן המתשיל משלים יחצר הרצה דצרי' אשר תעולם לא הולטרסו צענין הצטרסות מה, ויפעילום כפי הנחות חל תכליתו המכוון ממנו. וזה הטעם וכלול כל חלקי המשל.
- 2) ויש עוד מין משל נמלא צלשונות העמים צידוע צסס (פארבעל), וגדרו שיהיה הנמשל מאמר מוסר כללי, והמשל מעשה פרטי תחלט שחינו צמניחות כי אם צנח הדמיון, אשר על כן נקראו צסס משל מורכב כי הוא מורכב כמעט מכל ארבע המיני' שזכרנו. אכן לא נמלא המין הזה צספרי הקודש.

הקדמה ראשונה

הם הפרטים, ודמיון הענין תכללם לאחד. ומה יפה דמה האדון החכם הערדער (1) אותם המאמרים לשני אחים תואמים, וקרא עליהם הכתוב מה עוז ומה נעים שבת אחים גם יחד. כן צמחה כן צעולג. כן צאמרי נועם כן צאמרי מוסר. צצחינת השמע תיוחס הסוגר אל הדלת כנעימת הבת קול הנשמע מדחוק, צצחינת ההצגה יצארו את המדובר צו יתר צאור, וצצחינת ההתפעלות יחזיק האחד את רעהו צלצ השומע, כיתד תקוע צמקום נאמן.

מסגולות המליץ והשתמשות המליצה

מליצה שקדמנו צסגולת המליצה נראה שאין זה מעשה כל איש להשתמש צדצוד מליצה כדלוי, כי אם מתת אלהים הוא לעוז לפניו לעעת צנפשו סגולות מיוחדות המועילים אל אותו התכלית. או אם יהיה כפי דעת החכמים סך הכחות כלם שזה צכל הנפשות, והסכוו אינו אלא צכמות הל אחד מפרטיה, נאמר שיהיו הכחות האלה צהסתלמות יתירה צנפש המליץ מצטאר נפשות אהיו. ואפרוע עתה קלתם מהסגולות האלו רבות הדרגשה (פיינעם געפיהו), עד שהיותר לח צדצרים החלונים אשר ישקיף עליהם יפעל צנפשו ויעורר כחותיה. ההתלהבות (בעגייטסערונג, פיייער), דהיינו שלא תהיה בהתעוררות ההיא כזקי אש אשר כרג' יצערו וכרגע יכצו. כי אם תתלהצ ותתפשט צנפש, והיא תתפעל כל כך עד שנעשה עי"ז רושם חולה לה. התאמצות הדמיון (איינבילדונגסקראפט), ד"ל שיתאמן הדמיון כל כך צנפשו שגם אותם הדצרים שכבר היו או שיהיו עוד כפי אומד דעתו. יהיו כל עת כנוכחים לפניו, וכאלו יולאים עתה מן הכח אל הפועל. חדרוד השכל (סארפציון), להמליא משלים דצים ונאים, ולצדוא צריאות חדשות, כי צדצוי הדמיונות והמשלים הודת המליצה, כמו שצבדנו. וצפרע שיהיה המליץ גבורן דבר, לרדת צעומק עניני הדצרים היטצ, לעמוד על עלמיותם ותלריהם ומקריהם ויחוסוכם, למען יוכל התדמות דצד לצד או להצדילם כדלוי; ויהיה משכיל בידיעת הנפש, כוחותיה והפעלותיהם אלו צאלו, לדעת איך ומתי שיעוררם או שיסקיעם, שינהלם לאט או צחפזון, שתהיינה אמדותיו כעל נוזל, או כסעדה עלי מים. זה חלק אדם עוז מאלהים ונחלת אמרו מאל. כזה היתה מליצת אנשי רוח הנציאים הקדושים הכתובה צספר היסד, וגם אחרי כן אשר יולדו הכמים צדורותם ואשר חננס ה' צמתנות יקרות האלו, הנה המליצים אשר מעולם אנשי סם.

תת
צלה

אכן דצו גם דצו המשחיתים מהצונים צימים ההם אשר איך חזון ואין דעת ואין תורה נפרץ. קלתם חשצו שאזי צודאי ילכו צעקצות הדאשונים, אם ישמשו צמאמריהם תיצה צתיצה, ויכתצו פסוקים שלמים או חלים מדצרי הנציאים צמכתציהם, ולא יצדילו צין מליץ למליץ אף שלכל אחד מהם דרך מיוחד צמליצתו כפי רוחו וכפי מעלתו, כנודע להמשכילים, וכמאמר חז"ל אין סגנון אחד עולה לשני נציאים, וצכל זה שער ולקטו מפה ומפה וצשלו הכל צפרור אחד, ולכן אין הוד והדר לדצריהם, כי אם קול כקול הסירים תחת הסיר. קלתם דאו ולא ידעו מה דאו, חשצו שהלשון הנופל על הלשון זהו עקר המליצה, ולפי שאין מדרך הלשון להרצות כל כך צתיצות מתדמות כפי הלודך להם, שצרו התיצות הפכו הסרשים וצלצלו הלשונות עד שילאה כל קודא למלוא צמכתצם דעיון צדור. קלתם חשצו שקדושת המליצה היא חשך עקן וערפל, וידצרו תמיד צרמזים וצחידות, דצרים הערצים אל השכל צצואם לאחדים, אצל מיגעום אותו אם יוכפלו לרוע. כל זה לא יתכן לקדוא לא צסם דצוד מליצי, כי לא יציא שום התפעלות צנפש, אחרי שאינו מוסד צתולדות הדצרים, וכצד דאינו שהסגולה הדאשונה מסגולות המליצה היא ההתדמות אל התולדות; גם לא צסם דצוד שכלי, שעלמותו הצאור השלם ציותד, מה שאי אפשר למאמריהם, צעצצם הדרך ההביוני וכללי הלשון.

גם זו רעה חולה להשתמש צמליצה צמקום שאינו דלוי לה כלל. וזה אם דצוד ההתפעלות יבון לאיזה ענין שאינו מעורר אפילו אחת מכחות הנפשיות. ד"מ אם ילוח

1) Vom Geiste der hebräisohen Poesie. Erster Theil. S. 22, 23.

זאת
צלה
קום
אוי

הקדמה ראשונה

ה

איש לעצמו שיצוא אליו ויתיר את מנעליו הנעשים מעור עגל, ויאמר לו ע"ד מליצה:
 "אתה הפחות ממני זקע את הרוח לחי, והקל מעלי משאת חטאת ישראל צמדד.
 הלא לזרע תהיה צאזני כל שומעיו, לפי שע"י ההכנות האלו תעורר הנפש להמתין
 צסוף הענין דצר יקר זהוספת הסגותיה והנה אחריתו כלו הצל וריק, ומתולדות הנפש
 שצערך שרצות ההסגה צמעט השתדלות תענוה, כן השגה מועעת צרוז השתדלות תלערכה.
 והמולי הזה יקרא אלל חכמי העמים צסס חולי השחפת (טווחולסט) כי כמו שהצריאות
 והשחפת מתדמות צמדאה, אך שהראשון הוא עוז להגוף צהיות יסודו צרצות הצטר
 והשומן, והשני לרעתו סיסודו הוא רוח מכפחת, כן שני מיני המליצה שזכרנו מתדמים
 צמדאה, אך שהאחד הוא תענוג לנפש צהיות יסודו ההתפעלות האמתית, לא כן השני
 שאינו אלא קול דצדים מלוזש צצגדי המליצה, הפשיטו מעליו את הצגדים אשר לא לו
 המה, והנה הוא עדום ועריה.

מענין השיר והזמר

יש עוד דרך אחד לרדות צנפש האדם וכוחותיה, והוא ע"י הנגון, כאשר עלאו מזה
 כמה משלים צספרי קודש. כי כאשר פגע שאלו חצל נציאים ולפניהם תוף וכנור
 וללחה עליו רוח ה'; וכאשר צעתתו רוח דעה מאת אלהים ונגן דוד ורוח לו; וכן
 צאלישע כנגן הפנגן ותהי עליו יד ה'. ויותר מזה כאשר ילטרפו שתי אלה החכמות
 יחד, המליצה והנגון, יחזקו זו את זו, ופעילו יותר ממה שהיה אפשר לכל אחת מהם
 לפעול צפני עלמה; וזהו הזמר (געזחנג), שערך שתי חלקיו צצחינת ההרכזה כערך
 דצור השכלי ודצור ההתפעלות צצחינת הרכזתם שזכרנו לעיל, ר"ל שהנגון ירצה ההתפעלות
 צצחינת הרכזתם שזכרנו לעיל, ר"ל שהנגון ירצה ההתפעלות צמליזה, והמליצה תרצה
 הצאור צחלקי הנגון. 1) ומזה יולד החלק היותר נעים שצמליזה, זהו השיר. המכונה
 צל"ע (איריסע פאָשיע).

ההצדל שנין המליצה הפשוטית והשיר לא יסתד מעין כל רואה. צרכת יעקצ ומשה
 ומשלי צלעס צחודה, התוכחות צספרי הנציאים, כל ספר איוצ משלי וכיוצא
 צזה, הן מן מחלק המליצה. אמנם שירת הים ושירת האזינו, שירת דצורה, קנת דוד
 אל יהונתן ושאלו, מזמורי תהלים, איכה וכיוצא צזה, הן מן מחלק השיר. לא יחלוף
 איש ולא ימיד זה צזה, אף אם שלא יוכל לעמוד על עלמות הענין המצדיל ציניהס,
 וצמה הוטצע יסודו. אכן אם נחקוד ונתוד אחרי הדצרי' האלה נעמוד על שלשה אופני
 ההצדל שאשים עתה לפני הקודא הנעים.

(א) המליצה אע"פ שתשתנה לפעמים צפי המלין ממדרגה למדרגה לעלות או לרדת
 כפי לורך הענין, מ"מ תשמוד תכונתה מדאשית הדצור עד אחרית הדצור, כי
 המלין או שירה או שיזייר או שיוכיח, לא ישנה גס הוא את תכונת נפשו צענין
 ההתפעלות הכללית. אמנם המסודר המתפעל ע"י השמחה או העלצ, או להודות או
 להתפלל או להתרועע או לקונן, 2) לא ישאר כל עת צאותה התכונה שהיתה נפשו
 צו צעת התחלת השיר, כי אם יעצוד מהתפעלות להתפעלות כפי הנח הגוצר צנפשו.
 ד"ע צשיר תפלה, יעצוד מיראה לתקוה, ומתקוה לצטחון, ומצטחון לשמחה וגיל. או
 צשיר קנה יעצוד לפעמים מהתפעלות הלער להתפעלות הנקמה ננד האויצ המינד לו,
 ומהתפעלות הנקמה להתפעלות התחנה לעזר. ודצים כהנה, כאשר העדנו צכמה מקומות
 צצאורנו למזמורי זה הספר.

(ב) הנמשך מזה שהשיר יתחלק לחלקים שונים כפי רצות שנוי ההתפעלות שצו, ועי"ז
 יצוא סדר מיוחד ונאה צהמשך השיר, דאש אמלע וסוף, לעשותו אחד שלם. או

1) אמרו החכמים טעס סס זמר ענינו חתיך, מלשון וכרמך לח תזמור, לפי שהניבון יחלק לחתיכות
 חתיכות שוות הנקרא צלע"ז (טחאקס).
 2) מינו השיר הנכללים החת פסס הכללי הזה רצום, והמה יצוארו צהחלק השלישי להקדמתנו הזאת.

הקדמה ראשונה

שתשוב הנפש ע"י ההעצרות האלו אל ההתפעלות הראשית, אשר היא סצת השיר, או שתשוב על ידן אחת אל ההשקט שכיתה זו קודם ההתעוררת, ויהי כועס השתנות החלקים ואחדות הכללי מלוי עוד יותר צמיד כצמלילה. (1)

ת (ג) צמלילה לא ידע כי אם האחד, ישכיל או יוכיח, יזכיר או ינחם: אמנם צמיד, יש שיטוררו רצים צמקהלות, המתפעלים כלם מאותה ההתפעלות ויחילו לשפוך לבבם. ויש שיסיר האחד להעיר את לבב השומעים, והמה יענו צמקהלות. ויש שיענו צ' מקהלות זו את זו, כאשר נמלא לכל אחד מאלו האופנים דוגמות צספר שלפנינו. גם היו רוב שירי הפקהלות צימים ההם גלויים צתפיים וצמחולות, כנראה מספרו הקודם. וכל זה יחזיק ההתפעלות צעדת השומעים, כן ע"י רצוי המתפעלים שיפעילו יותר צנפסם כפעולת המליץ האחד, כן ע"י כועס ההשתנות שיצוא עי"ז צמיד.

עצמות מליצת הפרי הקודש

במעט התצוננות נצין שאף כי אותן המדות שזכרנו טווצים מאוד ליסדים צלצותם,

הנה גם יולינו את התועים ארהות עקלקלות, כי ההתפעלות תנלח את השכל ותכצשהו להיות לה עצד עולם. כן מלאנו שמלילת עכו"ם מלאה מטומאת אלילים ושקוליהם, כתערצו זה דעות כוזבות ממדות אלהיות, תמונות זרות ולודות שוכות שתולדתם צמות אלו התועים. ואף צוממנו עתה שכבר אצדה אמונת הפסילים ממש מכל העולם בלו, אעפ"כ נשאר זכרונם צמלילת האומות, לפי שצימים הקדמונים עשו גופים פועלים צמחלט מכל הכחות והתכוונות, וההגשמה נלה מאוד למלילה כאשר זכרנו לעיל. לא כאלה חלק צני שם האצות הקדושים, אשר מעולם הרחיקו אותם מן התועצות האלה רחוק גמור, וכמו שהיתה להם האמונה האמתית צה' אחד, והלכו צדרכיו ושמרו את משמרתו, הנה כהנהגתם כן היתה מלילתם, הרוח המרחפת עליה היא רוח האמת והקדושה, נקי מכל פסול ושזש. ואם מלאנו ד"ת צספר אינו מלילה על הארץ והים והשחר והכוכבים והאור והלילה והעל והמער והעצים ודומיהם, יד ה' ראינו צכלם נטויה עליהם, הוא צעלמו וצכצודו מנהיגם, אין צהם שום זכרון לא מאלילים ושדים, ולא כח אמלעי. וצפרט כשצא משה איש האלהים והצדיל את עמו אשר הוליא ממלרים גם צמלילתם מכל העמים, ועשה אותה עלילת צרית קודש צין עם סגולה וצין ה' מלכם ובואלם. (א) ע"י מעשיו הגדולים והנוראים; יליאת מלרים, מסעות המדצד, כציסת הארץ, כל זה נעשה תוכן רוצ המלילות צימים האחרונים. (3) ע"י שיריו ומלילותיו שעל מתכוונתם נמלנו רוצ המלילות הצאות אחריהן. כן הית' שירת האזינו מתכוונת לתוכחות הנציאים האחרונים. כי כאשר נתן צה הוא לפני צני ישראל צדכה וקללה, מוסר אז ותוכחת שצט, עונש ונחמה, כן כל הנציאים הצאים אחריו, עד שהמליץ הגדול צנציאים התחיל את תוכחותיו כמו שהתחיל רצו צהאזינו השמים ותשמע הארץ. כן היתה שירת הים מתכוונת איזה שירי תהלה, תשועה או נלחון צספר תהלים. וכמו זה השיר הנשגב הנודע לנו צסם תפלה למשה מתכוונת שירי משכיל. (ג) צמאמדו על פי ה', נציא מקרצך מאחין כמוני יקים לך ה' אלהיך. כי כאשר קמו על ישראל מלכים רשעים ומזידים המתעים את העם מאחרי ה', עמדו חכמי ונצוני העם נגדם לשטן להם צכח המאמד הזה, הנה המלילים הגדולים נציאי ה', המדצדים צסם אלהים חיים, ומודים את העם את הדרך הישר ילכו צה לעוז להם צהצקם צה' אלהים.

ויש לדבר ולצאר עוד צענין הנשגב הזה כהנה ונכה, אמנם לא הודשתי להאריך פה, כי אם כפי הדרך להקדמת צאורנו, ואעיר את הקורא הנעים הרולה צזה לקרות שני חלקי הספר שהצאתי לעיל צסם ההבם האדון הערדער, (2) וימלא מטעמים

(1) אין כונתו צזה לאמור שצצדורו המלילה הפשוטית לא ימלא סדר והמשך מכל וכל, כי זה נגד ההתפעלות האמתית. אמנם לא יהיה צחותה השלימות כנדר השיר.
(2) Vom Geiste der hebräischen Poesie. Eine Anleitung für die Liebhaber derselben, und der ältesten Geschichte des menschlichen Geistes. Von S. G. Herder. I. und II. Theil.

הקדמה ראשונה

לנפשו. ואני אלך לדרכי. ואסיים החלק הזה מהקדמתנו צאיזה הערות צענין ערך הדבור הסידי וצנין מאמריו, אשר צניתי יסודותם על הקדמת הדמזמ"ן ז"ל לשירת הים צספרו נתיצות השלום, המלוי צודאי ציד כל משכיל אוהב תורה צאחינו.

הערות בנין מאמרי המליצה
וערך מדותם במשקליהם

אמר הרב צעל מאור עינים צספרו אמרי צינה צדצודו על דצר המשקל הסידי צלה"ק, "אין עליך למנות לא התנועות ולא המלות צדקדוק כי אם הענינים והמחשבות המוצנות, ולזה פעמים רצות מלה קטנה כדחקה לאשר אללה עכ"ל." כונתו צזה על אופן המלות שאינן אלא יחוסי הדצרים ואין להם ענין צפני עלתו ולכן לא יחשבו ויתכן, א"כ שמוזה הטעם גם צסמיכות הענין הסמוך והנסמך לאחד יחשב. וכן מלינו צאמת צסיד שכלו שלש על שלש בית-יעהב מעם לועי, צמאמר הזה יהיה צית יעקב ענין אחד. אמנם צהיות מלת היחוס עלמה כצר מובצלת ציחוס אחד, צאופן שע"י התרצות היחוסים יכצר על הנפש להשקיף על כלם כאחד, אזי כענין צפני עלתו תחשב. דמיון זה, ורוגנים גוסרו יחד. על-ה' ועל משיחו, הן צ' מאמרים צעלי ג' מדות, וצמאמר האחרון המלה הראשונה על מודצקת לאחריה. אך המלה השניה ועל, המובצלת ציהם הוי"ו. כענין צפני עלתו תחשב. וכן הדין צסמיכות הענין, כמו שמלינו צמאמר ונבעת בבני צאן שמלת בבני לענין צפני עלתו יחשב להיותו מובצל צכ"ף הדמיון.

הגם שלא תהי' נעימת חוש השמע דוב עסק המליזה צל' עצר כמו צשאר הלסונות, מ"מ דחינו שגם לעונג הזה כונו המשתמשים צה קלת, כדי להעיר את אופן השומע, עד שיכוון את לבו גם אל ענין המאמרים. מזה הטעם הוסיפו לפעמים אות ותנועה צתיצות כמו תביאמו אלימה, אבינה ודומיהם, אשר ע"י ההוספה הזאת תסוג הנגינה שהיתה צסוף התיצה להיות מלעיל, וימעט בהפסק צין התיצות להקל המצטא. וצפרע כשיהיו האותיות הקרוצות מצולל אחד, כמו תביאמו ותטעמו בהר, אלימו באפוי אבינה לאחריהם, שקרוצ כזה ימנע קלות המצטא מאוד. וכן הוספת התנועה צסוף המאמרים לאמור אַשְׁפָּרָה צמקום אשמור, יִפְתָּבוּ צמקום יִפְתָּבוּ, אַשְׁפָּעָה צמקום אַשְׁפָּעָה ודומיהם, כדי לצטל בהפסק הפתאומי, ולהמעיע הקול אחת אחת צתנוע' הקלר' הסוגרת אחרי הארוכה שלפניה, כי כן ינעם יותר לחוש השמע.

וכן דלוי להשוות הדלתות כמעט צכמות ארכס צאותן המאמרים שהם צעלי שלש שלש, כי אם יחסר חלק אחד מחלקי המאמר צדלת אחת, צאופן שהתיצה הסיף הכתובה צאחותה מושכת אחרת עמה, אזי יוכל צהדלת החסרה חלק אחד תחת הנחסר. דמיון זה (תהלים ק"ד)

הים ראה וינס
הירדן יסוב לאחור

טעורו הירדן ראה ויסוב לאחור, ולפי שנחסר מלת ראה יוכפל החלק הצא אחריו, דהיינו ויסוב לאחור צמקום וינס. וכן (מצקוק ג')

אלוה מתימן יבוא
וקדוש מהר פארן

טעורו וקדוש מהר פארן יבוא, ולפי שנחסר מלת יבוא יוכפל החלק הקודם לו דהיינו מהר פארן צמקום מתימן. וכן (תהלים קט"ו)

לא-המתים יהללויה
ולא כל-יורדי דומה

הקדמה ראשונה

הנה יורדי דומה כפל ענין של המתים צעזור חסרון יהללויה. 1) אמנם אם שני החלקים הנשארים הם מדות גדולות, יצואו צאמת צלי הוספה, במקום שלש מדות קטנות, כדי שלא לצטל הסווי. דמיון זה (תהלים קי"ד)

היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו

שתחסר מלת היתה ואין כאן הוספה אחרת תחתיה. וכן (תהלים ז')

אזי-דבר אלימו באפו
ובחרונו יבהלמו

שמלת אז נכפלת צדעיון, ואין כאן מלה אחרת תחתיה, לפי שנאו צהלת השניה שתי מדות גדולות. וכן (דברים ל"ג)

הם קנאוני בלא-אל
בעסוני בהבליהם
ואני אהניאם בלא-עם
בגוי נבל אכעיסם

צהלת הדזיעית נכפל חלק בגוי נבל תחת חלק בלא-עם שהיא רק מדה אחת, להשלים חסרון חלק ואני. 2) אמנם צהלת השניה הנלמדת לה לא יושלם חלק הם ע"י כפילת חלק אחד, צעזור שתי המדות הגדולות שנה, שהן תמיד כמו שלש מדות קטנות, גם צלי המסך התיצות מדלת לדלת, כמו (שם)

ימצאהו בארץ מדבר
ובחורו יליל ישימון
יסובבנהו יבוננהו
יצרנהו באישון עינו

אמר הרמז"ן ז"ל צהקדמתו לשירת הים. צהיות המאמרים קלרים יתדצו ההפסקות ומקומות המנוחה, וצדצו המנוחות יש תועלת רצ לעורר התכוונה ולחזקה צלצ. והנה מלאתי עוד תועלת אחר צמקומות המנוחה, וזה שזהשתמותם תשתנה גם הפעלת המאמרים צנפט. ר"ל כי אף שכל תיצת המאמר נחצרים יחד, ע"פ יהיה הפסק מה ציניהן להיותן עורות כל אחת על ענין מיוחד; וצואו א"כ כל ג' ענינים צמאמר יהיו צו צ' הפסקים צלתי טוויס, כי אי אפשר שיהיה יחס כל הענינים טוה צמאמר; ואם נקרא ההפסק היותר גדול צסס מכוחה, נעמוד על שני עיני מאמרים; או שתצוא המנוחה אחר המדה הראשונה, ותהיינה שתי המדות האחרונות מחוצרות, כמו משפטיך תהום רבה; או שתצוא המנוחה אחר המדה השניה, ותהיינה שתי המדות הראשונות מחוצרות, כמו גדול כבודו | בישעתך. ואנחנו נקרא ההצל הזה צסס צסס משקל

1) גם מאלו המאמרים ראיה צורה למה שאמרנו לעיל צדין מלה זעירה וסמיכות הענין, כי (ח) מלת לא חיינה מן המנין, אמנם מלת ולא מדה צפני עלמה. (צ) הוסיף מלת כל אל הנסמך יורדי לעסותו מדה שלימה, צהיות שתי מדות נחפרות צמקום יהללו יה, ולולי כן לא היתה יורדי דומה כי חס מדה אחת.

2) חילוי יקסה הסוחלי אחני שמלת בלא מוקפת ציחס הצ"ת יהיו כפי הנחתנו מלות בלא-אל וכן מלת בלא עם שתי מדות. אמנם חין מזה סתירה למה שאמרנו, כי מלת לא-אל וכן לא-עם חיינס חלח תיצה אחת, צהיות לא חלק מהסס וחיינה מלה מסרדת, וכתרגום הרמז"ן ז"ל, חונג גאטטער, חונפאן. וכן (תהלים ל"ה) לא-שלום יצרו, חונפריעדע מבוי לא-חסיד (שם מ"ג) איעבאני, וכאשר הערנו צנאורנו שס.

הקדמה ראשונה

ז

המאמר. ולא נביט אל לרוף המאמרים כמלא שיש שיצואו איזה מאמרים יחד על משקל מ
17
11

האזינו השמים ואדברה
ותשמע הארץ אמרי פי
יערוף כמטר לקחי
תזל כטל אמרתי

צבל המאמרים האלה מקום המנוחה אחר המדה השניה. או על דרך אחר, כמו (ס)

ירכיבהו על-כמתי ארץ
ויאכל תנובות שדי
ויניקהו דבש מסלע
ושמן מחלמיש צור

צבל המאמרים האלה מקום המנוחה אחר המדה הראשונה. ויש שיצואו המאמרים על מ
מ
17
11
משקל מעורב, או שמקום המנוחה גדלת הראשונה אחר המדה השניה, וגדלת השניה
אחר המדה הראשונה, כמו כל שיר קי"ד צתהלים, כזה:

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לוטו
היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו
הים ראה וינם
הירדן ישוב לאחור וגו'

או שמקום המנוחה תהיה גדלת הראשונה אחר המדה הראשונה, וגדלת השניה אחר המדה
השניה, כמו (תהלים ז')

תרועם בשבט ברזל
ככלי יוצר תנפצם

* * *

וכן משפט נבחרה לנו
נדעה בינינו מה-שוב (איוב ל"ד)

* * *

וחכך כ"ן הטוב
הולך לרודי למשרים (שה"ש ז')

וכל מי שיש לו קצת הדגשה צנפסו ידע שהפעלת המשקל הדומה מסונה מהפעלת המשקל
המעורב, צהיות הלוך הראשון צפסיעות שוות, והלוך השני ע"י שנוי המנוחות כמדלג
ומקפץ. וגם צין שני מיני משקל הדומה יש הצדל ד', כי היות שתי המדות הראשונות
מחוזקות ידמה לענין זרוז או מהירות. ולהיפך, היות המנוחה אחר המדה הראשונה
ידמה יותר לענין נחת והסקט. דומה לזה יהיה גם הצדל צין שני מיני משקל המעורב
שזכרתי. ועוד זאת ראיתי מהמשקל המעורב כמלא ציות צספרי תנ"ך משקל הדומה,
וצסניהם המין הראשון יותר מהמין השני.

גם צאלו המאמרים שיצואו צסדר ב' צ' ימלאו צ' משקלים. כי לפעמים שיהי' גדלת הראשונה מ
מ
3
מ
מקום המנוחה אחר המדה הראשונה, ולפעמים אחר המדה השניה. דמיון זה כמלא
צספר שיר הסידיס.

הקדמה ראשונה

שאלה

מה דורך מדוד
היפה בנשים
מה דורך מדוד
שככה השבעתנו

תשובה

דודי צה ואדום
דגול מרבבה
ראשו כתם פז
קוצותיו תלתלים

ידיו גלילי זהב
ממלאים בתרשיש
מעיו עשת שן
מעלפת ספירים ונו'

שאלה

אנה הלך דורך
היפה בנשים
אנה פנה דורך
ונבקשנו עמך

מסקל דצור הרעי' המתארת את דודה הוא צנחת ודכות הלצ, ותצוא המנוחה אחר המדה הראשונה; אבל מסקל דצור דעיותיה המצקשות לעזר לה הוא צזריות, ותצוא המנוחה אחר המדה השניה. (1)

ויש שיהיה הדלת הראשונה צעלת צ', והדלת השניה צעלת ג' מדות צטנוי המנוחה, או שתצוא אחר המדה הראשונה, כמו (תהלים צ')

בני אתה

אני היום ילדתיך

* *

כי אמ-הונה

ורחם כרוב חסדיו (איכה ג')

או שתצוא אחר המדה השניה, כמו (תהלים צ')

שאל ממני

ואתנה נזים נחלתך

* *

טוב לנבר

כי-ישא עול בנעוריו

(1) ויש לסדור תסודת הרעי' עוד על מסקל אחר שאזכור למטה צטענה החרונה.

ח הקדמה ראשונה

וגם צוה המסקל יודגש לדעתי צמין הראשון נעימות ועריצות יותר מצמין השני. אשר צו כמלא עוד קלת הסתערות.

ומלאתי עוד מסקלים אחרים, צחרוים יחידים, המעודדים צין מלאתי יתר המסקלים. מ' מ' (א) מסקל ד' צ' כמו (תהלים ס"ח)

ארץ רעשה אף-שמים נטפו
מפני אלהים

שמקום והמנוחה גדלת הראשונה יחלקה לצ' חלקים שוים, והדלת השניה תסוצצ על כל אחד מהחלקים. וכן (סיד השירים ו')

אני לדודי ודודי לי
הרועה בשושנים

ששעורו אני לדודי הרועה צשושנים, ודודי הרועה צשושנים לי, או כזה (תהלים קל"א)

אם לא-שויתי ודוממתי נפשי
בגמול עלי-אמו

שמקום המנוחה גדלת הראשונה הפסק המצטא צלצד, ולא הפסק הרעיון, והדלת השניה מ' מ' משלמת המלאת. (ב) מסקל צ' ד'. כמו (תהלים ס"ט)

והיטב ליהוה

משור פר מקרין מפדים

שחלק השני גדלת השניה ליתר צאור לנועם המליצה. או כזה (שס ק"ב)

נפשי לאדני

משומרים לבקר שומרים לבקר

שמקום המנוחה גדלת השניה ג"כ הפסק המצטא צלצד, ולא הפסק הרעיון. 1) וכן (שס"ד)

שני שדיך

כשני עפרים תאמי צביה

לכה דודי

או כזה (שס ז')

נצא השדה נלינה בבפרים

שמקום המנוחה גדלת השניה יחלקם לצ' חלקים שוים, והדלת הראשונה תסוצצ על כל אחד מהם.

ואסיים זה הענין צדצדי הרצ צעל מאור עינים ז' ל', יש עוד פסוקים דצים שלא ידעתי להלום אותם צדצדים הנזכרים, 2) אכן עם סגנון דצדי אלה המעבילים יזהרו ויוסיפו למלא מה שלא דעיתי.

1) ששעורו נפסי מוחלת לה' יותר מההסומרים לצוקר שומרים ומיחלים לצוקר.

2) צוודחי יש עוד דצדים אחרים שלא עמדתי גם אני עליהם, אף שהוספתו על דצדיו. ונפרע ראיתי שמן מה ממסקל צ' צ', וממסקל ב' צ' צ', אצל לח ידעתי עזיין לסדרם כדאורי.

הקדמה שניה

תולדות השיר נהזמר בארצות העבר,
השתמושם וכלי לוייתם

ממה שנמלא כתוב צספרי קודש מעלאת השיר והנגון ידענו שהמלאכה המפוארה הזאת שבנה מאור צימים ההם וצארן הקדושה, אף שלא נוכל לעמוד צצרוך על סגנון נגונייהם ודרך השתמושם צעניכ' מערכת הקולות הזמרה (הארמאניע אונד מע-לאדיע), גם מענין מלאכת הכלים ותצניתם והשתמושם לא ידענו כי אם מעט מזעיר, אחרי שלא נשאר לנו כי אם שמות הכלים צלצד ושמן מה מהפעלים המורים על השתמושם. מכל מקום ראוי להתבונן גם צמעט הדצרים האלה אשר לפנינו, ולחקור כפי אשר תשיב ידינו צעניכים האלה, כי גם מזה המעט ילא לנו תועלת דצה צהצנת כמה כתוצים, וצפרט צאלו השמות הנמלאים צפתיחת מזמורי תהלים אשר דלוי לצאדם צזאת המצרת. ואם גם צזה לא חדשתי אך דק המעט מכל אשר אשים הנה לפני הקורא הנעים, ולקטתי דוצי הדצרים מספרים אחרים, הן מספרי חכמי עמנו והן מספרי חכמי אומות; 1) הנה אמרתי אין ציד כל אחד לקנות כל הספרים הללו, ואם גם ירו משגת לזאת, אין הזמן מסכים עמו לקרות כלם. ולכן הולאתי מהם עקד הדצרים, כפי הלורך לכונתנו עתה, ואסדרם עתה לפני הקורא צסדר מיוחד וצאופן שיאורו הדצרים לעיניו צצחינה קלה וצבהסקפה מועטת. ואם יש תלמיד עצין אחד מני אלה אשר יאצה ללכת צזה הדרך אשר פניתי לפניו, הנה זה יהיה שכרי ופעולתי אתי תלין.

החקירה הזאת תפרד לשלשה ראשים, א) תולדות מלאכת הנגון מיום החלותה עד אחד החורבן. ב) שמות כלי הנגון. ג) צאור הפעלים ושאר השמות צלשון עצד השייכים לאותה המלאכה המפוארה.

החלק הראשון

תולדות מלאכת הנגון
מיום החלותה עד אחר החורבן

א

מן יובל עד משה

כפי הכתוב צספר הצדית (צדאשית ד' י"ט כ"א) אזי המלאכה הזאת היה יוצל צן למך מצני צניו של קין, שחי לערך צימי ירד צן מהללאל מצני צניו של שת,

1) מלצד מה שנגרס צתלמוד שלנו, הנה ספר ירוספין לרומיים, ס' מאור עינים לר' עזריה, וספר שלטי הנצורים לר' אצרהם הרוסא, הן אשר דחתה עיני מחכמי עמי המדצרים צענין זה. חצל רצו כמו רצו חכמי שחר החמות אשר חקרו וחצרו ספרים על זה צכמה לצונות, ישתומם הקורא לו אצנרם כלם. כי מספרם עולה כמעט לסך חמש עשרה מאות חצורים. וחזותן אשר רחיתי חני טוצ להשתמש צהן צחלק הזה מהקדמתי הן מלצד הספר שהצחתי לעיל צסם החכם הערדער, עוד מחצרת האדון החכם פ"י פ"ער*) וספר החזו החכם פ"ארקעל**

*) Ueber die Musik der alten Hebräer, von A. F. Pfeifer, Professor zu Erlangen.

***) Allgemeine Geschichte der Musik, von S. M. Forkel, Doktor der Philosophie und Musik-Direktor in Göttingen.

הקדמה שניה

וכפי עדות החכם שארדין בספר המסעות שכתב בלשון לרפת, יקראו כל תופסי כלי נגין צאלות פרס ועד צסס קני עד היום הזה, כלומר מצני קין, כי כמו שהשורה יקרא אז כן יקרא התלמיד זן, שנזנה על ידו בחכמה או במלאכה מה. וזהו ששמות שני הכלים המכרים שס, בנור ועונב, נזכרים גם בשאר ספרי הקודש, נראה שלא נאזד כלל מהחכמה הזאת אף אחר המצול, והיתה זאת, אם נאמין לדברי יוסיפון צאלמעית שני עמודים שהקימו קודם המצול, כי כן כתב בספרו רשמי הקדמוניות שכתב בלשון רומי: "אחרי שנאל אדם הראשון שהארץ תשפט או צמיס או צאסי, הקימו הדורות הראשונים שני עמודים גדולים, אחד של שיס ואחד של לצניס, וכתבו עליהם כל החכמות והידיעות שהמליאו קודם המצול, למען לא ישכחו מפני זרעם שיסאלו אחריו." אמנם הדרך הפשטי והיותר נכון הוא שנה וצניו שהיו חכמים בדורותם וחיו גם קודם המצול בט אחד המצול למרו לצניהם מה שלמדו מאבותיהם.

כשסז יעקב מן לצן ארלה כנען, שהוא לערך חמש מאות שנה אחר המצול, אמר לו לצן צהד בגלעד (סס ל"א כ"ז) למה נחצלת ונו' ואשלחך בשמחה ובשירים בתוף ובכנור. נראה מזה המאמר שצימס ההס (א) היה להס עוד כלי שלישי שלא נזכר אצל יוצל, והוא התוף; (ב) שכזר היה להס צ' מיני כלי נגון, דהיינו כלי מיתרים (זאיטען אינטטרומענטע וכלי הכאה טלחע-אינטטרומענטע); (ג) שכזר הדכינו המליה עם הנגון וחזרו שירים.

גם צימי עצדות הקסה צארץ מלרים לא נשתכחה המלאכה הזאת מצני יעקב, כמו שנראה מספור יליאתם מארץ מלרים. כי אחרי שזכר הכתוב השירה המפוארת אשר סד מטה לה' אחרי שהלכו צני ישראל ציצסה צתוף היס, אמר (שמות ט"ו כ') ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחולות. ותען להם מרים שירו ונו'. נראה מזה הספור (א) שהנגון צכליס היה אז יותר ציד הנטיס, כי לא זכר שלקחו האנטיס תופיס או שאלר כלי נגון. וכן הוא עדיין צאלרות המזרח כמו שכתב החכם ניאבוהר צימינו צספר המסעות שלו. 1) (ב) שמלצד הנגון הדכינו גם את המחול, הוא הדקוד (דער טחק), עם המליה והשיר, כמו שהיה נהוג צארץ מלרים צחגיבהס ע"פ דצרי הימים וספורי הקורות; וכמו שמלינו צמעסה עגל (סס ל"צ י"ט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות. כי גם העגל הזה היה תמונה אחד מתועצות מלרים המכונה צסס אפים. (ג) שעצודת ה' צשירים היתה מותרת גם צנטיס, וכזזר עוד מזה להלן:

מלצד התוף של מרים נמלא עוד שני כלים, והס ממינו כלי התקיעה (בלחוע-אינטטרומענטע), דהיינו השופר וחצוצרות. כי כן כתיב (ויקרא כ"ה ח' ט') וספרת לך שבע שבתות שנים ונו'. והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש מלצד חג הזכרון הנקרא יום תרועה, כדכתיב (צמדצד כ"ט א') ובחודש השביעי באחד לחודש ונו' יום תרועה יהיה לכם. וצענין המלולרות כתיב (סס י' צ') עשה לך שתי חצוצרות כסף ונו'. ויהי לך למקרא העדה ולמסע את המחנות, ועוד (סס ט') וכי תצאו מלחמה ונו' והרעותם בחצוצרות. ועוד (סס י') וביום שמחתכם ובמועדיכם ונו' ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ונו'. והנה על שלסה הכליס האלה אמר הרצ צעל שלטי הגצודיס (פרק שטי) שאף שהס טוציס מלד עלמס, הס דעים מלד דוממות קולם אשר על כן לא יוכסרו לכלי שיר על הדוכן לעולם. אצל מאותן הכליס שיס להס קול נעים וננינה דנה ומתוקה, כמו כנור ונצל ועוגב והדומיס לא נמלא שוס זכרון צימיס האלה, כי כל עוד שלא היו עם ישראל עדיין יושציס שלויס ושקטים על אדמתם, כי אם היו נטודיס צדך צמדצד הגדול והנורא, לא צל עוד כל כך השקט צלצסס שיהיה תכונת נפסס מסוגלת לתענוגיס דכיס כאלה, ואף שמחתם היתה צאותה מדרגת ההסתערות וההמיה ככל הדצרים אשר סצצו אותם. ולכן לא

1) ייזעבעטרייבונג פֿאָן אראביען אונד אנדערן אונזיגענדען [ענדערן].

הקדמה שניה

היו גם שיריהם ונגיניהם אלא או לעודד זהם כח הגבורה והנקמה ללחום מלחמת ה' ולגרוש האויז מדרך אהזתם, או לשיר שירי נלחון אחדי שגברו ונלחו צמלחמה, או להדיס קול ענות צתוך המון חונג.

ב.

מימות משה עד שמואל.

אחרי מות משה, כל ימי יהושע והזקנים לחמו מלחמות ה' ויכבשו את הארץ ויחלקוה צבול, גם שם לא נשמע קול זמרה, כי אם קול שופרות היוצלים לתרועת המלחמה. וגם אחרי כן, כל ימי השופטים אשר שפטו את ישראל, יחד מארבע מאות שנה לא נחה ולא שקטה, כי עשו בני ישראל את הרע צעינו ה', וימכרו ה' ציד מדין ומואז ופלשתים וצני עמון, וילחלו צהזקה. גם עת כזאת לא היתה עת הזמר, וכי הקים ה' להם שופטים והושיעם מיד אויזיהם, סרו מהר מן הדרך אשר הוליכום שופטיהם, השחיתו מאזותם ויחד אף ה' צם ויתנם ציד שוטים. ולכן לא הגיע לנו מכל העת הריא כי אם שיר נצחון אחד (זיעג-איער, סריהוואסל-איער) והוא שירת דבורה וברק (שופטים ה') וקול השופר דגדעון (שם ז') וקול התוף דנת יפתח (שם י"א). וממעשה דנת יפתח נראה עוד שהיה מדרך הנסים העצרות לנלח צמלחכת הנגון, לא לצד צציתם כי אם גם צרהזנות וצפרהסי, וצפרט צחגים, כדכתיב עוד (שם כ"א י"ט) ויאמרו הנה חג ה' בשילה ונו' וראיתם והנה אם יצאו בנות שילה לחול במחולות ונו'. ומאמרו חג ה' נראה באלו היתה המחול הזה לכבוד ה' ולעצודתו. להלל ולהודות לפניו.

אמנם צימי שמואל הרואה אשר שפט את ישראל כל ימי חייו מעוד היותו לאיש ועד זקנה ועד שיצה ימים דנים מאוד, והדריכס צדרך הישר להכין לצצם אל ה' לעצוד אותו לצדו ולהסיר התוענות מקרצם, ואשר הכניע כל אויזיהם לפניהם ולא יספו עוד לצוא צצול ישראל, ויהי שלום צין ישראל וצין האמורי — צימיו ללחה מללכת הסיר והנגון עד להגדיל. הוא היה אזו להקת הנציאים הנזכרים תחלה צמשיחת שאלו למלך, כדכתיב (ש"א י' ה').

ויהי כבואך שם העיר ופנעת הבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותוף וחליל וכנור והמה מתנבאים: וצלחה עליך רוח ה' והתנבת עמם ונהפכת לאיש אחר:

המה כנקדאים נ"כ צסם צני הנציאים צספרי הקודש. ויש בלן המקום לחקור אחרי עדת האנשים האלה, מי היו? ומה מללכתם? כי לא רליתי אחד ממפרשי עמנו שהלריך לצד צענין זה כדלוי, ולצדרו היעצ.

ג.

בני הנביאים

מרים שחיל לצאר ענין צני הנציאים, לדיך שנחקור אחר שם נביא צעלמו וטעורו צימים הקדמונים. כתצ דס"י ז"ל על מאמר ואהרן אחיך יהיה נביאך (שמות ז' א') וז"ל. "כתרגומו מתודגמך, וכן כל לשון נצואה אדם המכריו ומשמיע לעם דצדי תוכחות והוא מבורת ניצ שפטים, ינוצ חכמה, ויכל מהתנצות דשמואל, וצלע"ז קורין לו פרו"דיקר ע"כ", וזה ככון מאוד 1) אלא שדצדיו לריכיס תוספות צאוד מה. דהיינו עקר הודלת

צאור מלת צ"צ

1) כי מה שהסיצ רלצ"ע ונדו שטורט ניצ מהסנוים וטורט נצוא שלט אותיות הנה חין זה. שתיצה כלל, צהיות רניס כדומה צו צלטון עצה, ששני שרטים שונים מעש מתומים צהודלתם, כמו הלך ילך, שוצ יעצ, עוד כיוולח צהס.

הקדמה שניה

שם זה הוא ענין תליך (רעדנער). כי למליך היום יקרא לפנים נצוא. וכן יקרא העשורה, המדכיז המליכה עם הנגון נצוא (חיין דיכטער) מזה הטעם ותקח מרים הנביאה (שמות ט"ו כ') ודבורה אשה נביאה (שופטים ד' ד') שלא נמלא מהן כלל שאמרו נצואות חבל נתנו הודות והלל צידי תשנחות, וכן כתיב צהדיא (ד"הא כ"ה א') ויבדל דור ונו' לבני אסף והימן וידותן הנבאים בכנורות בנבלים ובמצלותים; ונתיב עוד (שם ג') על ידי אביהם ידותן בכנור הנביא על הודות והלל לה'. וזהו שהחכמים הראשונים צימי קדם, כשהיו מודים דעת את העם, והראוס את הדרך הישר אשר ילכו זה לטוב להם, והוכיחם לעזוב את הדרך הרע, צמדו להשתמש צמלילות נכזרות ונעימות, כדי להכניס דצריכהם בלז השומעים, לכן יקרא גם כן המורה לפנים צס נצוא כאמרו (ישעי' ט' י"ד) ונביא מורה שקר. מזה הטעם נאמר על א"ל (צדאסית כ' ז') כי נביא הוא, על כי קרא צס ה', כנזכר צנתוצ, (שם י"ג ח'), ששעורו שקרא צני אדס לענודת הסס והודס דרכיו וחסדיו וטובו. 1) וכן טעם נביא מקרבך מאחריך כמוני ונו' (דצריס י"ח ט"ו). מורה ומנהיג. (פִּתְוֹקֶס-לְעֹהֲרֵד, פִּתְוֹקֶס-פִּי־הָרֵד) ודציס כמוהו. וכן כל חוזה או רואה (פרחפעט, ווייגאגער) יקרא נצוא, לא מפני שהס רואיס את הנוול ומגידים האותיות לאהור, אשר על כן צסמות הנזכרים יקראו, כי אס צעצור דצור ההתפעלות שהשתמשו צו. 2) כי אין לך ההתפעלות גדולה יותר מההתפעלות המדצד צס ה', כשתחל דוח ה' לפעמו ומלתו על לשונו. 3) ומצואר מזה למה תצוא הפעול הזאת תמיד צצנין נפעל או התפעל, שהוא צעצור ההתפעלות שיהיה צו המדצד כשתאללהו דוחו. דהיינו צצחינת שהדוח פועל צעשתנותיו ומחשנותיו יהיה הוא הנפעל גדידא; אמנס צצחינת שהוא צעל שכל ודלון, ויכין את עלמו ע"י מדותיו הטבורות או צלתי טבורות, להתפעלות קדושות או צלתי קדושות, נאות או מנוכות, צצחינת ההכנה הזאת יהיה הוא המתפעל. ולזה יתכן השתמשות הפעל הזה גם צנצואי הסקר ונצואי הסקון. 4) ססצצו להס התפעלות דוח הסקר או התפעלות דוח הטומאה ע"י מחשנות זרות או טמאות ופסולות שהיו שקועים צס, וארחות עקלקלות שהלכו. כן צצנין נפעל כדכתיב (מ"א כ"צ י"ג) ובל הנביאים נבאים כן לאמר עלה רמות גלעד והצלח ונתן ה' ביד המלך, שהיו נצואים ע"י דוח סקר שפחה אותס כנזכר סס; כן צצנין התפעל, כדכתיב צנצואי הצעל (שם י"ח כ"ח) ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים ונו' ויתנבאו עד לעלות המנחה, שהיו מכינים את עלמס ע"י התועצות סזכר לקבל דוח הטומאה. וכן יפול עליהס סס נצוא כי גם המה דצרו צמלילות ומסלים וחדות, כמו סמלינו (שם כ"צ ט"ו) ויעש לו צדקיה בן בנעני קרני ברזל ויאמר כה אמר ה' באלה חנגח את ארם; ואלל חכניה צן עזור (ירמיי' כ"ח י') שלקח הגועה מעל לואר ירמיי' הנצוא ויסנדהו ויאמר כה אמר ה' כבה אשבור את עול נבוכדנצר ונו', והכנתו צעלמו קודרו נצוא פעמים וסלס, וכן אמר (נחמי' ו' י"ד) וגם לנועדי' הנביאה ונו', אשר היא היתה צעלת טוציה וסנצלע. וראוי גדולה מזו שעקר הנחת הסס והפעל הזה על הדצור מתוך התפעלות הדוח, כי גם האיס אשר רגח רעה מצעתו צס מתנצל יקרא, וכו' סנמלא צהדיא אלל שאול (ס"א י"ח י') ותצלח רוח אלהים רעה אל שאול ויתנבא בתוך הבית. ולפי שאלה ואלה עשו פעולות מסונות כשלחה עליהס הדוח שפסעו צגדיהס ונפלן עדוס כנזכר (שם י"ט כ"ה), 5) הנה הלצים והזרים אשר היו צימים ההס ואשר

מליך
המשו
מורה
מנהיג
חוזה
רואה
סנת
הפעל
מזה
צפעל
או
צחם
התפעלות
רוח רעה
התפעלות

- 1) וטעם הסצ חסת האיס כי נצוא הוא, לפי שהעון נגד איס גדול ומכונד קסה יותר מכונד זולתו וע"י שחמרו הכל לפי הציוס והמתציוס. גם חס יתפלל איס כמוהו חל ה' צעצורו וחיה.
- 2) עיין צהקדמה ראשונה.
- 3) המסכיל המתציון צזה היעז יצין טעם מאמר חז"ל חכס עדיף מנצוא, אחרי סבדו (חצות פ"ג) חוזה חכס הרוחה את הנולי, חולס יש נצוא שאינו מתפעל כי חס מהעצר או ההוה, ולא יראה הנוול כלל, ודו"ק:
- 4) מלאנו סתי כחות החלה צספרי הקודס, נצואי הסקר נצאו צסס ה' והוא לת שלחס, ונצואי הסקון נצאו צסס החלילים.
- 5) וכו' שחמר הרד"ק סס כי צצוא הצצואה על האדס ותצעלו הרנסותיו ויסיל האדס כמו שחומר צצנעס נוסל ובלוי עינים, ואמר צדניחל ואני הייתי נרדס על סני וסני חרלה, ופעמים יקרה שיפסע צבדור מסני דצוי נטול הרנסותיו ומחשנותיו הנפסיות וישאר צכה הסכל לצד ע"כ:

הקדמה שניה

לא ידעו להצחין צין טוֹב ורע, אמרו (הושע ט' ז') אויל הנביא משיגע איש הרוח, וכמו שאמר שמעיה הנחלמי על ירמיה הנביא איש משגע ומתנבא (ירמיה כ"ט כ"ו).

היולא לנו מזה שהסם נביא לא נתפרש בכל מקום ענין חוזה או דואה כלצד, כי אם גם לפעמים צאחד מהענינים הנזכרים כפי אשר יעיד עליו ההמשך. ומעתה נתצונן צלהקת הנביאים וצני הנביאים הנזכרים צספדי הקודש.

לפני צוא שמואל אין מלך צישראל ואיש הישר צעיניו יעשה, ודצד ה' היה יקר צימים ההם אין תורה ואין חזון נפרד, כי עוצו ישראל את ה', שכחו את אלהי אצותם ואת מלותיו, וילמדו מן הגוים אשר סציצותיהם ללכת צדרכיהם ויטמאו צמעטיהם. ויהי כי נאמן שמואל לנביא לה', ויושע את עמו וישיצם אל אלהיהם צכל לצצם, ראה להרצין גם תורה צישראל לצלי ישכחו עוד את מעללי אל ותורותיו ינלודו. מה עשה? צנה את הניות צדמה עיד מושצו, והכנים לשם נעדי וצחורי צני ישראל, ולמדס דרכי ה' ועצזו ונפללותיו אשר הראה לעמו, למען יקומו הם ויספרו לצני ישראל ויצטרו תהלות ה' צקהל דצ. 1) ולמען חזק פעולתם צלצ השומעים למדס סיר והיטצ נגן, והיו מרכנים צכל יום ויום על הצמה אשר לפני שער העיר, אשר סס יקצלו כל הצאים לדרוש את ה' ואת השופט. וזה סתרגס יונתן וישבו בגיות. ויחיבו בבית אולפנא, ותרגס והמה מתנבאים, ואיגון משבחין, וכן וירא את להקת הנביאים נבאים ושמואל עומד נצב עליהם (ס"א י"ט כ'), תרגס וחזו ית סיעת ספריא משבחין ושמואל קאים מליף עלויהון. וכן כל הנביאים כאלה סצמקרא תרגס ספריא, אצל כשהכתוב מדצד לדעתו מהנביאים החוצים מתרגס נביא. וטעס סס ספריא, כי מלצד שהיו מספרים מעשי ה', הנה המה היו הסופדים צעס (דיא געלעהרטען), דהיינו סכתצו כל הדצרים והנצולות והמלילות והסידים ששמעו מפי הנביא דצס על ספר, כמו שמלינו סכתצו שמואל את משפט המלוכה צספר ויניחהו לפני ה' (סס יו"ד כ"ה). ונראה שמימות שמואל והלאה נתפצרו אלו הכתות צכל ארץ ישראל, כי צימי אלישע נזכרים עוד כמה להקות צני הנביאים צגלבב צית אל ויריחו. והאנשים האלה היו בעין נזירים, שהיו מתצודדים ונפרדים מחצרת סאר אנשים והיו דרים צפני עלמס צניות, שהוא סס לדירה מועטת ושאנן כנוה רועים, כדכתצו לקחתיך מן הנוה מן אחרי הלחן, והיו פונים מכל העסקים לחקוד צלמודיות הנצכרות, זה סאמר הכתוב (זכרי' י"ג ה') לא נביא אנבי ואיש עובר אדמה אנבי; וכמו סאמר עמוס אל אמליה (עמוס ז' י"ד) לא נביא אנבי ולא בן נביא אנבי כי בוקר אנבי ובולם שקמים, אין טעס צן נביא סלא היה אציו נביא, כי אם מטעס צני הנביאים, ד"ל סלא דגל צדצרים האלה ולא למד צניות הנביאים, אצל כל ימיו עסק צמלכה. גם יתכן סזה טעס ואקים הצניכס לנביאים ומצחודיכס לנזירים (סס צ' י"א) כפל ענין צמלות סונות. ואף צמלצוטיהס היו נצדלים מסאר אחיהס, כמשמע מדצרי זכריה הנביא שהיו מלצטים אדרת שער. כי כן אמר על נביאי סקר (זכריה י"ג ד) ולא ילבשו אדרת שער למען בחש, ולפי שהיו רולים להרלות כנביאי אמת, צודאי סגס הם היו מלוצטים צאדרת כזאת, כן מליגו צאליהו התסצי (מ"א י"ט י"ט) כסצא למסוח את אלישע לנביא הסליך את אדרתו עליו לדמות לו סילך אחריו ויהיה נביא כמוהו.

ואף כי צצות הימים שקלקלו ישראל הלכו גם הכתות האלה אדרות עקלקלות. ותחת מאסדי העס נהיו מתעיו, וכמו סאומר (ירמי' כ"ג ט"ו) כי מאת נביאי ירושלים יצאה חנופה לכל הארץ, ואמר עוד (סס י"א) כי גם כהן גם נביא חנפו. (2)

1) ולכן יחמר גם על שמואל שהיה נקירחי ה' (תהלים ז"ט) מטעס ויקרח סס חצנס צנס ה', וכדמצוחר לעיל;

2) עוד יעיין הקורח כל הסרטה הזאת צספר ירמי' סמתחלת לנביאים עד תמה, לתורה ולתעודה על מה שהערנו מנביאי הסקר.

יא

הקדמה שניה

מ"מ הכונה הראשונה היתה טוזה מאוד מאוד למלאות את הארץ דעה לטהרה את ה' וליראה אותו ולדבקה בו. גם הלליחה ועשתה פרי. כי רבים הקדושים חנסי רוח אשר ילאו מצית המדרש הזה אשר קצו שמואל וגמל זו טוזה לרבים. וצפדע נשתלמה מלאכת השיר והנגון על ידיו. הוא העיד את רוח צית הלחמי וכבודו, והוא חני כל שירי קודש אשר נשאלו צידינו היום.

ד

בימי דוד.

אחרי אשר קדש שמואל את דוד למלך על ישראל וימשחהו בקרב אחיו, כתיב (ש"א י"ג) ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא ומעלה. ויתכן שמלותו היום והלחה הלך וטו מפעם לפעם מאחרי הללן לדלות את שמואל צניות צדמה. ולמד סס צתכונת נפשו הטוזה בקרב שאל הנציאים לדעת את ה' ואת דרכיו ולהטיב נגן, ולהנעים שיר, ולעשות חיל בצורה. כמו שעשה את הארי אשר נשל מעדרו. עד כי לא אדכו הימים ויעש לו סס צארן להיות יודע נגן ונבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו (סס י"ח). וכאשר סר רוח ה' מעם שאל וצעתתו רוח דעה. ויצקסו לו עצדיו איש מטיב לנגן ויצילו את דוד אליו ויעמוד לפניו. והיה צהיות רוח אלהים דעה אל שאל, שצעתוהו עשתנותיו על כי מרד צעלת ה' וימאסהו ממלך ויקדע את ממלכות ישראל מעל זרעו ויתנה לאיש אחר, ולקח דוד את הכבוד ונגן צידו, ושר חסדי ה' ודרכו להנחם על הרעה אשר דצר לעשות. ורוח לשאל וטוזה לו ויהפך לו לב אחר. כיום אשר ידדו חבל נציאים לקדחתו והמה מתנצאים. אמנס אחרי סקנא שאל צהללחת דוד והיה עוין אותו על כי נתנו הנשים המשחקות לדוד הרצות ולו נתנו האלפים צשירתם, כשילאו צמחולות לקדחת שאל אחרי טוזה עם דוד מהכות את הפלסתי, 1) מן היום ההוא והלחה לא נתדפא עוד שאל מדוחו הרעה כי היה דוד מנגן לפניו, כי אדרצה יותר גדלה רוח ה' לולחת אל דוד צשיריו, יותר היה יודע שהכינו ה' למלך על ישראל, וידע צעיניו הדצר הזה ויחד לו מאוד, ויחזק שגעונו ותמהון לצו, ויעל חניותו ויאמר אבה צדוד וצקיר, אכן לא פסקה מלאכת השיר והנגון מטוס זה לפעול צו, כשהיו אחרים מנגנים שלא העירו רוח קנחתו כדוד, כי כאשר הוגד לו לאמור הנה דוד צניות צדמה וילך גם הוא הרמתה ותבי עליו גם הוא רוח אלהים כאשר היתה על מלאכיו ששלח צראשונה לקחת את דוד. צדלותם את להקת הנציאים נציאים, ככתוב על ספר שמואל הרואה (ש"א י"ט י"ט).

כאשר צדח דוד מפני שאל להמלט על נפשו, וילך הולך ונסוע צארן כלפור נודדת מקנה, לא השאיר לו מכל הטוזה אשר היה לו צימי קדם כי אס כבודו, הוא אוהבו והוא מנחמו, צדוד שדעפיו צקרצו ויתפוש את הכבוד צידו ויטבח את עמלו ואת עניו. ספך את לצו צו, כאשר יעדה איש את יגונו אל חיק אוהבו וטוזה לו. כי כאשר סס צה' מעוזו, נהפך צו מהדה המודך לצטחון, והפחד לתקוה. ואס לפעמים חדה לו על צרותיו, צידעו את יושד לצו ונקיון כפיו, זאת נחמתו צעניו כי ה' יצחק לדיק ויגמר דע דשעים. כן האמיץ את לצו צתפלותיו הנעימות הנשאלות לנו עד היום הזה צין שאל מזמורי תהלים. עד אשר מלא ה' את דצרו אשר דצר עליו. אז נהפך המספד למחול, וצדוממותו הדים גם אה מלאכת השיר על כסא מלכותו. אוהבו ומנחמו צלרתו. ולא זו צלצד עשה שצטר חסד ה' ולרקתו צקהל דצ ע"י שיריו ומזמוריו, אצל גם לזה לצרך את ה' צמקהלות ונתן ארצעת אלפים מהללים להודות לה' צכל צקר

1) גם מספיר הזה (ש"א י"ח וי"ו) נרצז שצלצכת הנגון היתה יותר ציד הנשים צימים ההס ותינו משתמשות צפדהסיח לעתות נאותים לזה.

הקדמה שניה

וצקד כי לעולם חסדו. כל הקודות אשר צאו עליו, הן הרעות הן העוזות העידו
את כבודו ואת רוחו לשודרם צסיר. כל מעשיו הגדולים. ועל כלם התקדשות הר ליון
למשכן ה', והצאת הארון שם צקול המון חוגג, נודע לדוד אחרון ע"י שירים נעימים.
אשר שרוט צמועדי ה' צמקהלותי ואשר נאספו למשמדת עולם:

כשנשא המלך את ארון האלהים מצית אצינדצ כתיצ (ש"צ ו' ה') ודוד וכל בית
ישראל משחקים לפני ה' בכל עצי ברושים ובכנורות ובנבלים ובתפים
ובמנענעים ובצלצלים, וכשהעלהו אחר שלשה חדשים מצית עוצד אדום כתיצ (שס
י"ד) ודוד מכדבר בכל עוז לפני ה' ודוד חנור אפור בד, ודוד וכל בית ישראל
מעלים את ארון ה' בתרועה ובקול שופר. נדאה מזה הספור שמימי שמואל עד היום
הזה התפשטה חכמת מלאת הנגון כל כך ציסדאל שהיו כמה אלפים מהם מנגנים
ומשחקים לפני ארון ה'. מ"מ נדאה גם שהתופים תמיד היו ציד הנסים מהכתוב
צספר תהלים (סיר ס"ח) ראו הליכותך אלהים הליכות אלי מלכי בקדש, קדמו
שרים אחר נוגנים בתוך עלמות תופפות:

ה

עבודת השיר במקדש.

ו'ה' כאשר הליג המלך את ארון האלהים צתוך האהל אשר נעה לו, ויתן לפני ארון
ה' מן הלויים משרתים להזכיר ולהלל לה' אלהי ישראל, כנזכר צספר
דצרי הימים. ויהי מספרם ארבעת אלפים להדים צקול לשמחה צבלים אשר עשה דוד
להלל נצלים וכנורות ומללתיים (דהי"א כ"ג ה') וצתובס מלמדי סיד לה' כל המצין מאתים
שמונים ושמונה (שס כ"ה ז'), המה המנצחים צמלאתה אשר על פיהם ינהגו כל
עדת המסודרים, ומהם עשרים וארבעה פקידים, כלם צני הימן אסף וידותון, שומרי
משמדת הסיר צארצעה ועשרים מחלקות, ותחת יד כל אחד מהם י"א מללחים מאחיו
וצניו, כנאמר (שס שס ה') הוא ואחיו וצניו שנים עשר, כי מספר עשרים וארצעה
המוכפל צמספר שנים עשר עולה לסך מאתים ושמונים ושמונה, ועל כלם אסף והימן
וידותון 1) אציהם, ראשי פקודי הלויים לעצודת צית אלהים צסיר על יד המלך

כצד כתצו דצותינו ז"ל צמס' ערכין צצנגון על הדוכן היו כשדים ב"כ מי שלל היו
לויים. לדעת ר' מאיר אפילו עצדי הכהנים, ולדעת ר' יוסי ממספת צית הפגדים
ומצית לפריא ומאיתמאום שהיו משיאין לכהונה היו. היינו צסיר צכלי, אצל הסיר צפה
הי' כשר צלויים לצד ופסול צצד'. ויש מציאים דאיה מהכתוב שהנגון צכלים היה כשר
אפילו צנשים צצית ה'. כי מלצד מה שזכר לעיל ממחולות צנות שילו לחוג את חג ה',
אשר שם היה משכן הארון, ומעלמות תופפות ששחקו צתוך שאל המעלים את הארון
עיר דודי נמלא עוד כתוצ אחר (שס שס ה') ויתן האלהים להימן בניים ארבעה
עשר ובנות שלש, כל אלה על ידי אביהם בשיר בית ה' במצלתיים נבלים וכנורות
לעבודת בית האלהים. ואמרו שיתכן שעמדו המסודרות צעזרת נשים ולא צאו צקהל
הלויים העומדים על הדוכן. אמנם יש לפדש כתוצ כל אלה וגו' על דרך כלל על כל
כ"ד הצנים של שלשה האצות אסף והימן וידותון, אחד שפרט צני כל אחד מהם, וטעם
ויתן וגו' מאמר צפני עלמו. כן הוא לדעת הרצ ר' נפתלי הירץ וויזל. והוא
הנראה נכון.

1) צפרסה ע"ו מספר דצרי הימים יזכור שני פעמים הימן אסף ואיתן, ולא יזכור שם ידותון
כלל. אצל מסרסה י"ו והלחם יזכור הימן אסף וידותון ולא יזכור עוד שם איתן. חולי שמת
איתן סמוך להעלות ארון צרית ה', ונתן המלך תתפיו את ידותן צרחם להיות סקיד הסיר חס לח
נאמר ששני שמות היו לו איתן וידותין.

הקדמה שניה - יב

ושאר הדברים האלה, מענין מעמד הלוי על הדוכן. ומעמד פרחי הלוי ומספר הכלים למיניהם בכל עצודה ועצודה. וכפי ערך החגים והמועדים. כל זה יענין הקורא הנעים בדברי חכמינו ז"ל במסכת ערכין, ובדמ"ז ז"ל, ובפירוש הרב מצדענורא, ובספר שלטי הגבורים, ובספר דשמי הקדמוניות ליוסיפון. כי לנו אין לנו אלא להעיר על אולם התפשטות השיר צימי המלך דוד ע"ה.

1

מימי שלמה והלאה.

אחרי מות דוד והמלך שלמה ישב על כסאו, אשר גדול מכל מלכי הארץ לעושר ולחכמה, הרים עוד את מעלת החכמה הזאת צאהצתו אותה, כי גם הוא מסודר משכיל בדברי האלהים וצכל חכמה, וכמו שהרצה חיל צהדרת צנין הצית, כן הרצה הדרת המסודרים העומדים שם להלל, להלציסם בצנדי כבוד ותפארת. כדכתיב (דה"י ז' ה' י"ג) והלויים המשוררים לבלם לאסף להימן לידותן ולבניהם ולאחיהם מלובשים בויץ במצלתים ובנבלים ובנורות ונו'. וגם עשה הכלים הנצלים והכנורות מעץ יקר מאוד מעלי. האלגומים אשר הביאו אניותיו מאופיר, וכל זה להגדיל החכמה הזאת ולהאדירה.

אכן צימי רחצעם צנו כצר החל הקלף, ויפשעו ישראל צצית דוד. וילכו אחרי ירצעם ואחרי עלתו להרשיע. וגם הוא עזב את ה' וכל ישראל עמו. וילכו הלוך ואחור, וישלח ה' צהם את גדודי אויזיהם, אז שצת משוש תפים, וקול השיר לא נשמע עוד צית ה', כי ימים רצים לישראל ללא אלהי אמת וללא כהן מודה, וצעתים ההם אין שלום דק מהומות רצות על כל יושצי הארץ.

וכאשר עמד מלך ישר לפני ה' למלוך על יהודה, וילך צדרך דוד לציו. ויכן ה' את ממלכתו, ויעמד מסודרים לה' ומהללים להדרת קדשו. דמיון זה מלינו אלל יהושפט (שס כ') ויועץ אל העם ויעמוד משוררים לה' וגי', ואחרי אשר שצו מעמק צרכה אשר שס נלחם ה' עם אויצי ישראל, ויבואו ירושלים בנבלים ובכנורות ובחצוצרות אל בית ה'. וצחזקיהו כתיב (שס כ"ט כ"ה) ויעמד את הלויים בית ה' במצלתים בנבלים ובנורות במצות דוד וגד חוזה המלך ונתן הנביא. וכן ציאשיהו אשר שצ אל ה' צכל לצצו (שס ל"ח ט"ו) והמשוררים בני אסף על מעמדם במצות דוד ואסף והימן וידותן חוזה המלך. אצל צכל זה הלכה המלאכה הזאת הולך ודל, כי קמו מלכים אחרים תחתיים, אשר עזצו את ה', וילכו אחרי הצעלים, ויעמאו את מקדש ה' צתועצות הגויים אשר הקימו שם. עד אשר חדה אף ה' צם וישלח להשליכ' מעל פניו. וכאשר מלא את דצרו צימי לדקיהו ע"י נצוכדנלר מלך צכל. שם נהפך לאצל מחולנו, כאמור (תהלים קל"ז) על ערבים בתיכה תלינו כנורותינו, איך גשיר את שיר ה' על אדמת גבר. אכן לא שצתה המלאכה הזאת עדיין מכל וכל, וכמו שנראה מזה השיר עלמו שהצחנו שלפעמים שפכו שיחס ויגון לצס צסידו קנות כאלה, וזאת נחמתם צענים. וציוס פקוד ה' את עמו אחרי מלאת לצכל שצעים שנה וישיצם אל ארלס צפקודת כורס מלך פרס, היו צתוך העולים מתל מלך מאתים מסודרים ומסודרות, כמצכר צספר עזרא (צ' כ"ה). (1)

(1) ובספר יחמיה (ז' ס"ז) כתיב ולהם מסוררים ומסודרות מאתים וארצעים וחמשה. ואם נתצונן צצימי דוד היה טך קהל ישראל ויהודה שלש עשרה מאות חלף כנצכר צספר ש"צ פיסה כ"ד, וצתוכם ארצעת אלפים מסוררים. וסך החבל העולי' צימי עזרא ארצע רצוח אלפים שלש מאות וששים וצתוכם מאתים וארצעה וחמשה מסוררים. נתל' ערך חנשי המלאכה הזאת צימי דוד, כמעט כסול מערך חנשי המלאכה הזאת צימי עזרא.

הקדמה שניה

ז

שאר השתמשות השיר.

בלבד המסודרים במקדש יתכן שהיה ג"כ לדוד שרים ושרות לתענוגי ציתו צחדו, כי כן נראה מדברי גדולי הגלעדי שאמר אליו (ש"צ י"ט ל"ו) בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע אם ישעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה אם אשמע עוד בקול שרים ושרות. כי לאהצתו את המלאכה הזאת ודאי שהתענג זה כל עוד שהיה לו פנאי פעסקי המלכה ומשפט העם; ואולי שדו טס מאותן המזמורים שתוכן ענינם מעמד המלך הפרטי. כן מימי עלומיו כן מימי מלכותו. גם היה המלך מנגן צחדו בכנור, כמו שאנו רואים עוד היום צאיזה מלכי זמננו. המנגני' בכלי שיר צחדם צתוך שאר מנגנים. וכן אמר שלמה בנו (קהלת ז' ח') עשיתי לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם.

כשהיו מסוּזים על שלחנם צמשתה יין התענוג ג"כ צהשתמשות הנגון כן צפה כן בכלים. כאמור (ישעיה ה' י"ז) והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם. ועוד (עמוס ו' ד') השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק. הפורטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר. ר"ל שכמו שדוד המליא כלי שיר להלל לה', כן המליאו הם לשיד שירי יין ושירי תוענות. וכמו שהוסיף ישעיה צמקום הנזכר ואת פועל ה' לא יביטו, הוכיחם הנציא שצהשחת דרכם השחיתו גם כן את המלאכה הנשגבה הזאת, וחללו אותה לצלתי שד עוד מעשי ה' הגדולות והנוראות ודברים עוזים כאלה, אשר צעזעודם יסד אותה שמואל הדואה ודוד וחזי המלך. וכמו שזכרנו.

צינו הצליר צאספס את הצנאה וצדרכם את היין היו גם כן עשמחי'. כדכתיב (ישעי' י"ו י"ד) ונאסף שמחה וגיל מן הכרמל ובכרמים לא ירוגן לא ירועע. ואף כי זה על מואצ נאמר, הנה ידוע לכל מדברי הנציאים שהתנהגו צני וסדאל ככל הגוים אשר סציצותיהם. וכן כשהלכו צחגים לדאות את פני ה', היו הולכים צסירה וצזמרה, כנזכר (ישעי' ל' כ"ט) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמחת לבב בהולך בחליל לבוא בהר ה' אל צור ישראל. וכמו שזכרנו צנאודנו לשידי המעלות, שהם לדעתנו מאותן השירים ששרו צעת ההיא. וכן לכל דבר שמחה, וכמו שראינו לעיל צאמידת לצן ליעקב, וצמעסה דצת יפתח. והמחולות לקדאת שאל ודוד, וכיולא צזה.

אמנם לא לדבר שמחה צלצד, כי אם גם לדבר חצל השתמשו צמלאכה הזאת. כדכתיב (דחי' צ ל"ה כ"ה) ויקונן ירמי' על יאשיהו ויאמרו כל השרים והשרות בקנותיה' על יאשיהו עד היום ויתנום לחק על ישראל. וכמו שנמלא חיזה שירים חמודים כאלה צספדי הקודש, כמו קנת דוד על יהונתן ועל שאל, וקנות ירמי' וחזיה מזמודי תהלים. ולא צלצד צסיר צפה כי אם גם צסיר צכלי השתמשו המתאצלים. ואם חין דחי' לדבר מהצתו צס דחי' לדבר מדברי חז"ל צתלמוד שכל איש מיסדאל היה חייו צהתאצל על חשתו צסני חלילין וצמקוננת אחת, שכן היה דרכם צימים ההם לשכוד נסים מקוננות להתאצל על מת כשהיו מוליכים אותו לקצורה. ויתכן שלזה כיון הציא צאמדו (ירמי' ט' י"ז) התבוננו וקראו למקוננות וחבואנה, ותמהרנה ותשינה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מים. כי זה מדוך הסיד והנגון שירחיצ לצ האדם ויכנהו. כן להתפעלות השמחה כן להתפעלות האצל. ולכן הסכימו כל העמים אשר היתה המלאכה הזאת ידועה אללם להשתמש צה צמועדיהם וצכל מקהלות' למען יחד לצצ כלס לאותה ההתפעלות השייכות לאותו הזמן. וצצנות הימים כשעמדו האנשים על ההתענוגות ע"י התעודות ההתפעליות גם צלי עתים קלוצות להן, התפעטה השתמשות מלאכת הנגון עוד יותר, וכמו שראינו צמשלים שהצאנו:

יג

הקדמה שניה

החלק השני

שמות כלי הנגון ותבניתם.

השם אשר יכלול צו כל הכלים העשויים למלאכה זאת, יקרא בספרי הקדש כלי השיר, ולדעת חכם א' מחכמי העמים יקראו ג"כ צסס מזמרות, והציף דאי' לזה מהכתוב (מ"צ י"ג ו"ג) אך לא יעשה ונו' מזמרות מזרקות חצוצרות, שהם לדעתו כלם שמות כלי נגון, וטעם מזרקות כעין משרוקיתא הנמלא צספר דניאל. וכבר נמלא כפי דעת כל החוקרים צזה הענין, שיתפרדו כל הכלים האלה כפי עלמות השתמשותם לשלשת סוגים, וכל סוג יכלול תחתיו איזה מינים, אשר קלתם יכללו צס עוד איזה פרטים שונים צמהות כאשר נצאר עוד צזה החלק ציתר צאור. ואלה הם שלשה הסוגים.

א כלי מתרים (זחיטען-חינטטרווענטע) שהמתרי' האלה התקועים צכלי נעשים ממין מתכת או ממעי וגידי צהמה, וכשמקיסים צס צאלצע או צכלי מיוחד לזה יתנו קול צמרה. ושם כלל לסוג הזה לדעת החוקרים הוא נגינות. **ב** כלי תקיעה (בלוזע-חינטטרווענטע) והם כלים ארוכים וחלולים וכשמפחים צו צפה יתנו קול צמרה ע"י דחיפת הרוח לחוץ, ושם כלל הסוג הזה לדעת החוקרים נחילות, או צעצוד החלל צצתוכ', או צצחינת צצניתם שהוא כעין נחל לרוח ההולך צס (רָחַרְעו). **ג** כלי הבאה. (צאזגע-חינטטרווענטע) שהיו מביים הכלים ציד או צכלי אחר, ומוליאים עי"ז קול כעוך או ללול כפי מהות הכלי, וכמו שנוכיר עוד למטה. ולא מלאו החוקרים שם כלל לסוג הזה צספרי הקודש.

אף שאין לספק צהשתמשות שלשת הסוגים האלה צימי אצותנו, להיותו דצד מצודר מהצתוצים, אעפ"כ צענין המינים והכלים הפרטיים נפלה המחלוקת צין החכמים החוקרים, עד שקלתם חצצו שם מה הנזכר צכתוצ לשם כלי שיר, מה שקלתם הסכימו עליו להיות מודה על ענין אחר; ומאותן שהסכימו עליהן כלם להיות שם כלי, יש שהכניסו קלתם צסוג הראשון מה שהכניסו קלתם צסוג השני וקלתם צסוג השלישי; וצאותן שהסכימו גם על הסוג לא הסכימו לפעמים צצצניתם. ואני לא אייגע את הקורא צכל הדעות הללו, שאינן מכריעות כלום, כי אם אשים לפניו את הנדאי' יותר נכונים לצד, והוא צסכלו הזך ישפוט ציניהם:

אותן השמות שהסכימו דוצם עליהם להיות שם כלי שיר הן כנור, נבל, עגב, חוף, חליל, מחלת מחול מנים, נבל עשור, קרן, שופר, חצוצרות, מצענעים, מצלתים, צלצלים, שלישים, משרוקיותא, קחרם, שבבא, פסנתרין, סומפניא, ונדצר על כל אחד מהם צפרט:

כנור

דוצם יסכימו שהוא מסוג הראשון, אמנם נפלה מחלוקת צענין תגייתו. כי לדעת צעל שלטי הגזורים הוא הכלי הנקרא צלסון אשכנזי (חייגע הארפע), וז"ל צשינוי מעט, הכנור הוא כלי עץ נעשה כדמות פתח פתוח לרוחה שאין הדלתות עליו, והאסקופה העליונה ממנו היא רחצה והתחתונה היא לרה כי שתי המזוזות הם נוטות זו על זו (תמונה א). המזוזה האחת היא חלולה צפנים, והיא היא הכנור עלמה שיש צה ארוצות עגולות הפותחת חלל הכלי להכניס צו נעימות קול המתרים כטיקיסו צס. אמנם המזוזה האחרת אין לה שום שמוש צנגון, כי אם להסלים לודת הפתח צכנור, והיא של עץ שלם כלו עקשה מצלי שום חלל. ועל שתי המזוזות יש עץ על גציהן כמו משקוף, והוא כדמות לודה נוטה לראשית מה מלודת חלי עגול, וצו תחוצים היתדות של צדול שעליהם יסצו המתרים שהם מחוצרים צקלה השני צהמזוזה החלולה צהדרבה זה למעלה מזה, עד שהמיתר היותר קרוצ אל המזוזה הוא היותר קצר, והיותר רחוק

הקדמה שניה

מהמזוזה הוא היותר ארוך צמיתדים, ולא יטו אל המזוזה האחרת הצלתי חלולה כלום לא בכל ולא צמקלת. והמתדים האלה הם מגידי או מעי צהמות, וכשמנגנים בכלי זה הוא זקוף ומונח צין צרכי המנגן המקיש המיתרים צסתי ידיו אחת מלד זה ואחת מלד זה. ונקרא הכלי הזה כנור על שם המתדים הנחונים ציוטר ולאורך הכלי כמו ופיה עגול מעשה כן (מ"א ז') גדולה לומר מעשה יטר; או מפני שהמיתרים הם מחוזרים על כן הכלי היינו מושג הכלי מעטם את הכיור ואת כנו. והציא דאי' לדצדיו ממ"ס דצותינו ז"ל צמס' צדכות, כנור היה חלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע לחנות לילה רוח לפונית מנשצת צו והיה מנגן מאליו. והנה שאר כלי הסיד לעומת הרוח לא יסודר וינגנו, אך אם תקח הכלי הנזכר ותשים אותו ללד רוח הלפוני, צאופן שתי' המזוזה השלמה ללד לפון אשר משס נוסג הרוח הלפוני, והמזוזה החלול' ללד דרוס אשר לעומתן הולך הרוח ציוטר, אז כשיקיש הרוח מזה ומזה צמיתדים יסמייע קול דממה דקה. 1) מלודף לזה מה שהאמינו ג"כ כל עמי הארץ הפליידים לעולם דוד המלך ע"ה עם הכלי כזה צידו ולא עם כלי אחר מכלי הנגון.

אמנם לדעת היאראנימוס היה הכנור עשוי כעין דלי"ת יוונית (תמונה ב) ולו כ"ד מיתרים. ולדעת יוסיפון צדיסמי הקדמוניות שזכרנו היה סכוס מיתרי הכנור עשרה צלצד והי' מנגנים צו צגרידת המתדים עם כלי דק וחד עשוי מקני נולת אוחא וכדומה הנקרא פלעקע"רון צלסון יון. ולדעת קלתס נמלאו הדצה מיני כנור הנצדלים כפי סכוס מיתריהם, וכה"א (דה"א ט"ו כ"א) בכבורות על השמיבית, שהיה מין כנור צשמנה מיתרים, ותצניתו דומה מעט לתצנית כלי הליטאר"א המלויה צאדלות הקדס, שהמיתרים הם נמשכים מהסדר שהוא צראשית הכדס עד לואר הכלי (תמונה ג') אך לדעת צעל שלטי הגצורים טעם על השמינית, על נגינת ערך השלס הנקרא צלסונ' אוקטאווא, והוא שס תואר עלמו לכל כנור, וסכוס מיתריו אדצעים ושצעה. אמנם הכלי המלוי צידינו היוס ונקרא צל"א (הארבע) אין לו מיתרי' דציס כל כך.

גבל

גם עליו יסכימו דוב הדעות שהוא אחד מכלי המתדים, ויחלקו צענין תצניתו. לדעת צעל שלטי הגצורים הוא הכלי הנקרא צל"א (איינע אויטע), ואמר שנקרא צלה"ק כצל, או מפני שדוב נעימתו הוא מנצל כל מיני כלי זמרה, כמ"ס צמדדש תהלים, או מפני שגורתו היא כדמות כצל יין חלל מתוכו שיש לו כדס ולוואר (תמונה ד'). ואמר עוד וז"ל צסנוי מעט כדס הנצל מלבו הוא שטוח וחלק, וחולה לו הוא כמעט עגול ומתוח כמין כדס מלא, וצאמלע הנצל מתוכו יש שושנה יפה עשויה נקציס נקציס להכנים קול המיתרים צחלל הכלי. וכלוואר שהוא שטוח וחלק מלגיו ועגול לחון. הוא הצית יד שלו העולה ציוטר עד קלה, ואז יתהפך לחון עם חלל מה כדמות סדיקא ותוחצ' צחלק הזה המתהפך יתדות עץ מזה ומזה שעליהם יסוצו המתדים ההולכים ציוטר על פני כל הכדס. אמנם על החלק השטוח מלבו הכדס יש נסד עץ מעוך ומנקצ אשר צו יקשרו מתרי הכלי וימשכוס למעלה סציו מיתדות וכשמסצצ' היתדות האלה ימשכו המתדים היטצ ויתקנו אותס לכנן. ולוואר הכלי הזה הוא נחלק לעשרה שטחי' שוי' כמין צתיס ע"י מתדים גסיס המסצציס ג'ף הלוואר סציו סציו צרחוק טוב, ואם יתנו אלצעות היד השמאלית צחזקה חוך הצתי' של לוואר הכלי על הסדר האחד או השנים או השלשה מהמיתרים ינעימו קול נפרד ומסונה זה מזה צהקשת היד הימנית מלמטה על המתדים ההס שהס על פני כדס הכלי, וסכוס המיתרים המה ששה צנצל פשוט, ועשוי' ממעי או גידי צהמה. ולעת עתה מלאו כלי אחר דומה לנצל נקרא צלע"ז קיטלריו ולו י"ג מיתרים ע"כ. אמנם לדעת יוסיפון הי לנצל הקדמוני י"צ מתדים, ולדעת אחרים היה לו עוד יותר עד כ"ד מתדים ותצניתו כצלות הל דות (תמונה ה').

1) מלוי עוד צימינו מין כלי נגון המכונה עץ-הארבע שחסימין צלילה ננד חלון פתוח, וכשמנשג צו הרוח יתן קול זמרה.

יד

הקדמה שניה

ולדעת חכם אחד מחכמי העמים אין זה כי אס הליד"ה שנמלא צספרי הקדמוני' (תמונה וי"ו), ודאיתו מהלודה הנמלאה על מטצע אחת שנטצעה צימי שמעון הכהן הגדול צימי חשמואנים ומכלי אחד נמלא עוד צימינו צארלות הקדם דומה לו, כמ"ש החכם גיבורה צספר מסעותיו.

ולדעת קלת' יהי' הכלי הזה ממין החלילי', והציא דאיה מהכתוב (עמוס ו' ה') הפורשים על פי הגבל, שמשמע שיש לכלי הזה פה כמו לכלי התקיעה. אכן אין מזה דאיה אס נפרש הכתוב כמ"ש רש"י ורד"ק שס שסרו שוריהם ע"פ נגינת הנבל. והציאו עוד דאיה ממה שאמר (ישעי' י"ד י"א) המית נבליך וצמקום אחר (ירמי' מ"א ל"ו) כחלילים יהמה. וגם מזה אין דאי' כי כן אמר (ישעיה י"ו י"א) מעי למואב ככנור יהמו, וכנור היו מנגנים ציד ולא צפה כאמרו ונגן בידו ושוב לו, ודוד מנגן ביד ועס המסל שמעיו יהמו מתוך לעד כאשר יהמו מעי הכנור ע"י ההקשה, הם המתדים התקועים צו כמו המעי' צגוף, גם נעשי' ממעיי צהמה אשר לסצה הכפולה הזאת יפול גם עליהם השם הזה :

נבל עשור

לפי מה שהצאנו לעיל צסם צעל שלטי הגבורים צענין עסדה שטמים אשר לנבל, יש לומר שהוא הוא אותו הכלי עלמו, ולפעמים יקרא אותו צסם נבל, ולפעמים נבל עשור, כי כן הדבר לדעתו צענין הכנור על השמינית, שיפול התואר הזה על כל כנור אף שלרוב יקרא אותו כנור סתם. ואין להקשות ממה דכתיב (תהלים ל"ה ד') עלי עשור ועלי נבל, כי יש לפרשו על דוך כפל ענין צמלות סונות. אמנם הוא לא כן ידמה, ולדעתו הוא כלי אחד דומה לנבל מכל וכל אך שיש לו ארצע מתדים נוספי' על ששה מתדי הנבל, ונמלא עוד היום ויקרא צלע"ז ליאו"טו קיטאדוכוטו, הוא הכלי הנקרא אללכו (מאנדליוני) אלל שהוא קטן קלת מהכלי שזוכר הרצ הנ"ל. ולדעת אחרים הכלי הזה דומה למגן מדוצע של עסדה מתדים (תמונה ז') והיו מקישים צהם צכלי פלעק"טרון שזכרו לעיל. וצמה דכתיב (דה"א י"ו כ') בגבלים על עלמות הרצו לדבר, קלתם אמרו שהטעם על מין נבל שהוצא עמדינת עילם וקלתם אמרו שהי' מין נבל קטן שהיו העלמות מנגנות צהם. וקלתם אמרו שהיה מין ליר"ה אשר צו עץ עבול מחונד מתחת לדפנות, והמתדים נמשכי' צו מהמשקוף אשר על הדפנות עד נסד קטן התקוע סמוך לראשיתו (תמונה ח'), וכשהיו נותנים אלצעות היד השמאלית על אחד המיתרים מתחת לדחקו אל הכותל, היה הקול מתעלם קלת צהקשת זה המיתר למעלה צחלל הכלי צאלצעות היד הימנית. ועשו זה לפעמים להעלים הקולות קלת לנועם הננוץ, כמו שעושי' הנובגי' עוד היום הזה, ויקרא צל"א (דעמפפון). וזה יתכן לדעת האומדים שהנבל הוא הליד"ה כמו שהצאנו לעיל, ואני לא להכריע צאתי, צו אס להביד מה שקריתי ושמעתי מזה העיין לצד, והמשכיל יצחר.

קתרום

הכלי הזה והשני' הצאים אחריו לא נמלא כי אס צס' דניאל, ושם נזכרו' צין כלי השיר שהיו צמדינת צבל. ואולי שלל השתמשו צה צארץ הקדושה כלל, וצפרט צימים הראשונים קודם שגלו לצבל. מ"ת אליב דעת החוקרים צהם לפני הקודא, אחריו שהם נזכרים צאחר מספרי הקודש. והנה על הקתרום קלת' אמרו שהוא הכלי המכונה צל"א (חיינע ליטהער), וצלשון לפדת מבינה (גיטאדרע), (1) והצאתי תצנית הכלי הזה

(1) כנר העיר הרצ צעל שלטי הגבורים שהק' והל' הם מהאותיות המתחלפות צלסונות סונות, וכל ססוח צלסון יון צקא"סא הוא צלסון דומי צל"ע, כמו שס קיסר וצעזא"ר סוקרן וסאצעדאן והדומה. ושאר זה הכלל כי יולד ממנו תועלת רצה צידיעת צחור סתיוצת (עטיחאןאניע) כן מלסון אל

הקדמה שניה

צלוח הלורות (תמונה ט'), מתריו הם או של מעי צהמה או של מתכ' ומספר' ח').
 אכן לדעת אחרים הוא הכלי המלוי עוד היום צללות הקדס, ונקרא קותיר כאשר
 כתב החכם גיבורר צספר המסעות שלו. הכרם שלו הוא של עץ וצדמות קעדה,
 יש לו קצ קטן מאחוריו, ולמעלה הוא מכוסה צמכסה עוד כמכסה התוף. ושתי מקלות
 שוות המתרחקים בקלה העליון ונפגשים איש את אחיו בקלה התחתון הם תמוני' תוך
 העוד סמוך לפאה האחת מהקעדה ויורדים תחת המכסה לעמת מסגרת הקעדה
 צפאה האחרת. ושתי המקלות האלה מחוזרות יחד בקלה העליון צעץ המונח עליהם
 כעין משקוף על צ' עוזות, וצו כחזים חמסה מתדים ממעי צהמה היוורדים לאורך החלל
 עד הפאה התחתונה מהקעדה למקום פנישת המקלות וטרם צואס שמה יעצורו על פני
 נסר קטן זקוף סמוך למקום השור', הנקרא צל"א (דער טטעג). ובשמקישין המתדים
 ע"י עוד קטן המחוצר לרוצ צאמלעי' חוט צאחת המוזות יתנו קול גבוה. והנפלת
 תמונת הכלי צלוח הלורות (תמונה יו"ד), להראותה כלה כן מלפניה כן מן הצד, כדי
 שיובל הקורא לליידה כדלוי צמחשצתו.

שבכא

אמרו עליו שהוא הכלי אשר תזכיתו כעין השבכה (חיינ גיטטער), והוא ג"כ של שלש
 דפנות ודומה לכנור, אלא שהצתדים הם נמשכים לרוחצ החלל מהצוזה האחת
 שהיא עקימה וגדולה מכלן ותעלה למעלה מהמשקוף, אל המזוזה האחרת המחוזרת
 עם המשקוף צזוית כלצ, ומקישים גם צכלי הנקרא פלעקט"רון (תמונה י"א) וצל' יון
 נקרא טריגא"נאן צעצור שלש הדפנות, ולכן אמרו קלתס שהוא הכלי הנקרא צלה"ק
 שלישי, כדכתיב (ט"א י"ח וי"ו) ותצאנה וגו' בתפים בשמחה ובשלישים. וצכל זה
 אפשר צצלסון ארמי נקרא צצכא מטעם שהערנו.

פסנטרין

הוא הנקרא צלסון יון פסאלטערי"אן, כי הנו"ן והלמ"ד מתחלפים צמצטא ארמי שהם
 ממואל אחד. ואמרו שהוא הכנל צעלמו. כי כן תרגום השצעים על צכל פס אלטערי"אן,
 ומכונה כן ג"כ צל' ארמי, אמנם אין מזה דלוי' כי כן תרגמי גם כנור ותוף ועובצ
 פעמים צסס יוני פואלטערי"אן. לפי שהתיצה היונית פסאלליין *ψαλλειν* הוא פעל
 מודה על הכנן צכלוי צהלוי' השיר צפה. גם יונתן ולונקלס שתרגמו צלסון ארמי יתרגמו
 תמיד צכל צכלא. לכן נראה יותר דעת קלתס האומדים שהוא כלי אחד, ותצניתו כזה
 (תמונה י"ב) תיצה מדוצעת וחלולה של עץ, וצאמלע התיצה ארונה צתמונת שושנה
 לקצלת הקול, ועליה גב קטן משולש, ותחת הגב נתחצים עסדה מתדים, העוצדים סמוך
 להתחלתם על פני נסר קטן זקוף, כדי להרחיק מעט מכותל התיצה, ויורדים על
 פני אורך הכותל עד קרוצ לתחתית התיצה, ושס נסר קטן יולא מלד התיצה והמתדים
 תקועים צו. אמנם לא ידעתי אם מקישים אותם צאלצעות היד או שהיו נגודים ע"י
 כלי אחר.

ואחרי ההתצוננות צלש אלה כלי השיר מצלי הכסדים, נתלא שהקתרוס דומה קלת לנצל
 על עלמות, והצצכא אל"הכנור, והפסנטרין אל הכנל הפשוטי. וידאה שצמו שהיו
 משמחים צארץ ישראל ושכיניה צכנור ונצל, כן השחמשו צמדינת צכל צלש הכלים האלה
 האחרונים, אשר היה כפי אמר צעל שלטי הנצודים צערך הכנור והנצל כקוף צפני
 אדם, אולי שלא היתה עלאנת הכנן צמדינת צכל צאותה מדרגת ההסתלמות כצארץ

לסון הדומה, כן צאותו הל' עלמו, גם צצחור חמה תינות צלס"ק, ד"מ טס ארקא צלסון סודי
 שהוא כמו טס ארץ צלסין ענדי, וטעם טס עקר ועקרה צל' ענר שהוא מענין כי עצור עצר ה'
 צעז כל רחס לנית אצומלך (צרחשית כ' י"ח) ואין כחן מקום להחניך צזה.

טו

הקדמה שניה

ישראל. אחרי שלא הי' צל מעלכה גדולה כי אם לסיף ימי צית ראשון, כידוע מספרי הקודות. וזהו ששירי ליון היו מפורסמים צעת ההיא לשירים נעימים מאוד, התלוו אגסי צל לשמעה מפי שזויהם, ואמרו שירו לנו משירי ליון.

מנים

לא נזכר כי אם פעם אחד צכתוצ (תהלים ק"כ), ואמרו שדשו גים שהוא לשון מיתדי, והת"ס נוספת בת"ס מחול, והכלי הוא מורכב תן נימים רצים כלומר מתרים רצים, וצעל שלטי הגזורים אמר שהוא לשון מנה, כלומר כלי של מינים שונים או חלקים רצים מתוקנים צהדרגה והוא הקלאווי"קורדו, המכונה צל"א (קאוויר), והרמיצ לדצד צתמונת הכלי. כאשר יראה הקורא צספרו. ורוצ החוקרים מאלו צו, ואמרו שהוא רחוק שהיה הכלי הזה כצד מלוי צימים ההם, לפי שאינו מסכים עם ערך נגוניהם, כידוע לצעלי המלאכה הזאת. והציא עוד דעת מי שאמר שהמינים הוא האורגאנון המשמיע קול חלילים רצים צהקשתו והוא נכצד מאוד, וצל"א יכונה (הרגעו), ודומה לזה תרגם יונתן צמינים ועוגצ צחלילין ואצוצין. ואני לא הצאתי לודות אלה שתי הכלים צהלוח, לפי שצהכתיצה לצד אי אפשר שיליידם איש צמחצנתו כראוי, אם לא ראה אותם מעולם.

עגב

לדעת צעל שלטי הגזורים הוא ג"כ אחד מכלי המתרים, והוא כלי המכונה צלע"ז וויאולה דא גאמבא, שהוא דומה צמאוד לכלי נגון המכונה צל"א (פִּיִּחִין) ומקיימים צו המתרים ג"כ צמין קשת שיש לו מיתר של שערות מצנצ הסוס, אלא שיש להכלי הזה ששה מתרים של מעי צהמה, דהיינו שני מתרים נוספים על ארצע מיתדי (פִּיִּחִין), אמנם ראיותיו שהציא על זה חלושות צמאוד מאוד ויותר נאמיים דצדי אונקלס ויונתן שלדעת שניהם הוא שם כלי שתוקעים צו צפה, כי אונקלס תרגם אצי כל תופש כנור ועוגצ, דצן דכל דמנגן על פוס. נצלא יודעי זמר כנורא ואצוצא, ויונתן תרגמו הוא הוה דצבון דכל דמנן לזמרא צכנורא ואצוצא, וצדצדי חז"ל אצוצ הוא לשון חליל.

ואם נצצונן צהודלת המלה נמלא שהוא לשון הצרועעות וחצרה, כי כן תרגם יונתן אשר עגבה עליהם (יחזקאל כ"ג) דאתרעיתא למטעי צתדיהון, וכן כל דכותיה. ולפ"ז יתכן דעת האומרים שהוא הכלי המצוצר מקנים רצים ההולכים ומקלרים עלמם למטה צהדרגה (תמונה י"ג), וכשמעצדים אותו התוקעים צו על שפת פיהם התחתונה ונופחים צקנים הם משמיעים קולות שונות לפי אורך הקנים וקלרותן או לפי חוזק הנפוח צהן וחלשתה. והכלי הזה הוא ישן נושן צמאוד כנדאה מכל ספורי הקודות. ומטעם הזה יתכן עוד יותר שהוא הכלי כנזכר כצד צימי יוצל אצי כל תופש כלי נגון.

חליל

יסכימו כולם עליו שהוא מכלי התקיעה, ודומה להכלי הנקרא אללנו (פִּיִּיִּפֵּע) אם שאינו שוה עמו מכל וכל. תצניתו צלוח הלודות (תמונה י"ד), והוא כלי של עץ עגול וארוך וחלול לר מלמעלה ומתרחצ מה מלמטה ועקוס קלת, ויש צו נקצים נקצים לאורך הכלי, וכשתוקעין צו מקיימים צהם צאלצעות ופותחין וסותמין אותן, להוליא קולות שונות מהכלי כפי ערך הנגון. וכפי הנדאה מדחז"ל צגמדא ומשאר ספרי הקדמונים כמה מיני חלילים היו להם, שהשתמשו צהם פעם לשמעה פעם ללילה, והיו

הקדמה שניה

משונו' זה מזה כן מפאת גדלם וארכי', כן מפאת סכום נקציה' צדצוי ומיעוט הקולות, כן מפאת גופם שהיו נעשי' או מעץ או מקנה או מעלם או משן וכדומה אמנם צספרי קדש לא נמלא כי אם השם חליל אולי שהוא כולל כל המינים האלה. ומה דכתיב תפוך ונקביך בך יהיו (יחזקאל כ"ח י"ג). שאמרו המפרשים עליו שהם כלי הנגון העשוי' נקצי' נקני', או שזה הוא אותו הכלי צעלמו או שהוא אחד ממיניו.

משדוקיתא

אמרו שהוא מהולאת השרש שרק שהוא ענין לפלוף ידוע (ליסטן, פפייטען) יראה שהוא ג"כ מין חליל, והוא נעשה מקנה אגמון, המכונה צל"א (סאלומייח) מתינה יונית קאלר' מום שהולאתה על הקנה המכונה צל"א (סיין-רפהר). ועי' צלוח הלודות (תמונה ט"ו) ולדעת צעל שלטי הבגורים הוא לפעמים של קנים רצים, ויהי' אותו הכלי עלמו שזכרנו לעיל צסס עובב. אולי כי כן הוא, אלא שצאלרות העצדי הין קודי' לו עובב, וצארך כשדים הי' נקרא משדוקיתא. ואמר עוד טעם ההם הזה מפני שזודת הכלי הוא כמסרק שסודקי' צו האנשים והנשים את דאשם. אכן השם הזה נכתב צסי"ץ או צסמ"ך, וטס הכלי הוא צסי"ץ ימנית. ולכן יותד נראה הטעם השני שהציא, שהוא מענין שדיקות עדדים, וכמו שזכרנו.

סומפונייה

גם זה הכלי לא נזכר כי אם צס' דניאל, ואולי שלא הי' מצוי צארך ישראל כלל. ועל צד תצניתו אמר הרצ צעל שלטי גצדיים, שהוא כלי דומה לחליל הנחלק לשני חלקים שצין חלק וחלק הנפרד זה מזה יש כמו כוד כדורי של עוד המאסף שני החלקים צו עד שיהיה קלתו של חלול למעלה וקלתו למטה (תמונה י"ו). וצנפיחה צפה צחלק החליל שהוא למעלה יתמלא הכוד כלו רוח מפני שהוא סתום צכל לדדיו חוץ מהמקום שיכנסו צו שני חלקי החליל הנזכרים. ונקרא סומפונייה דוגמ' לצית הסמפונות כמ"ש דצינו סעדי' באון ז"ל צפידושו על דניאל. והחליל הזה מלמעלה הוא עבול וארוך וטוה וחלול מתוכו, וחולה לו הוא סתום וטלם, אך על מקום הפה יש סדיקה ההולכת לדוחצ קנה החליל, ומשם ומקנה אחד נצדל מקנה החליל שהוא קרוצ לו יכנס צנפיחה הדוח צנוד. אמנם שארית החלל היוצא מהכוד מלמטה הוא הולך ומתרחצ מעט מעט צכדדגה עד סופו, ועליו יש צארכו נקצים שונים זה אחר זה כמו שהם צשאר החלילים. והתוקע שדולה לנגן צו מפוח צפה צקנה הנצדל הנזכר שהוא צלד החליל בעליון עד שיתמלא כל הכוד מדוח, וכשינגן אח"כ יפוח צפיו צחלק החליל העליון ומקיש צאלצעותיו על נקצי החליל התחתון, אשר ע"י כן ילא הדוח צכדדגה אחת אחת מחליל התחתון וישמיע קולות שונות.

והנה הכלי הזה מכונה צל"א (זחק-פפייטע). ויש עוד כלי אחר ממין זה דומה להכזכר מאוד, אצל אינו טוה לו מכל וכל. כי אם יתצדלו צסדר הקנים. דהיינו שצהכלי הזה הוא להיפך, שלמעלה מן הכוד אין לו כי אם קנה אחד להפוח צו הדוח, אצל צלד האחת למטה יש לו שני חלילים סמוכים זה לזה, שמקישים על נקציהם צשעת הזמר.

קרן. שופר. יובל.

קלתם אמרו, שקרן הוא השם הכללי, ופרטיו השופר וחלולרות שנעשו שניהם צימי קדס מקרני הצהמות, ואם שהקרן הי' של איל נקרא צפרט קרן היוצל, כי צעדצי קוריין לכדרא יוצלא. וקלת אמרו שהקרן והשופר הם שני כלים דומים צנתינת הקול אצל נצדלים

הקדמה שניה' מז

צתמונת', כי הקרן הוא כלי עקום וכשמו כן הוא (תמונה י"ז) והסופר הוא ארוך וישר צתחלתו ועקום צסופו כעיץ הסופרות שלנו. (תמונה י"ח). ולדעת אחרים הוא הקרן הוא הסופר ושני שמות לו' האחד צצחינת הגוף שנעשה ממנו' והשני צצחינת הקול שהוא שוצד את הרוח. כי הפי"א והצי"ת מתחלפים כידוע, וכך צלשון ערצי נקרא שבור, וצגמרא מלינו שס שזרים לדוד צהשתמשות זה הכלי. ויש עוד לומר שטעם סופר לשון סופרא ויפוי, כי מקדם קדמתו היו לוקחים קרן של שור שהוא חלל, והרליעו נקצ קטן צקלהו העליון ותקעו צו. אך צרנות הימים היו מיפויס אותו לעשותו חלק מצפניס ומצחון כן ליופי המדאה כן לצהירות הקול, והקרן המסופר כזה יקרא סופר. ומהכתוב צספר יהושע (וי"ו ה') משמע צהדיא שהוא הקרן הוא הסופר כי כן כתיב ויהי במשוך בקרן היובל בשמעבם את קול' השופר וגו', וצענין שס יוצל שגזה המחלוקת מאוד ואין להכריע צין החלוקים. אצל יעיין הקורא הנעים צמ"ס הדצ ר' נפתלי הירן וויזל צספר נת"הס להדמצת"ן ז"ל צציאורו לס' ויקרא כ"ה י"ו. 1)

והנה צעל שלעי הגצורים כתב כי לא יתקצ צסופר לנגן צסיר אלא להוצה צשזיעי צאחד לחדש, והוא לחדת הלצ ולא לנעימת הנגון, ולכן לא ישמע על הדוכן לעולם. ואיך שכת מקרא מלא הללוהו בתקע שופר. אצל צלמת יש ג"כ תדועת קול סופר של שמחה, כדכתיב ודוד וכל בית ישראל מעלים את ארון ה' בתרועה ובקול שופר. ולכן אפשר שלפעמים השתמשו גם צסופר על הדוכן, אמנם לפני הסדרים או לאחריהם. גם צין כל סדר וסדר, אצל לא צשעת הסיר צפה, וכמו שאמר הדצ הנ"ל לענין השתמשות החוללות שאס ידלו הלויס לשודר עמהם צפה לא ישמע מעולם קול המסודרים כהונן וכסורה, כי לא יכלו המסודרים לענות צקול דומה לקול החוללות, אלא שהיו משמיעים קולם צין פרק ופרק מהזמרה צלצר.

הצווצרה

כלי דומה לסופר צענין דוממות הקול, אצל כצל ממנו צענין נעימותו, ונעשה תמיד לפי דוד הדעות מלאך ממיני מתכת, או מנחשת או מכסף. כי עמה שנאמר אל משה עשה לך שתי חוללות כסף אינו מוכרח שמתחלה לא היו נעשים של כסף כלל, כי אס שהמה הנעשים ע"י משה עתה יהיו של אותו עתכת דוקא. וצענין צצניתס יש מי שאמרו שאדכס היה אמה אחת והיה לד מלמעלה צמקום הפה, ומתרחצים אחת אחת עד למטה, ושס היה להס פה רחצ ועקום מעט לחון (תמונה י"ט) ולדעת קלתס המה ארוכים ציותר ולרים מאוד, והקנה נמשך ונכפל עד שלס פעמים, ואז יורד יותר למטה, וסמוך לסופו הוא מתרחצ קלת, ויש לו אצוב עגול צדאשו ממין המתכות ההוא וכותנין אותו צמקום אשר תוקעיין צו (תמונה כ'). ועעס שס חולר' אמרו שהוא דומה להצות הקול היולא מזה הכלי.

והנה החוללות היו תמיד צידי הכהנים ולא ציד אחר וכנזכר צכתוב כמה פעמים, ולכן צימי משה שלא היו שס כי אס שני כהנים אלעזר ואיתמר צני אהרן הנותרים, לא עשה כי אס שתי חוללות, אצל צימי דוד שהיו שס כהנים דציס יש לומר שנתרצה גם סכום החוללות על הדוכן כדכתיב (דהי"א ע"ו כ"ד) ושבניהו ויושפט ונחנאל ועמשי וזכריהו ובניהו ואליעזר הכהנים מחצצרים בחצוצרות לפני ארון האלהים. אמנם מכתוב אחר משמ' שזה לא היה כי אס צהולכת הארון, אצל על הדוכן לא הי' תמיד כי אס שני חוללות לצד דכתיב (שס י"ו וי"ז) ובניהו ויחזיאל הכהנים בחצוצרות תמיד לפני

1) וצענין הסופר יעיין עוד צתלמוד צמס' שצת דף ב' וצמס' נחש הסנה פרק ב', וצמס' תענית פרק ב', גם צרמצ"ס הלכות סופר.

הקדמה שניה

ארון ברית האלהים. ואם יקשה השואל ממה דכתיב (דחי"צ ה' י"ג) ועמם בהנים למאה ועשרים מחצירים בחצוצרות יש להשיב אולי שלא היה זה כי אם צעדת החנוך הנזכר שם צפרשה.

וכבר הצאנו לעיל אלל הסופר ענין השתפשות החולדות על הדוכן לדעת הרב צעל שלטי הגזורים. וגם ע"ז יש להקשות מהכתוב צפרשה הנ"ל ויהי באחד למחצירים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה' וגו', אולי שגם זה לא הי' כי אם צעדת הזאת מרוצ שמחה. ואפשר עוד שנעצור זה הזכירו הכתוב צפידוש ויהי כאחד וגו', לפי שילא מן הכלל, ולא הי' כן תמיד צעדת הדוכן, כמו שילא גם מן הכלל צענין מספר החולדות וכנ"ל.

תוף

אמר הרב צעל שלטי הגזורים צסם חכמי העמים, שהתוף דומה לספינה קטנה צלי מכסה והיא של נחשת או של מתכת אחרת ארוכ' ולדה, חדה צראש' וצסופה, ורחצה וחלולה מעט צאחלעותן (תמונה ב"א), וכהגו להקיש צו עם שצט של צדל או של נחשת פעם צחזקה ופעם צרפיון, פעם צתכיפות רצות מורדפות צו אחר צו, ופעם צהשקט וצמתון, צאופן שהיו נשמעים צהקשות ההן קולות שוכות צו מזו.

אמנם כפי מה שמלאתי אנו צספרי חכמי העמים הנה הוא הכלי הנקרא צלשון יון שימפאנו"ן, וצלשון ערצו דוף. והחכם גיבוהר שראה אותו צאחלות ישמעאל כתצ שהוא עגול של מתכת או של עץ, וצלדו האחד מתוח צו עור, וצתוף העגול תקועות צו חתיכות קטנות של מתכת, וכשמגציהים הכלי ציד השמאלית ומקישים צו צאלצעות היד הימנית, ילא הקול כן מן העור המתוח, כן ע"י חתיכות המתכת (תמונה ב"ב). וכתצ עוד שיקראו אותו דעף, ושהנשים מתופפות צו כשהן ערקדו' צצית הנשים צמחולות או שיסירו ויומרו צפה. וכן מלינו גם צספרי הקודש שהתוף הזה הי' מלוי לרוצ ציד הנשים. וכן גם לדעת חז"ל יש להתוף עוד מתוח, כאשר הציא הרב הנ"ל עלמו צסם רצו יהושע, זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שצעה, כילד שתי קרניו, שתי חולדות, 1) שני שוקיו, שני חלילין, עורו לתוף וגו'.

והנה מלוי גם שם אותו הכלי המכונה אללנו (פויקע) שהוא ג"כ כלי של עץ חלל כעין קעדה עמוקה מאוד, ועור מתוח על ראש הכלי צפתוחת החלל, ומכים עליו צצצט של עץ, ולכן יתרגמו האשכנזים שם תוף צסם הכלי הזה שהוא דומה צו צאמת קלת, אצל גדול מענו מאד ואינו ציד הנשים כי כצד הוא, יקרא צלשון ערצו צסם טבלא.

מחול

מהנמלא כתוב (תהלים ק"ב) הללוהו בתף ומחול, נראה שהוא ג"כ שם כלי נגון וכן הוא לדעת רוב החכמים, ואם שצאת' הרקידה שעל פי ווערכת' הוא נקרא ג"כ מחול כדכתיב (סופטים ב"א א') אם יצאו בנות שלו לחול במחולות, וכתוב עוד (ירמי' ל"א י"ג) אז תשמח בתולה במחול, כצד אמרו שנקרא כן על שם הכלי החלול שעליו היו מנגיין. וכתצ הרב צעל שלטי הגזורים שהיא הכלי הנקרא צלשון יון סימטרו"ם, והוא כלי של נחשת או של מתכת אחר שהוא עגול ודומה לעצעת גדול פתוח מכל לדייו שצזר שלו סציו סציו שהוא רחצ כמו שלשה אלצעות היו קצועים פעמונים קטנים

1) הנה זה יסויע להדעת שהצאנו לעיל שהחולדות נעשו מתחלה גם כן מקרנות הצהמה.

יז

הקדמה שניה

וצהקשת העננלין צוויגין היו משמיעים קולות של שמחה (תמונה ב"ג). וכל הנשים צפרט הן מצנות עמנו הן משאר האומות היו מתענגות צו מלך צכל שמחה. ועמו היו מנגנות ומזמרות יחד צקול טצעי, הדכתיצ ותצאן כל הנשים אחדיה בתופים ובמחולות, ותען להם מרים שירו לה' ונו'. הנה לדעתו יהי' תיבת וצמחולות הרצוי מן שס מחול, וזה נכון צלמת.

ולדעת קלתס היה כלי אחד כדומה לו, דהיינו ג"כ עגול של מתכת, שהיה לו צית יד מתחתיו וצלמלעותו היה קצוע קו של מתכת, ועליו כמה טצעות קטנות ג"כ של מתכת (תמונה ב"ד), וכשהיו מנענעים את הכלי ציר, ישמיע קול תרועה.

מחלת

לדעת קלתס הוא צעלמו הכלי הנקרא ג"כ מחול, אלא שהוא על משקל נקצה, צהיות שמות רצים נצנים לפעמים על משקל זכר ופעמים על משקל נקצה. ולדעת קלתס הוא ממיני החלילין שזכרנו. וי"א שהוא שס כלי אחד מכלי המתרים ואין להכריע ציניהם.

מנענעים

הנכון שהוא ג"כ אחד מכלי הכאה כמו התוף כדכתיב (ט"ז ו' ה') ובתופים ובמנענעים וכתצ הרצ צעל שלטי הגזורים, שהכלי הזה הוא דף אחד של עץ מרוצע וחלק שצדאשו יש לו צית יד לאחוז אותו צו, ועל הדף מזה ומזה יש התיכות עץ עבולות כדוריות תחוצות צשלשלת צדזל או צמיתר קנצום (חיינע באסט=סנור) צתוף הדף (תמונה ב"ה), וכשמנענעים הדף ויקישו צו צכדורים האמורים ישמיעו קול של הצרה עד למרחוק.

שלישים

לדעת הרצ הנ"ל הוא כלי עץ עגול וארוך וחלול מתחתיו שהיו לו כ' מתרים מגידי או עעי צהמה. ולדעת אחרים הוא כלי טריגא"נאן שהצאנו לעיל צסס שבבא. אענס מהכתוב (ט"א י"ח ז') ותצאן הנשים ונו' בתפים בשמחה ובשלישי' משמע שהוא ג"כ אחד מכלי הכאה שהיו ציד הנשים כעין התוף והמחול. ולפ"ז היה הכלי המלוי עוד צידינו היום, דהיינו משולש של מתכת, שקצועים צו איזה טצעות של מתכות ומקישין צו צפטיס קטן של עץ (תמונה ב"ו).

מצלתים או צלצלים

אמר הרד"ק ז"ל צסודס ללל, כי הללל הוא המללתיס, והס שני כלי נחוסת שמקישין זה צזה ומשמיעים קול ע"כ. והנה מלינו צכתוצ (תהלים ק"ג) שהיו להס שני מיני ללללים, דהיינו צלצלי שמע גם צלצלי תרועה, וכן מלינו צכלי הנגון שני מינים המכונים צלשונס (קחסטאנגעטטען), גדולים וקטנים, הגדולים הס כשני קערות עמוקות מעע, שיש לכל אחת צית יד לתפוס צו (תמונה ב"ז), ולוקחין האחת ציד הימנית והשניה ציד השמאלית ומקישין צו צו, ויוליאו. פהס קול הצרה דומה לקול תרועה כשתהיינה ההקשות נרדפות צמהידה, וזהו צלצלי תרועה המזכר צכתוצ. אכך הקטנים היו חתיכות של מתכות קטנות, דומה לכלי המכונה אללנו (טעלנער), והיו תקועות צלמלעית שתי טצעות על שתי אלצעות ציד האחת (תמונה ב"ח), ולפעמים

הקדמה שניה

היו ציד האחרת ג"כ שתי כלים כאלו, והיו מקישים צו לפעמים כאלה ולפעמים צו אחר צו. וכן הן צלצלי שמע הנזכרות בכתוב, שהיו ציד אסף הימן ואיתן להשמיע, כנזכר (דה"י ט"ו י"ט), דהיינו שע"י מין זה מהמללתיים היו המנלחים בעליונים האלה משמיעים את המקהלות עת יריתו קולם יחד, או עת יענו אלו נגד אלו, וכדכתיב (שם ט"ו) ומצלתיים משמיעים להרים בקול לשמחה, וכתוב עוד (שם י"ו ה') ואם במצלתיים משמיע. מכל זה נראה טעם שם לללי שמע, וזהו הס המללתיים. (1) **אלו** הן כלי הסיר שנוכל לעמוד עליהן קלת, אחרי שימלאו בדומה להן צימיו, קלתם צלצלות האלה שאנו יושבים צם, וקלתם צלצלות המזרח, אכן ישארו עוד כלים אחרים הנזכרים בפתיחת מזמורי תהלים שלא ידענו מהם כי אס השם צלצדו, כמו גתית, מות לבן, שושנים, יונת אלם רחוקים, אילת השחר, שושן עדות או שושנים עדות, ידותון, ועל הגתית אמרו שהוא כלי נגון שהציל דוד מגת, ואס כן הוא מ"מ לא נדע לורתו ומותו. וכן צענין ידותון אמרו שהמסודר ידותון המליא זה הכלי, וגם ממנו לא נדע לורתו ומותו. וחד מן הצדיא אמר שהוא הכלי הנקרא צנחמיה (ו' ח') הידות, ונקרא המסודר איתן צסס ידותן, (2) על שהיה משכיל מאוד צזה הכלי. וגם מי אשר יודה לזה, צכל זה לא יכידהו. וצצהינת יונת אלם רחוקים יש אומרים, שלהיות שהחליל יקרא צלסון יון אלם (*Elumos*) יהי' טעם יונת מארץ יון וטעם רחוקים לשון אורך, על דרך שאומרים שיש לכל גוף ג' מדחקים, ויתורגם לפ"ז צל"א (דיח פערלענגערטע גרייטיגע טחאלייא), ועיין תצניתו צלוח הלודות (תמונה כ"ט). וזה צלמת פי' דחוק מאוד. וצצאורנו לסיר כ"ו כתצנו, אפסד שיהי' טעם השם על שיהיה נגונה על דרך יללה ודומה ללפלוף יונה עניה בעזזה פצן זוגה אשר שצוהו הסוצים ורחקוהו מתכה, וטעם שם אלם, מטעם כי לא אלמן ישראל, על הזכר שהוא ג"כ נעזז מיונתו צארץ רחוקים. וגם זה דחוק מעט. וצענין אילת השחר כ' הרצ צעל שלטי הגצודים שהוא הכלי הנקרא צלסון דז"ל איילת, וכוא כלי חרם עגול וארוך אמה וחלול צצפתחו האחד צלצד שיש לו משימין מתרים של גידי או מעי צהמה, ועל צצם מכסין עוד ומכין עליו ומשתמשים צו לחופה ולמת כמו שעושון צחלילים, ופי' אילת הוא מלסון אלי כצתולה שפידושו קונני, וכן תרגום סא קינה עול אליא. ופתרון מלת שחר צמקום זה כמו לא חדע שחדה לפי שמקוננין צזה הכלי על לרה או מיתה פתאומית ע"כ. וזה צלמת דצד שאין לו שחר. ולדעת קלתם טעם שם שחר מלסון ישחדונני ולא ימלאונני, ואמרו שקול הכלי הי' דומה לקול אילת המשחרת את צעלה. וגם זה אינו קרוצ לודאי. וצצאורנו לסיר כ"צ כתצנו על פי תרגום הרמזמ"ץ ז"ל כזה, אילת השחר הוא שם כלי הסיר הנקרא כן על נועם קולו כדרך אילת אהצים. דומה לכלי המלוי צידינו היום שקורין לו צל"א (*צאחטע*), ולפי שהסיר הזה דוצו יללה ותחכה כלה ללותו צנגון לח ונמוך. וטעם השחר כי צעת ההיא צקום צני אדם מעל משצצם צדוח שאכן ולצ שקט ונפשים מערדות העולם, תכיה נפסם מוכנת אל ההתפעלות, וקול ערצ ינעם להם מאוד ע"כ. ונודה ולא נצוש שלא ידענו אס לעת כזאת הגענו ללמת גמור.

אמנם צצחינת שם על עלמות ה:זכר (סיר מ"ו) יתכן לאמור שהם הנבלים על עלמות שהצאנו לעיל צצאור שם נבל. וכן על השמינית שזכר (סיר י"צ) יהיה הבגור על השמינית הנזכר (צדה"א) שהצאנו ג"כ לעיל צצאור שם בגור. וטעם על צגינת (סיר ס"א) אפסד שהוא השם המופשט מהפעולה (דחי זחיטען=טפיעלען), או שהוא שם הכללי, (דחי זחיטען=טפיעלען) הצא תהת שם הרצים צגינות כדרכו לפעמים,

(1) אס נחצונן אחרי הרצים האלה שכתצנו צסיר האחרון שצספר תהלים נמלא סדר נאה צצכירת הכלים שחלוי הי' ג"כ סדר הדוכן. כי מתחלה אמר הללוהו צהקע סופר, ואח"כ יזכיר הנבל והכנור שהיו מלויים את הסיר צנעימת קולם, ואח"כ יסטיקו המסורכים ופה, ויתחילו כלי הכחם חוף ומחול צרותמית קולם, ואח"כ יסורר עוד צלוית נעימת קול מיניס ועצ, ויסוימו לצהוף צקול תרועת הלללים.

(2) עיין הערתנו לעיל דף ו"ג ע"ב.

הקדמה שניה יח

שאמרתי, עליו שהוא שם כלל לכל כלי המתדים. וכן שם מחלת לדעת קלתם צמקום מחולות. וטעם שם נחילות כצד העדרו לעיל שהוא שם כלל לכל כלי. תקיעה, אמנם לדעת אחדים הוא שם פרטי למין מיוחד, המלוי צספרי הקורות, דהיינו שני חלילים שהיו מחוצרים יחד, והיו תוקעים בו צפה ומקישין את נקצי האחד ציד הימנית ונקצי השני ציד השמאלית, ותצניתם צלוח הצרות (תמונה ל').

הלגנו צזה לפני הקודא הנעים כל מה שידענו מענין הכלים לשמותם לתצניחם והשתמשותם, ויותר אין אחי. אצל אולי העדרו צזה לצ מתצונן משכיל לחקוד עוד אחרי הענינים האלה, ומי יתן שיהיה עוללוחיו טוצ מצלירנו.

החלק השלישי

באור הפעלים והשמות השייכות
לאותה המלאכה בלשון עבר

א

כבר העדרנו לעיל (1) טעם שם זמר ענינו חתוך, ולפי שהנגון יחלק לחתיכות חתיכות זמר שוות המכוונות צלע"ו (טחקטח) לכן יקרא הקול הזה קול זמרה כדכתיב (תהלים ל"ח ה') בכבוד וקול זמרה, או זמרה צלצד כדכתיב (עמוס ה' כ"ג) וזמרת נבליך לא אשמע. וכן יקראו ג"כ כלי הנגון מזמרות לדעת קלתם, כאשר העדרנו ג"כ לעיל (2) ומזה הטעם עלמו לא לצד הנגון צכלו כי אם גם הנגון צפה יקרא צסס זמרה, והוא הדכצת הנגון עם המליצה, כי המנגן צפה לא ינגן צלי אומד ודצרים, וכן עלינו (ישעי' כ"א ג') תודה וקול זמרה, שהטעם צודאי על הדכצת הצוד עם הנגון צעצוד הכפל ענין של תודה. ועוד זמרו שמו (תהלים ס"ח ה') וזמרה גבורתך (שם כ"א י"ד) והדומה, שצאוד זה התכלית מהצמד ודאי אי אפשר צלי צוד. וכן טעם שם זמירות על צוד מליווי צלוית הנגון, וכדכתיב (תהלים ל"ה ל"ג) בזמירות נריע לוי. ונפיש גם טעם בנבל עשור אזמרה לך (שם קמ"ד ט') בתוף וכבוד יזמרו לו. (שם קמ"ט ג') לא על השחוק צכלו נגון לצד, כי אם על צוד המליצה צלוית כלי זמר והעד ג"כ מכפל ענין הצמד צהם, שיר חדש אשירה לך, יהללו שמו במחול. אכן טעם שם מזמור אמרו קלת החכמים יפול על הצוד השירי שנתחו לנתחיו וחתכוהו למאמדים קלדים שווים צכמותם. ואם יהיה כן, הלא כל צוד מליצה צסס זה יונה, וזה אינו צאמת, כי מצד שאין גם אחד אשר יכנה מליצת צלעס ואיוצ והדומה להם צסס מזמור, הנה אפילו כל שירי תהלים שמדכנו לכנותם כלס צסס מזמורי תהלים, לא יכנסו כלס תחת השם הזה שאינו נדעס כי אם צפתיחת קלתם, וצקלתם יצוא שם אחד תחתיו כמו מכתם משכיל והדומה. ולכן היותר נכון שהונח על השיר הצלוח צכלו זמר צאופן שיחלק השיר ע"י ההלוייה הזאת לחתיכות שונות. כי יש שלשה אופנים להלויית המליצה צכלו שיר. או שישיר אחד את דצרי השיר צנגון מה, והמנגן ינגן צכלו אותו הנגון עלמו, ואם גם צסנוי מעט, כדי לחזק ההתפעלות, או שהאחד יצוד דצרי השיר צאמידה פשוטה, וצין כל מאמד ומאמד ינגנו מהנגנים כפי הצאות לעורר אותה התכונה אשר אליה יכון גם המליך צאמדותיו; או שינגנו המנגנים כן צהלוית השיר כאחד, כן צין הדצקים, ד"ל צין חלקי השיר, כשינוח המשורר קלת, גם יתחילו לפעמים קודם שיתחיל המשורר צפה, וגם יאריכו ממנו לצסוף, הכל כפי משפט וערך הנגון.

(1) עלה ז' ע"ח.
(2) עלה ט"ו ע"ח.

הקדמה שניה

והנה לא יוכשרו כל השירים לכל שלשת אופני ההלוייה שזכרנו, כי אם יצדלו כפי מתכונתם, יש מהם שיוכשרו לאופן הראשון בלבד, וקלתם יוכשרו לאופן השני, וקלתם לאופן השלישי. ואשר הם מאופן הראשון הנה הקרואים לע"ד בספר שם שיר, 1) ואשר הם מאופן השני יקרא מזמור, מטעם שזכרנו שיחולקו ע"י הזמר צכלי לחתיכות חתיכות שונות, ואשר הם מאופן השלישי אשר הוא מורכב משני האופנים הקודמים יקראו צסס שיר מזמור או מזמור שיר.

ב

ז"י **ההנהגה הראשונה של שיר צלצון עזר היא על ענין הבטח צודיות מה** (דחז הינסויען). ולפי שהאנשים החשובים המשבילים צימים הקדמונים הנצחים צכורות ונצלים, כאשר תצוא עליהם הרוח צנגן המנגן, נגלו להם תעלומות חכמה, והציעו למרחוק והציעו חרות מני קדם ומני האופיות לאחר. על דרך הבטח אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, וכאמור אשה למשל אזני אפתח בכבוד חדתי, לכן ויר יקראו משוררים, ד"ל מציינים צענינים דמים ונסתרים מעיני ההמון; כמו שמה הטעם יקראו ג"כ חוזים, כדכתיב להימן חוזה המלך (דהי"א כ"ה ה') בדברי דוד ואסף החוזה (דה"צ כ"ט ל') והימן וידותון חוזה המלך (שט ל"ז ט"ו) וצמקום אחד אומר והמשוררים הימן אסף ואיתן (דה"א ט"ו י"ט). ונסתעף מזה שם שיר על משקל זכר או שם שירה ע"מ נקצה על דצדיהם וחדותם משליהם ומלילותם; ואח"כ נצנה ממנו הפעל אשר שר לה', אז ישיר משה, ששעורו חבר השיר (דיכטען). ונרצות הימים כשהוחל המלאכה הזאת, וכדוד חסנו להם שיר לא להודות ולהלל לה' כי אם שירי עבדים ושירות הזונה כנזכר צכתוצים, הושאל השם הזה גם על המלינות הטמאות האלה, שהיו דומות צמתכותם למלינות הטמאות. ולפי שהמשוררים הראשונים הציעו את מלינותיהם צנגון מיוחד, לכן הושאל שם הפעולה הזאת גם על פעלות הנגון עלמו צלי חצור השיר. כן צנגון הפה (צינגען), כדכתיב בקול שרים ושדות, שהטעם גם על השירים צשירים אשר לא חצרו הם, כי אם חצרום אחרים, כמו ששיר הלויים שירי דוד וסיעתו. כן צנגון הכלי (טפיעלען). כדכתיב (דה"א ט"ו י"ו) המשוררים בכלי שיר נבלים ובנורות וגו'. אמנם עקד טעם השיר על הנגון צפה צהרצת הדוד, ועקד טעם הזמר על הנגון צכלי צהרצת המלינה צשליה דרכים שזכרנו לעיל. ולכן כשנאמרו יחד כמו אשירה ואזמרה וקדומה, יהיה שעורו אשירה צפה ואזמרה צכלי.

ג

מהותיבות המורות על השמוש צכלי הנגון, יש מהן השויכים לכל הכלים, ויש השויכים למין אחד, ויש השויכים לכלי אחד בלבד. כי הנה תינת שחק נאה להשתמשות **כל הכלים להיות גדדה הפעולה אשר תכליתה היא להתענג צה צלצד, ולא לאחת מן** ההלטרכות, כמו תינת (טפיעלען) צל"א. וכן מלינו (ט"ז ו' ה') ודוד ובל בית ישראל משחקים לפני ה' בבל עצי ברושים ובנורות ובנבלים ובתופים ובמנענעים ובצלצלים, וצדצדי הימים נוסוף עוד ובחצוצרות, וכן מלת תפש, הגם שמתלונה אלל ככוד ועגז צלצד. כדכתיב (צדאשית ד' כ"א) בל תופש כנור ועגב, תתכן לכל הכלים להיות שעורה ענין אחיזה צלצד. וכן מלת פתח הנמלא אלל כנור כאמור (תהלים מ"ט ג') אפתח בכבוד חדתי, שאינה אלל לשון התחלה (אגטטיחען) צל"א, ותלות פ"ט ג"כ לכל כלי הלויית השיר. וכן תינת פרט אף שנמלאהו אלל נצל צד, הפורשים על פי נבל (עמוס ו' ה'), תתכן אלל כל הכלים מטעם שהצאנו לעיל צצאור שם נצל.

1) ויהיה שם שיר מה שיקרא לצעלי מלחכת ההגיון שם הנאמר בכלל ויחוד (צאור מלות ההגיון להצמ"ס ז"ל שער י"ג), דהיינו שהוא שם כלל לכל הסוג, וכמו שזכיר עוד, והוא ג"כ שם לאחד מן המינים צפיט.

הקדמה שניה

י

אמנם שרש נגן הסכימו שלא יפול כי אם על השתמשות כלי מתדים כלל. ואמר
 חז מן חזריא שהודלת זה הסודש דומה להודלת שרש נגע, אחרי ששני הפעלים
 האלו דומים ג"כ צמצמא, והטעם על נגיעת המיתרים צאלצעות הידים, אכן לא
 ידעתי אם לא יתכן מזה הטעם גם על שאר הכלים, ונפרט על מיני החלילים שמקיימם
 צאלצעות על נקציהם לשנות הקולות. וכן מלינו צהדיא והנך להם כשירי עגבים יפה
 קול ומטיצ נגן (יחזקאל ל"ג ל"ז). ועובצ ממיני החלילים כמו שזכרנו לעיל וכתרגום
 יונתן שם, והא את להון כומר אבובין דצסוס קליה ומועצ לנגנא, ולדעת הרד"ק
 שפירש שם כשירי עגבים, כשיר חשק ודצרי שחוק, כמו שישמע אותו האדם מאדם שהוא
 יפה קול ומטיצ נגן. אפשר שיפול גם שם הפעולה הזאת על המסודר צפה. סוף דבר
 אין להכריע צזה מתוך הכתובים.

וצחינת שם המופשט נגינה, הנה עיקר הנחתו על השתמשות הכלי עלמו כאשר הערכו
 כצד לעיל צסוף החלק השני וכדכתיב (איכה ה' י"ד) בחורים מנגינתם (חיהר
 טפיעו), אולם הושאל אח"כ גם על הלטרפות השיר צהליות הכלי, כעין שם זמר,
 מדכתיב (איוב ל' ט') ועתה נגינתם הייתי (חיהר ליער), וכן (תהלים ס"ט י"ג) ונגינות
 שותי שכר. 1) וגם ערך וסדר הנוגן והליכותיה השיוכות לשיר מה, מופשט מהשיר
 עלמו, יקרא אלל החכמים האחרונים צסם נגינה (דיא מעלודיע), ואולי שגם צומים
 הדאטונים השתמשו צזה השם להודלה הזאת, וכמו שנעיר עוד להלן צציאור תיצת
 למנלח. ונמלא עוד שם אחד מנגינה על משקל צנין הפעיל, שהטעם על תוכן השיר,
 כאמור (איכה ג' ס"ג) אני מנגינתם, כלומר הדבר המכוון אליו צנגינותיהם והמסצצ אותן:

ד

הת'בות המורות על שמוש כלי התקיעה ציחוד (חון משס אחד המורה גם על אחד.
 מכלי ההכאה, וכמו שיתצאר) הן שלש. (א) תקע שהוא מענין ותהעתיו חק
 יחד במקום נאמן. כי כמו שתקיעת היתד נעשה ע"י לחיפות שונות מהמקצת צהפסקים
 שווים, כן הוא צדחיפת האויר צתוך חלל הכלי להיליאו משס אחת אחת. וכפי הודלת
 הענין יפול השם הזה גם על מיני החלילים, וכן השתמשו צו החכמים האחרונים,
 אלל צספרי הקודש לא נמלא שם זה כי אם אלל הסופר והחלולרות כדכתיב ותקעתם
 בחצוצרות (צמדצד י' י'), ותקעתם בשופרות (סופטים ז' י"ח), וכן יאמר גם צל"א
 (חין דיא פחוינע טטפסען). (ב) רוע, פענין תרועם בשבט ברזל שהוא לשון צצירה
 (לערטשעטערן), ויפול שם תרועה על קול הצדה צדחיפות רצות ונמהדות זו אחד
 זו, שידמה כאלו ישצר האויר להתיכות חתיכות קטנות על ידי כלי התרועה, וזה טעם
 ותקעתם תרועה (צמדצד י' ה'); או גם על קול הומיה המורכב מקולות שונות הנשמעות
 כאחד. יהי' ההמת קול של שמחה כעין קול המון חוגג, וכדכתיב (תהלים ס"ה י"ד)
 יתרועעו אף ישירו, או הדמת קול של לעקה כעין קול תרועת מלחמה, כאמור (יהושע
 ו' ג') ויריעו העם תרועה גדולה. כי אם צרצוי הקולות המתרועעות כאחת ידמה כאלו
 ישצר הרוח לחתיכות קטנות, ויפול השם הזה אח"כ גם על הלטרפות קולות רצות מכלים
 שונים הנשמעים כאחד, ואולי שזה טעם השיבו נגן בתרועה (תהלים ל"ג ג') כלומר
 שיתחצרו לשודר ולנגן צתקהלות. 2) אולם כלי התרועה, לכה לומר המוכשרים להריע

1) לדעת החכמים שהצחנו צענין שם נגן, יהיה טעם נגינות על השירים צהליות כלי מתרים וינדל
 צזה מטעם שם זמירות, שהנוח על השירים צהליות כלי השיר צכלל.
 2) ויהי' לסירוס זה שם תרועה משתמע לתרי אפי, דהיינו לשון הדמת קול גם לשון ריעות וחצורי,
 כטעם ותרועת מלך בו לדעת הרמב"ן ז"ל צספר נתיבות השלוש (צמדצד כ"ג כ"ח). אמנם
 צתרגומו לס' תהלים צאר המחמר הנ"ל כזה, ששם קיל תרועת השמחה צשיר הסה ייטיצו גם לנגן
 צכלים, ועיין התרכוס שם.

הקדמה שניה

צס גם צכלי אחד, הם שלשה, השופר והחצוצרות והמצלותים, כנראה מהכתובים שהצאנו לעיל צצאוד שלשת הכלים האלה, ואף גם שלא מלאנו הפעל כי אם צאחד מהם, והרעותם בחצוצרות (צמדצד י' ע''), וכדרך שאומרים צל"א (דחז טאעטטערן דער טראָאפּעטען), מ"מ נוכל גם לאמור הדיעו צשופרות הדיעו צמללתיס, אחרי שמליכו סס תדועה צשניהס. (ג) משך, שיפול על תקיעה ארוכה צלי הפסק, ונמלא לצד שני פעמים צכתוצ, חד במשוך היובל (שמות י"ט י"ג) וחד במשוך קרן היובל (יהושע ו' ה').

טז

ויש תיבות הפועלים המודים על השתמשות כלי שיר אחד לצד, והמה מושאלים משמות הכלים עלמך, כמו עלמות תופפות (תהלים ס"ח כ"ו) הנגוד משס תוף, 1) וכמוהו מחללים בחלילים (מ"א א' מ'), מחצצרים בחצוצרות (דה"א ט"ו כ"ד).

קס:
קלל
קכ:

ה

בענין סס למנצח, הנמלא לרוצ צפתיחת שירי תהלים, הנה הוא מהצאוד מעלמו שהוא מטעם ומנצחים לכל עושי מלאכה (ד"ה צ ל"ד י"ג) שענינו המצין העמונה ליסד ולסדר את המלאכה ע"י עושי המלאכה; כי כל מי שיש לו יתרון על חצירו דצד מה, הן צגצודה הן צמלאכה הן צחכמה, יקרא מנצח; וכשתהיה המלאכה אחת ממלאכתות היופי, המכונות צל"א (דיח טאָנען קינסטע), כעין מלאכת השיר והנגון והליוד, יקרא המנצח גם צלע"ז (פֿירטוואָן), שהוא ג"כ לסון כח וגצודה, וצמה שהוסיף הכותצ לצאוד צהכתוצ הנ"ל לעבודה ועבודה יכלול צפידוש אף שירות השיר הנקראות ג"כ עצודה, כדכתיצ (דהו"א כ"ה וי"ו) במצלותים נבלים וכנורות לעבודת בית האלהים. גם דצדנו לעיל 2) מהלויס המנלחים למלאכת הנגון צימי דוד, מעתדס ומספרס. המנלחים האלה מלצד מה שהיו מנגנים משכילים ומלמדים שיר לאחיהס העומדים תחת פקודתס, היו ג"כ מציינים ומשקילים שכל עוצ ליסד מעדכות הנגונים השייכות לכל מזמור ומזמור אשר צעצוד זה צסס מבינים יקראו, כדכתיצ (סס סס ז') כל המבין וגו'. אולם המלחמים וצצעים וצסה המנלחים התחתונים סזכרנו, אפסד שלא היו מנלחים כי אם צכלי אחד לצד, וצהיות שהקדמונים תקנו לרוצ לזית השיר על כלי מיוחד, אשר קולו יוכסד לעורר את הנפש צענין השיר, 3) נתנו המסודרים את שיריהס ציתים הכס למנלח צכלי זה, ליסד עליו הנגון השייך לו; ויהיה זה טעם למנצח על הגתית, למנצח על שושנים, וצכל מקום סזכר סס כלי אחדיו. אך יש שירים שיאות עליהס נגון המסודר על פי הדכצת נגונים מלטרפים מליזה מיני כלים סונים, ואחרי שראינו צמה שהצאנו לעיל, צימי המלך דוד שהיה מנעים זמירות ישראל היתה חכמת מלאכת הנגון צמדדגה גדולה מההשתלמות, צאופן שיתכן לה הדכצה כזו, מן הנראה שזאת היתה מלאכת המנלחים הדאשייה, המה עשויס. וארצעה הפקדים סזכרנו, ושהמה היו מנלחים צכמה מיני כלים, ואפסד שזה טעם למנצח בנינות, ד"ל צסדוד הדכצת הנבינות, לסון דציס מטעס סס המופשט נגינה שהצאנו לעיל צציאוד תיצת נגן צסס החכמים האחרונים, וטעס על השמינית סזכר אללה (תהלים וי"ו) אינו סס כלי, כטעס למנלח על השמינית (סס י"צ), כי אם סס ערך הנגון, כטעס צכנורת על השמינית לדעת הדצ צעל שלטי הגצודים שהצאנו לעיל צצאוד סס

קכ:

1) חמנס לדעת צעל שלטי הנצורים הוא להיסך, סנגוד סס תוף מן תוף, שענינו דומה לענין הלוד וטפוף תלכנה (ישעי' ג' ט"ז) צהיות שהתו"ו והטי"ת מההלסות צמצטח. דהיונו שהדצד המכ' על העור המתוח יקדד לאחור הולך וטפוף ע"י כח ההתצטטות (עלחמטיליטעט) שיש להעור.
2) עלי (י"ג ל' צ').
3) גם צימינו עתה יש שלפעמים ילזו כלי אחד את השיר, ויכונה צל"א (חבליגאטע שטיאמע).

הקדמה שניה

כ

כבוד. ופעם אחד זוכר את שם המנלח, צאמרו (שם ל"ט) למנצח לידותיו, ואחר שהוא היה מראשי הפקידים כנזכר לעיל, יתכן שהטעם שם ג"כ על יסוד הנגון יתקונו בהרכבת כלים טובים. ולפעמים שאינו זוכר לא שם הכלי ולא שם המנלח, כי אם יאמר למנצח סתם. ויתכן לאמר שאז תקון הסידור ה' צאופן שיאות לו גם לוית כלי שיר זה, גם לוית כלי אחר כלוד וכלי הלדוף שזכרנו, והי' המנצח כותף את שירו פעם למנלח בכלי זה ופעם למנלח בכלי אחר, ליסד עליו הנגון, והיו משורדים זה השיר לעתים טובים, פעם צנגון כלי זה ופעם צנגון כלי אחר. אכן יש לפדש גם ע"ס למנצח, שהמשורר שחזר את השיר ויסד גם את הנגון עליו, יהיה צלוית כלי אחר או צלוית כלים טובים, נתן אותו ציד מילח אהד ללמד אותו את השדים והנגונים העימדים תחת פקודתו. וכשאינו זוכר שם למנצח כלל, וזוכר שם מזמור, יש לאמור, שסדור הנגון הי' ג"כ ע"פ המשורר, אך שלא נתן עדיין את השיר ע"י המנלח לשיר אותו את המשורדים, או יש גם לאמור שלא הוסד עליו עדיין נגין כלל, ומה שקירא אותו צסס מזמור הוא להיותו מחוזר על אותה המחכונה שיאות לו לוית כלי השיר צאופן שזכרנו לעיל צצאור שם זה.

י

אמר הראצ"ע צפידושו לספר תהלים. רצים יפרשו מלת סלה לנלח ואינו נכון אחר שנמלא כתוב על מי מדינה סלה ופעם אחת היתה. חצל הנכון כי טעמו כמו סלה כן הוא ואמת הדבר ונכון. והרד"ק ז"ל כתב צשרטים וז"ל: "הנכון והישר צעיני שזו המלה אין לה ענין דצק צענין אשר היא עליו, 1) אך היא מלת נגון כך, שהיו המנגנים משלימים צמקומות הנגון כן. והראי' כי לא תמלא זאת המלה צמקרא כי אם צמזמור ונגון כי דוב הזכרות המלה הזאת צתהלים ונחפלת חצקוק שהיתה צנגון, וכן אמר צסוף התפלה למנלח צנגינותי, ולפי דעתי כי שרש המלה סלל, והה"א נוספת כי המלה מלעיל לעולם, והי' סל על משקל צל. קן, וכשנוספה נו הה"א הי' ראוי' להדגש והוקל, ומשקלה עם תוספת הה"א הָרָה נסו, וענינה הדמה והגצהה מן סלו לרובב בערבות, ר"ל כי צאותו המקום היה הגצהה הקול צנגין ע"כ". ונצאר את דבריו הסתומים וחתומים מעט ציתר ציאור, כי אולי יקשה השואל לכאורה, איך יהיה טעם סלה ענין הגצהה צקול, וכבר נמלא אותו כתוב צסיף כל המזמור, אחרי סיום הקולות. וצאמת אין זה קוסי' כלל. כי (א) טעם הזלה על הדוב על המאמר שלפניה, שהוא מאמר כולל ענין השיר וראוי לשיר צמקהלות כאשר כבר הערנו כמה פעמים צצאורנו למזמורי תהלים; כן צאמלע השיר, כעין מאמר אך הבל כל אדם סלה, (תהלים ל"ט) והדומה, כן צסוף השיר, כעין מאמר ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה, (שם מ"ו). והיתה א"כ המלה הזאת סימן להתכלח צנגינות, לסדר את הנגון צאותו הערך הראוי למקהלות וצהרמת הקול. (ב) בפי מה שהערנו צסוף שיר ק"ו ענו כל העם צסיום שירו הלל ואמרו הללויה, והיתה לפעמים המלה הזאת סימן להמנלח להשמיע צמללתיס להרים הקול צשמחה, כמו שהערנו לעיל צצאור ללללי שמע, וזה טעם צמצלתיס משמיעים להרים הקול בשמחה (דה"א ט"ו) דהיינו שנתנו המנלחים צזה סימן להעם לאמור הללויה. (ג) כבר דברנו לעיל צצאור מלת נגון מהלוית השיר בכלי זמר צין הדצקים, דהיינו כשיפסקו המשורדים צפה וינוחו קלתי וימלא זה לדוב כשישתנה ההתפעלות צשיר, וכשיצוד המשורר מענין לענין, כמו שזכרנו לעיל צענין הצדל השיר והמליכה, כמו שהערנו כמה פעמים צצאורנו, והיה אז הנגון צכליס מסודר על אותו הערך שהי' מוליך ומעציר את נפש השומע מתכונה לתכונה כידוע עוד היום להצקיאים צמלאכת הנגון. ולכן נתנו מחצרי השירים צמקומות

1) ר"ל שאין לו חצור עם שחר עניני המחמר אשר היא נכתבת צסופו.

הקדמה שניה

האלה ע"י תיצת סלה סימן להתסדר הנגון, כן להאריך פה הנגון בכלי מנגון פפה, כן לשנות ערך הנגון ומתכונתו כפי תוכן הדברים והענין. דמיון זה נמלא צטיגיון לדוד (תהלים ז') שמתחיל ה' אלהי בך הסיתי וגו' עד וכבודי לעפר ישכן סלה, ואח"כ קומה ה' באפך וגו', שיתנשא המשורר מזעקת האנחה לקדוש משפט נקמה על אויביו. וכן (טס ט') כשחסי' דברי הבינה והסיר צההגיון הנסגב נודע ה' וגו', ויעצר אל התחנה ישובו רשעים לשאולה וגו', יצדיל צינס צתיצת סלה, מהטעם שזכרנו. והקודא המשכיל המתצונן צמזמורי תהלים ימלא עוד רמזים כהנה וכהנה, לעמוד על אמתות ענין סלה.

וצענין צאוד המלה יש להעיר עוד פה מה שהעדרנו כצד צמקום אחד, שהכפולים ושרשי למ"ד ה"א ושרשי למ"ד מ"ס דומים מאוד צענין הוראתם. ולפ"ז עקד הנחת שורש סלל על הדריבה, ונקדא הדרך הישר המוליך צנחת וצצטחון צסס מְסָלָה, והכלי המוליך צהדרגה אחת אחת מתעה למעלה וממעלה למטה נקדא סָלָם (איינע זייטער). ודומה לזה נקדא הדרך המוליך ומעציר את הנגון מערך לערך ומתכונה לתכונה צסס מְסָלָה, כאשר יאמר עוד היום צל"א (איינע טאָנזייטער). ויתכן עוד היות שלשת השמות האלה משורש אחד, והבדל צלותיות האמנתי"ו ומקושותם לצד.

הקדמה שלישיית

אדרי מה שהקדמנו עד עתה מכללי המליצה והסיר והזמר צלשן עצה, נצוא לצד צפרעית מענין השירים הנכללים צזה כספר, לחקור (א) אחרי איכותם לשמותם למיניהם; (ב) פחצדיהם מי היו, וצאזיה זמן היו, וסגנון מליצותם, (ג) מתכונת כל כספר, תולדתיו ומחלקותיו. וזה החלונו צעורת החוץ. לאדם דעת.

א.

מיני השיר.

סוג המליצה המתכונה צסס שיר יחלק לכמה מינים, אשר מכלם נמלא איזה פדעים צמזמורי תהלים שלפנינו, ואולו הן: (א) שירי תפלה, כיון המשורר צהס להתחנן אל ה' צצצילו או צצציל זולתו, שימלטנו מן הדע לו, או שיתן לו הסמת עוצה; (ב) שירי תודה, כוננת המשורר צהס להודות לה' על חסדו ועוזו שגמלהו, או שגמל על עמו או על כל יושצי חצל כלו; (ג) שירי הלל, כונתם לתת שצח ותהלה לאדון הכל על דרכיו הנשגבים, או אל הזנך הדצוק צו והולך צדרכיו; (ד) שירי כחמה, כונתם לחזק את צטחון המשורר או צטחון עדת השומעים צהחונן והמטיב יתצדק. (ה) שירי נלחון, או לעודר הנקמה והצורה צמלחמה נגד האויב המחרף, או לשפוך שמחת נפשם והתפעלות לצס אחרי שנלחוהו. (ו) שירי ידידות, או שירת דודים, כשירחש לצ המשורר דצד טוצ לכצוד דעים אהוצים או לכצוד אכשים מפוארים לעתים מסכים לכך; 1) (ז) שירי קינה והספר על אצדן דצד טוצ; (ח) שירי השכלה, קלתם יודו את דרכי ה' והנהגותיו צעולמה, וקלתם ידצרו מוסר כסכל צהנהגת האדם ועדות נפשו המשגלת; (ט) שירי ספור, יספר צס המשורר

חמלה

תודה

הלל

נחמה

נלחון

ידידות

קינה

שכלה

ספור

1) מזה המין שיר מ"ה צתהלים, ועיון צאורנו סס.

הקדמה שלישיית כ"א

קודות איש אחד או עם אחד לכונה מיוחדת; (1) (י) שירי רעיון יחידים כשתפעל רעיו
כפס המסודר מהתזונות רעיון מה שיספך רעיונה צמלולה נאה וזכה (2) ואף שצאמת יחיד
אי אפשר לדחוק את ההתפעלות אמיתיות תחת כללים ידועים, וכמו שהערנו כבר לעיל (3)
על שנוי ההתפעלות צסיר והכעזדה מאחת לאחת; מ"מ יהיה תמיד צכל שיר מיוחד
אחת מהן ההתפעלויות הראשית, אשר ממנה ילא המסודר, היא הגוזרת על כלן,
ומעמידת את הסייר להכניסו תחת מין זה או זה, כאשר יראה הקורא הנעים צכמה
מזמורי זה הספר.

ב

שמות השירים.

מלכר השם מזמור והסם שיר אשר כבר דצדנו עליהם לעיל (4) כמלא עוד איזה
שמות צפתיחת מזמורי תהלים שיש מן הראוי לעמוד ולהתזונן עליהם, ואלו הן:
(א) מכתם. הנה הדצ המתרגם ז"ל תרגם השם הזה (קליינאָר) ע"פ דעת הראצ"ע
שצארו לשון כתם פז, כלומר מזמור כצד. ואני צמחילת כצודם לא כן אדמה, כי
אם גם יתכן הטעם הזה צפתיחת מזמור ע"ז (5) מ"מ לא יתכן צפתיחת שאר המזמורים
שנמלא השם הזה, והם חמשה המזמורים מן נ"ו עד סמ"ך, אמנם עיקר הנחת שורש
כתם הוא לשון רשימה וסימן לזכר דצד מה, כי כן כתיב (ירמי' צ' כ"צ) נכתם
עונך לפני, שעורו נרשם וגסמון לפני, וכן נקרא הרושם אלל חז"ל צסם כתם (חיין
לייכען, מחהו, פֿלעק). (6) וצזה ידמה להודלת שרש כתב אחרי שאין כתיבה כי אם
רשימת הרעיונות צסימנים מיוחדים לכך, וצאמת לא יצדלו אלו שני השרשים צמצטא
כי אם צלמ"ד הפעל וגם הוא צשניהם ממולא אחד (7) ולפ"ז יפול סם מכתם על כל
מכתם הנעשה לזכר דצד מה, (חיינע דעקסריפֿט), וכן צסיר אשר יוסד לזכרון מעשה
אשר קרה או למסודר עלמו או לאחד ממיודעיו, וכמו שנמלא צד' מאלה המזמורים
שצדנו מפורש, לדוד מכתם צאחוז אותו פלשתיס צגת, צצדחו מפני שאול צמערה, צצלוח
שאול וישמדו את הצית להמיתו, צהלותו את ארם נהריס. ואם שצשנים מהם לא נמלאהו
מפורש. אולי שצצצות הימים נשכה הסצה הגודמת מאלו צ' התכתמים, אכן ע"פ הרוב
יקום הדצד שאמרנו. ולפע"ד גם זה טעם מכתב להזקיהו צחלותו ויהי מחליו (ישעי'
'ל"ח ט'), שעורו כמו מכתם, צחלוף אותיות צומף. (8)

(ב) משכיל. טעם התיצה לדעת הר"מ ז"ל שתרגם (חיינע אונטערווייזונג) שתוכן שיר
כזה הוא ללמד מוסר השכל, ויהיה זה סם לשירי השכלה שצדנו לעיל. אולם נראה לענ"ד

1) מזה המין שיר ע"ח, ועיין צחורנו סם, וכן שיר ק"ה וק"ו.
2) מזה המין שיר ס"ז, וכמעט כל שירי המעלות.
3) הקדמה ראשונה עלה ז' ע"ח.
4) הקדמה שניה חלק שלישי.
5) עיין צחורנו סם.

6) ומזה הושאל השם כתם גם לעדי זהב או לכל דצד יקר ונחשצ שנוצשים צו האנשים לעשות רושם
(זיך אויסלייכנען). או לסמן את מעמדו או יתרונו על שאר אחיהם (חיין אבלייכען). ועיין
צחורנו צסיר מ"ה פ' יו"ד על סם כתם חוסיר.
7) דומה לזה שמות מכמר ומכבר סעיין שניהם לשון רשת.
8) וצטרט חלו"ף הצו"ת צמ"ס נמלא הרצה סעמיס צססרי תנ"ך, ד"מ סם מלך צצל אשר שלח מלאכים
אל חזקיה נקרא צספר מלכים בר ארך וצס' ישעי' מרארך יחוסעב' ע"ז כתיב באדם וקרי
סאדם. סם כ"ד ע"ז כתיב בעבר וקרי מעבר. מ"צ ה' י"צ כתיב אבנה וקרי אמנה. סם
כ"ג ל'נ כתיב במלך וקרי במלך. ועיין עוד יותר מענין חלוף האותיות צספר סבוא
התורה להחכם האדון אייכהארן התכונה צל"ח.

הקדמה שלישיה

שלא יתכן טעם זה לכל המזמורים שנמלאו שם, משכיל זרואם ונפרט צסיר פ"ח. 1) אף בתחלת סיר מ"ה יוקשה הטעם הזה מעט, צמה סנוכיר טס עוד טס מין אחרי הוא טס סיר ידידות. ולכן אפשר שלפעמים יפרט כעין טס תואר על המשודר, כי כן מלינו (דה"צ ל' כ"ז) יאמר על הלויס המשבילים שכל טוב לה', וגמו שפירט"י טס לענין סירה נופל לומר לשון שכל, ויהי' טעם משביל לבני קרח אחד מן המשודרים המשבילים מצני קרח. וכן טעם לבני קרח משביל, כלומר משכיל זה הסיר היה אחד מצני קרח, וכן נוכל לצאר לדוד משביל, לדוד שהיה משכיל שכל טוב צסיר. אולם טעם משביל לדוד או משביל לאסף אי אפשר לצאר צזה האופן. אולי נוכל לומר שהי' לפעמים טס תואר לסיר מוצחר יהי' מליזה מין שיהי', וזה נדאה דעת המתרגם הארמי שתרגם שכל טעם על ידוי דוד, ויתורגם לפ"ז צל"א (חיין פיינעם געדיכט, חיין קונסטווערק) ואחרי שהי' לכל אחד מהמשבילים סדר מיוחד צמלילותיו נוכל גם לצאר טעם משביל לאסף והדומה שהיה המשכיל משכיל על דרך אסף, או שהיה חצור הסיר ע"ד השכלת אסף וכמו שהערנו צסיר ע"ט ופ"ט. ואפשר שזה טעם משביל לדוד צפתיחת הסיר כ"ג שהוא כפילת סיר י"ד צסיונו מעט על ידי נניח או משודר הזמן ע"ד השכלת סיר כמלך, וכדמצואר טס צפירוטנו לאלה המזמורים. 2)

2) תפלה, הכה הוא מורגל אללנו לתרגם המלה הזאת צכל מקום צל"א צטס (געבעט), ולעטותו טס נדוף לטס תחנה דוקא. ואינו נכון וצלתי מסכים לכונת ליזה כתוציס צספרי קידש, כאשר כצד הערנו ע"ז צמקום אחד. 3) והאמת שעקר הודאת שודש פלל הוא לשון משפט, והושאל גם על המחשבה שהיא משפט הנפש צין דצד והפכו כמצואר צהגיון 4) ונענין נפילת טס תפלה על התחנה אשר יפיל האדם לפני אלהיו (כי לא נמלאהו צאמת צכל ספרי תנ"ך על אותה התחנה שיפיל איש לפני דעבו או לפני סד או מלך) כצד העיר התורני ד' דוד פ"ל נר"ו צהקדמתו הנעימה לתרגום תפלת ישראל, והוצא צטמו צספר המאסף 5) "שהתפלה היא הבחינה שיעריך כל איש ישר על ההלטרפות טציונו לצין קונו המטיצ לו צכל טעה. וטציונו לצין הצריות ומה שחייצ להם מפאת היותם כלס צני אצ אחד, והמשפט שיעשה צינו לצין עלמו על פעלותיו ומעלליו, לראות צעין שכלו אל תוך ימיו שעברו למען השמר צאותם הצאים מן השגנו' והחטאים שעקש צס צסכצד העתיכס." ולפ"ז כל דצור טיש צו מחשצות דמות ועמוקות יקרא צטס תפלה ויתורגם צל"א (בעטרררררררררררררר) מזה הטעם לענ"ד תפלה למשה איש האלהים ויתכן גם שהושאל אח"כ על דרך טס והנאמר צכלל ויחוד על כל סיר להיותו כולל מליצה נשגבה, כעין סיקרא צל"א צטס (נעדיכט) הצא מפעל (רענקען). ומה הטעם כלו תפלת דוד בן ישי צסוף ספר הכולל ג"כ תהלות וטארי מזמורים מהמיכיס הטוכיס שזכרנו לעיל.

תפלה

ובין

3) שגיון, כל מה שאתרו המפרטים ענין רחוק מאוד ואין הדעת סוצלתו. כי אס נפשו לשון התעסקות, מה ענין התעסקות יש לכאן, ואס נפרשו לשון תענוג ונחת אינו מסכים לחוכן הסיר שנוטה יותר למין הקנס, ורז"ל פירשו לשון שגבה, וכצד אומר דט"י ז"ל אצל ענין התזמור אינו מוכרח על כך. והיותו קדוצהוא מה שהציא דט"י צטס מנחם. שזה אחד משמות הזמר על טס הכלי, וכן על שגינות דחצקוקי כוונתו לומר שטעם שגינות הוא טס כלי זמר מה ואולי שנקרא כן צעצור נעימת קולו,

1) ועיון צחורנו לפסיק ראשון של תזמור פ"ט.
 2) ועיון עוד לקתן צסימן נ' נענין טמות החצנויס.
 3) עיון הדפטרות מכל השנה עם ת"א ובאור כרך ראשון צהפטרות יוס א' של סכות.
 4) ועיון צחור תחמר ראה סניך לא סלנתי צטס' נת"הט להרמצת"ן ז"ל.
 5) המאסף לחודש חייר תקת"ו, י' ל' ק"מ.

הקדמה שלישית

כב

מלשון ונחמה תשנה תמיד, ועם שגיון נופל על כל שיר שהותקן נבנו להלוית ע"י הכלי הזה. מ"מ הענין קשה מאוד לנארו וכל שיבה זו לא יחבס.

(ה) תהלה, אף שהוא שם כלל למין שירי הלל שזכרו, מ"מ לא יפול צפרט כי אם על אותו השיר שחזר המסודר לשיר ציחידות ונלו הלוית כלי שיר. אמנם איתן שחוצרו להלל את השם במקלות בקול המון חייג ונהלוית כלי השיר המה יקראו בשם הללויה. ונדאה שכל תיבת הללויה הנזכרת בתחלת השיר הוא לסמנו בשם המין לצד כמו מכתם משכיל והדומה. אבל איתן שהם צסוף המזמור הן סימן לענות המקלות הללויה וצדוך ה' לעולם, וכמו שהערנו צס' מזמור ק"ו.

ג

מחברי השירים.

אמרו מז"ל 1 דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים שהם אדם הראשון, ומלכי לדק, ואזרהם, ומשה, ויהיזן, וידותן, ואסף ושלשה בני קרח. ואמר הרב אצן יחייא על זה הענין בהקדמתו לפירושו על ספר תהלים וז"ל ואין ראוי להנין דוד כתב ספרו שהיא חצר המזמורים כלם ועשאם. שהרי תשוצתו צלדו איתנו ע"י עשרה הזקנים שקדמוהו שהם היו הזכרים, אבל ר"ל בשם כתיבה, כי צמולאו השירים ההם מעודדים יחד עם שירים אחרים דנים צירר אוכל מתוך פסולת וצמד צאלה אשר ראה צרוח קדשו היותם נעשים מהשלמים ההם נצואיי והצדילס מן הזולת וסדרם עם מזמורים ותהלות אחדות אשר חצר גם הוא צרוח קדשו עכ"ל. 2) ואמנו נדחיו לצד צענין תולדות הספר ואסיפת מזמוריו צסימן וי"ו ונדצר עתה צענין ואיכות מחצדיהם לצד שהיו דנים כמו שזכרו, וכמו שכתב צלמת צדאש המזמורים צהדיא לאסף לידותן לצני קרח והדומה. ואף שכתלל צמקום אחר צתלמוד 3) אמר ד"מ כל שירות ותושצחות האמורות צספר תהלים כלן דוד אמרו, הנה אין זה כי אם סצדא מדעתו, וכצר חולק עליו ד"א צד"י צלמרו הלל משה וישראל אמרוהו על הים ואמרו שם צנמדא על דצרי ד"א ונדחין דצרו מדצריהם. היולא מזה שלל היה להם קצלה צידם צענין חצור המזמורים, חדא מחלוף הדעת עלמנו, ועוד ממה שצמרו ונדחין דצרו, שהוא דאיה גמורה סדצרו צו כפי אומד לעתם צלצר. ולכן גם א:חמו נוטים אצרי מי שהסצדא וסקיל העצ מסייעתו, ומה שנעמוד עליו צדרישה וחקירה העצ צכתצו הקודם. לכו ונלכה צאירם וצלוד התצונה והמדע, עד שגוליא ע"י הקסים הגיונים הסתום המפורס.

השמות הנרשמים בתחלת המזמורים הם שמיה, דוד, אסף, בני קרח, הימן האזרחי, איתן האזרחי, ידותן, משה, שלמה, ונדצר על כל אשר מהן צפרט.

(א) דוד, הוא נעים זמירות ישראל, הוא הרים את מלכת האזר, הוא העיר את דוד המשכילים שכל טוצ צעמו צדודותיו וגם אחרי כן לצלח מלכת הגון והמלילה, כאשר כצר דצרו על זה לעיל. 4) ונדחי המתצונן על כל הקורית אשר עצרו עליו מעוד היותו נער ועד זקנה ושיצה וצעולם תשוקתו אל המלכה מפואר' הזאת, לא יתמה כי יתלא תיבת לדוד צדאש שצעים ושמים מזמורי תהלים, אין לספק שצצר שירים דנים הן על הדעות הן על הטויות אשר צאו עליו, הן צומי גליתו הן צימי מלכותו, הן לשיררס ציחודות הן לשוררס צמקהלות. אולם אעפ"כ יתכן לצצר טעם לדוד צכל המזמורים של דוד, כאלו יורה על

1) צצא צתרח דף י"ד ע"צ.

2) ועיין בהקדמתנו לתרגום ספר יונה סימן צ'.

3) סמחים דף קי"א.

4) הקמה שניה חלק ראשון סימן ד'.

הקדמה שלישיית

מחזר הסיד כי לפעמים ידובר צם צהדיא מן המלך עלמו כאלו הוא איש אחר, וכבר פירש הרד"ק זאלו המזמורים שטעם לדוד על דוד שהמשורר היה אומר אותו בעצור דוד. ולפעמים ידובר צם מפדעים ופרטי פרטיהם של אותן הדברים אשר קרו זמן רב אחרי מות דוד וצימי החורצן והגלות שלא יתכנו כלל צפי המלך. כי אף שאמרנו לעיל שהמשוררים המשכילים כשתצוא עליהם רוח הקודש יציעו חידות מני האותיות לאחור, מ"מ לא יהיה זה כי אם על דרך כלל, לא שיגלו פרטי הדברים שיהיו, כמו שנמלא דברי הנביאים. כי לולי כן לא יהיה הפרש כלל צין רוח נצואה לרוח הקודש. ועל כן כפרש מלת לדוד צאותן המזמורים על דרך דוד, כלומר שהמשורר חזר את הסיד ע"פ סגנון המלך, כאשר כבר הערנו פעמים שלכל מליץ יש לו סגנון מיוחד במלילותיו. אמנם הקורא המשכיל לריך להתצונן עלמו ולעיין הטעם צסיריהם ומלילותיהם אם ירצה לעמוד על ההבדל האמתי שציניהם. כי הדברים האלה מסורים אל הלצ ואי אפשר לצררם צמופתים למודיים הדק הטעם, כמו כללי הבניון והדומה להם. אכן בכל זה אליע לפני הקורא מה שראיתי אני צזה הענין, והנני אומר.

צצחינת סגנון מלילת המלך שהתפעלותיו הן זכות ונעימות מאוד, כאשר יארע לכל איש נקי כפיס וצר לצצ המדובה צלרות זמן רב שיתרכך לצו ויתפעל יותר הן מתובה הן משמחה, ולכן נראה צצקנותיו מעיו ככבוד יהמו וכיונה הגה יהגה ולהיפך צסירי ביל ישתפך חדות לצו צמאמרים עדצים מאוד. ואף שגם לפעמים ידבר קשות ומרירות כגד אויציו, הנה אין לתמוה על זה אחרי שמרדוהו ורצו אותו צעלי חלי לשון סקר. גם צזה יתנכר דרכו, שיסתנה מאוד ויעצור מהתפעלות להתפעלותי מחדוה לאנחה ומיגון לשמחה. אין זה כי אם דמות קודותיו. פתאום עלה פתאום ירד מגדולתו. הלליח וכפל פעמים דצים זה אחר זה. אצל ה' אלהיו הלילו מיד כל אויציו, ופדה אותו מכל לדותיו, זה החזיק צטחונו צה', ולכן סיוס כל תפלותיו וקנותיו הוא צמאמרי צטחון ותקוה. גם צמלילות דמות וכשבצות שבצה ידו להשכיל, כאשר נראה מתוכן סיד ח' וי"ט וכ"ד, מ"פ עלמות מלילותו היא הנעימות והעריוצות, וכמו שאמר על עלמו, (סיד קל"א) לא נבה לבו ונר' אם לא שויתו ודוממתי נפשי כנמול עלי אמו.

חסף (ב) אסף, מן הנראה שהוא הנזכר צספר דה"י שביה ממספחת הגדשוני לצית לוי, וכאמר עליו שנצא על ידי המלך, ובחוצ עוד להלל לה' צדברי דוד ואסף החוזה. (1) אמנם אי אפשר ליחס לזה המשורר האלהי כל אלו י"צ המזמורים שנמלא שמו צדאשס, אחרי שתוכן ענין קלתם מה שקרה זמן רב אחרי מות דוד ואחרי מות דודוהו, וקלתם צימי החורצן, כמו שהערנו צצאורנו לסירי ע"ד ע"ו ע"ח ע"ט פ"ג והדומה, ומהטעם שהצאנו לעיל אלל המלך דוד עלמו. ולכן נפרש טעם לאסף צכל אלו המזמורים, שהיה חצור הסיד על דרך וסגנון מלילת זה המשורר. ואולי שהי' המחצר אחד מצניו, כי כן נמלא נזכר צימי יהושפט, ויחזיאל צן זכריה ונו' מן צני אסף היתה עליו רוח ה' צתוך הקהל. וצדברי יחזקיה כתיצ ומן צני אסף וכדיהו ומתניהו. (2)

צענין סגנון מלילתו נמלא כשתצונן צו. שהנניר מאוד צסירי השכלה להזהיר ולהוכיח את העם להודותם את הדרך אשר ילכו צה. כמו שנראה ציותר צסיר נו"ן וסיד ע"ג. אמדותיו כשבצות מאוד וסתומות לפעמים כחדות ואם נדמה מלילת המלך למי מנוחות המתנהלי' לאט צנאות דשא, הנה מלילת אסף כשטף מים כצירים, יסערון ויהמיון צלצ הקורא וימלאו אותו על כל גדותיו.

(ג) בני קרח, עשתי עשרה מזמורים הם שנמלאו תיצת לבני קרח צדאשס, שנעה צספר סני (מ"צ ומ"ד עד מ"ט). וארצעה. צספר שליטי (פ"ד פ"ה פ"ז פ"ח). ואין לצאר

צני קרח

(1) דהי' ח' ו' כ"ד, סס כ"ה צ', דהי' צ' כ"ט לה"ד.
 (2) דהי' צ' כ' י"ד, סס כ"ט י"ג.

הקדמה שלישיית כג

המלה הזאת שכל אחד מאלו המזמורים חוזר מכל צני קרח יחדיו, כי השירים האלו מעולי' מאוד כן מפאת תוכן ענינם כן מפאת מתכונתם, ואינו מעלמות השיר המעולה להיותו מורכב מכמה מחזרים שונים, מה שיסחית זהברח התסך השיר ושלימות אחדותו. אצל יהיה העעם. שחזרו אחד ממטפחת הקרחי, והי' לכל המטפחה הזאת סדר מיוחד וסגנון אחד צמלילותם וסיריהם. ונראה שהיתה המטפחה הזאת מעולה מאוד פוך שאל מטפחות אחיהם הקהתיים, כי כן יזכרם תמיד צפרע צני הקהתיים וצני הקרחים, אף שהם ג"כ צני צנים של קהת, והנה צקלת מאלו המזמורים שזכרנו יש לשער זמן חזרם, וצנימי מי חי המסודר ההוא. וצקלתם אין לשער אותו צהדיא, כאשר צאדנו צכל אחד צמקומו. אמנם מאלו הקלת נראה שלא חיו מחזריהם כלם צימי מלך אחד, אצל נמשכת מעלת חבמת השיר צמטפחת הקרחי לפחות עד מלך חזקיה מלך יהודה.

צסגנון מלילותם יחזרו נעים זמירת המלך עם רוממות המסודר אסף, צקנתם ידו עד חדרי צען, וצשיר כשגצ יעלו עד לשמים שיאם. רוצ מזמוריהם קלרים מאוד ומאוד נעלה. גם יאהצו לשיר צמקהלות ולכפול מאמרים כוללים צין חלקי השיר.

(ד) הימן האזרחי, שמו נרשם צראש מזמור פ"ח, והוא מצני זרח צן יהודה ואיננו מחצר השיר, אחרי שכתצ צלדו לבני קרח. גם נראה מתוכן השיר היות חצורו צימי חזקיה, והוא חי צימי דוד, והי' חכס גדול ומסודר משכיל, כאשר צאדנו כל זה שם ציתר צאור. ונרוצ הימים נאצרו מזמוריו וסיריו, ולא נשאל לנו כי אם שיר אחד מחוצר ע"ד השכלתו וסגנון מלילותו צשירי הקנה.

(ה) איתן האזרחי, הוא אחי הימן הנזכר, וחצור מלילות התהלות צשיר פ"ט הוא ע"ד השכלתו, כמצואר שם, וגם הוא הי' חכס גדול ומסודר משכיל, ולא נשאל לנו מכל שיריו אף אחד. וכן אמר רש"י ז"ל שם, הוא אחד נחמשה האחים המסודרים. ומה שצמרו צבערה 1) איתן האזרחי הוא אצרהם, הוא דרך דרש ואינו מדויק כלל, וכצר עזנו שטת רצ שצמר ג"כ הימן הוא משה.

(ו) ידותון, שלשה פעמים נזכר שם זה צראשי מזמורים. חד לידותון ותרי על ידותון, והנה טעם השנים הוא שם כלי כטעם על הבתים, וכמו שהערנו לעיל. 2) אולם טעם לידותון צאשר הוא שם על המנצח, מדכתינז למנצח לידותון מזמור לדוד (שיר ל"ט). ומפורש א"כ שהמחצר הוא דוד, או יתכן גם לצמור טעם מזמור לדוד על דרך השכלת דוד כאשר הערנו לעיל, ואז יהיה טעם לידותון שם המחצר.

(ז) משה, שם איש האלהים נרשם צראש מזמור לדו"ק, וכן מתוכן ענינו כן מצניק מחמדיו וסגנון מלילותיו נכר שהוא מחצרו. יאנח על דוד המדצר שנגזר עליו מיתה ממחרת כמצואר שם ואמדותיו נוזלים כשעירים עלי דשא וכרציצים עלי עשב, כמו צשירת האזינה. גם על-שיר ל"א הנא אחדיו אמדנו צצאודנו שיתכן היות חצורו ממשה איש האלהים על יהושע צן נון עשרתו. 3) ואש שלא נמלא אלו השירים צספר תורת משה, אולי שהיו כתוצים על ספר הישר או צספר מלחמות ה' הנזכרים צספרי הקודש ואשר נאצרו ממנו עתה. 4) ואפשר שאלו צ' השירים היו שגורים יותר צכתצ צין קהל ישראל צעצור גדול מעלתם, ולכן ארכו זמן רצ גם אחד שצצד נאצרו הספרים הנזכרים, ולצלתי ישכחו גם הם מפיהם, הנניסם המאסף צין מזמורי תהלים ונכתצ צספר.

(ח) שלמה, צ' פעמים נכתצ שם זה צראש השירים, צשיר ע"צ ושיר קב"ו, וצצניהם מן הנראה לפרש בטעם על שלמה, כמצואר שם. מ"ת לדעת קלתם יהיה הוא מחצרם, אף שאין להם על מה לסמוך כי אם על השם לצד, ואין מזה ראוי כלל, כמו שהערנו צתיצת לדוד.

1) חצ צתרח דף ט"ו.
 2) הקדמה שנים ל"ד י"ט.
 3) עיין הצאור שם.
 4) עיין צס' נת"ש להרצחצ"ן ז"ל (צמזצר כ"ח י"ד).

סימן האזרחי

סימן האזרחי

ידותון

משה

שלמה

הקדמה שלישית

ועל המזמורים שלא נזכר בהם שום מחזר כלל אמרו שדוד חזרם. וזה לא יתכן מטעם שהעירו כבר לעיל צעירי דוד כי דבס מהם מדבדים ג"כ מהמאורעות באחרית הימים, כמבואר שם. ויש מהם שאפשר שדוד המלך חזרם כן מפאת תוכן ענינם כן מפאת סגנון המליצה, אולי שנעת האסף מזמורי תהלים כבר הי' נטבח שם המחזר. דומה לזה אמרו קלחם, שהסיד ק"צ ידמיה למרו, ושידרי הלויים מן קמ"ו עד סוף הספר חגי וזכרו' אמרום. ואין להכריע בכל זה. מ"מ יהיה איך שיהיה הנה יש ציניהם שידים נכבדים מאוד וצתכלית השלימות ממה מיני השיר. כמו שיד קל"ז צין שירי קנה ושיר ק"ז צין שירי תודה, ושיר ק"ד צין שירי הלל, ורוצ שירי המעלות וכיוצא בזה.

ד

חלוק המזמורים.

אמרו (במדרש 1) נכדי האוי יהיה לרלון משמע לצסוף ומשמע מעיקרל דצעין למימד, מ"ט חקיכו דצנן לאחר י"ח זרכות, אר"י צריה דר"ש צן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלל לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקנוהו דצנן לאחר י"ח זרכות. והקשו הכי תעניסרו תססדי הויין, ומפרק אשרי האיש ולמה רנשו חדא פרשתא היא. נראה מזה שלל השגיוחו צענין חלוק המזמורים כמו שהוא לפנינו. ותדע שהיה חלוק המזמורים אלל צעלי המסורה מן המוסכמות לצד ולא מן המקובלות מהא דאמרו במדרש 2) אר"ח הללויה סוף פירקא, דבה צד ר"ה אמר הללויה ריש פרקא אר"ח חזינא להו לתילי דצי דצ חנן צד דצ דכתיב ציה הללויה צאמלע פרקא אלמא מספקא לי'. ואי הוי חלוק המזמורים מקוצל להם כמנ שהיא צספרים שלפנינו, איך יפול הספק צזה? גם נראה מתילי דצי דצ חנין צהדיא שהיו להם ספרים כתוצים צדרך אחר. ועוד מדאמר שם ושעומדו' צצית ה' הללויה דצתדיה ריש פרקא, משמע שמזמור קל"ה היה מתחיל צספרים שלהם מכתוצ הללויה כי עוצ ה', שהוא הפסוק השלישי מזה המזמור כפי הספרים שלנו, וכמו שכבר העיר שם התוספות 3) שלמעלה מזה לא היה תחלת המזמור אלל סופו של שיר המעלות הנה צרכו. גם אמר המדרש שהציא דאמר קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כנגד שנות יעקב, אינו תתיישב כי אם שנאמר שצספרים תהלים הקדמונים היו שלשה מזמורים מחוצרים להקודמים להם, שהם מחולקים צספרים שלפנינו, ולכן אנחנו מונים שלשה מזמורים יתרים צסך הכולל שהוא ק"כ. וזה תסייע למה שהצאנו צצאורכו שמזמורי ט' ויו"ד ל"צ ול"ג, מ"צ ומ"ג לאחד יחצצו.

ה

מהלקות הספר וסדר המזמורים.

אמרו מה משה רצינו חלק ספר תורה לחמשה ספרים כן דוד חלק ספר תהלים לחמשה ספרים. וזאת היא החלוקה.

ספר ראשון מן שיר א' עד מ"א, מ"א שירים
 ספר שני — מ"ב — ע"ב, ל"א שירים

1) זרכות דף ט'.

2) פסחים דף קי"ז.

3) ודברי התוס' לריכוס ג"כ עיון דצ, צאמרו שלל יתכן שיהי' המזמור צ' ססוקים, הכי טבח מזמור קי"ז? גם מה ענין סמך מאמר המדרש שהציא שספי הנראה אין לו שייכות כלל לענין זה ויש ליישב אלל שאין כאן המקום להאריך.

הקדמה שלישית

ספר שלישי מן שיר ע"ב עד פ"ט, י"ז שירים
 ספר רביעי — — צ' — ק"ו, ט"ז שירים
 ספר חמישי — — ק"ז — ק"ג, מ"ד שירים

וסימן סיוס ד' ספרים הראשונים הוא צמאמר ברוך ה' וגו', וסימן ספר החמישי מוגבל מפאת עלמו להיותו האחרון. אילס מלמד הסימן ההוא, נמלא עוד סיוס אחר צמאמר בלו תפלות דוד בן ישי. סוף שיר ע"ג, המחלק כל הספר לשני חלקים גדולים. החלק הראשון כולל ספר א' וז', וצס ע"ב שירים והחלק השני כולל ספר ג' ד' וס', וצס ע"ה שירים. ויש להקשות (א) לאיזה סצה ולאיזה תכלית נפלה כפילת החלוקה הזאת, ואס כמד חלקוהו לחתשה ספרים מטעם שהצאנו, למה חלקוה עוד לצ' חלקים? (ב) למה לא חלקו המחמד לחלקים שווים, ונתן לכל ספר וספר למ"ד שירים, שעולים יחד למספר ק"ג? (ג) מה טעם מאמר בלו תפלות דוד צסוף ספר שני, אחרי שנמלאו עוד צג' ספרים האחרונים כמה מזמורי דוד? ויותר היה דלוי להכתוב צסוף הספר בלו. ואס שיש צג' ספרים האחרונים שירים עמחצדים אחרים, הנה גם צספר שני ימלאו שירים לצני קרח ומזמור לאסף. (ד) הנה הוא מדדך מאספי שירים לסדרם ע"פ שלשת הדרכים האלו, או ע"פ שמות המחצדים, שיחצרו יחד כל שירי מסודר אחד, ואח"כ שירי מסודר אחד, וכן לשירי כל המסודרים; או ע"פ תוכן ענינים והקורות אשר סצצום. המוקדמים או המאוחרים צזמן; או ע"פ מיני השירים שזכרנו, שיחצרו כל אלו השירים שהם פרטי מין אחד יחד, כמו שירי תודה לצד, ושירי קנה לצד, ושירי הסנלה לצד. אמנם אס נעייץ צמזמורי הספר שלפנינו לא נמלא צהס סדור כלל, כי צצחינת ענין המחצדים נמלא.

בספר ראשון

מזמור א' וב' בלי שם מחבר	מזמור י"א — ל"ב לדוד
מזמור ג' — ט' לדוד	מזמור ל"ג בלי שם מחבר
מזמור יו"ד בלי שם מחבר	מזמור ל"ד — מ"א לדוד

בספר שני

מזמור מ"ב לבני קרח	מזמור ס"ד וס"ו בלי שם מחבר
מזמור מ"ג בלי שם מחבר	מזמור ס"ח — ע' לדוד
מזמור מ"ד — מ"ט לבני קרח	מזמור ע"א בלי שם מחבר
מזמור נו"ן לאסף	מזמור ע"ב לשלמה
מזמור נ"א — ס"ה לדוד	

בספר שלישי

מזמור ע"ג — פ"ג לאסף	מזמור פ"ז ופ"ח לבני קרח
מזמור פ"ד ופ"ה לבני קרח	מזמור פ"ט לאיתן האזרחי
מזמור פ"ו לדוד	

בספר רביעי

מזמור צ' למשה	מזמור ק"ב בלי שם מחבר
מזמור צ"א — ק' בלי שם מחבר	מזמור ק"ג לדוד
מזמור ק"א לדוד	מזמור ק"ד — ק"ו בלי שם מחבר

בספר חמישי

מזמור ק"ז בלי שם מחבר	מזמור קכ"ב לדוד
מזמור ק"ח — ק"י לדוד	מזמור קכ"ג בלי שם מחבר
מזמור ק"א — קכ"א בלי שם מחבר	מזמור קכ"ד לדוד

הקדמה שלישית

מזמור קב"ה קב"ו בלי שם מחבר	מזמור קל"ג לדוד
מזמור קב"ז לשלמה	מזמור קל"ד — קל"ז בלי שם מחבר
מזמור קב"ח — ק"ל בלי שם מחבר	מזמור קל"ח — קמ"ה לדוד
מזמור קל"א לדוד	מזמור קמ"ו — ק"ג בלי שם מחבר
מזמור קל"ב בלי שם מחבר	

ובצחינת קודות העתים אשר סצצן השירים נמלא שמזמור ג' הוצר לעת זקנת דוד בצדחו מפני אצטלוס זנוי ומזמור קמ"ז לעת נערותו צדחו מפני שאלו צמעה, וציניהם מזמור נ"א לדוד צווא אליו נתן הנציח שהוא מוקדם מהדאטון ומאוחד מהשני וכן מזמור נ"ד צווא הזפים ויאמרו לשאלו הלא דוד מסתתר עמנו, ואל"כ מזמור נ"ט צלוח שאלו וישמרו את הצית להמיתו שהוא מוקדם לדאטון, ודנים כן. 1) וצחינת מיני השיר נמלא שירי הלל ושירי השכלה ושירי קנה ודנים ממנינים אחרים מעודנים זה צזה, לצד שירי המעלות שהם מחוזרים יחד.

אכן כל הקישיות האלה יפלו צמחלוקת הספר וסדור מזמוריו אם נקדים שיאספו כלם צעת אחת ומאיש אחד. ולהיפך יתורלו אם נעזוב ההקדמה הזאת ונחלה אסיפת השירים צמאספים שונים שחיו זה אחד זה. וכמו שנאריך לדבר צענין זה:

ו

תולדות הספר.

מאותו הטעם שהצאנו לעיל שלא יתכן לומר שדוד המלך ע"ה חנר כל השירים הנמלאי צספר תהלים, מאותו הטעם עלמו א"א לומר שהוא אספס והכניסם צספר אחד. וכנר אמרו צבמדא 2) הלל זה מי אמרו ד"ע לומר חזקיה וסיעתו אמרוהו, דאצ"ע לומר חכניה מישאל ועזריה אמרוהו, דו"כג לומר מדכו ואסתד אמרוהו. ואין לך עקשות גדולה יותר מזו לאמר שדוד ידע צנצולה סגנון השיר שיחצרו משודרים אחרים שיולדו זמן דצ אחריו מותו 3) וי"א ששירי צ' הספרים הראשונים צלצד נאספו ע"י המלך עלמו, וזה טעם הכתוב צסוף ספר שני כלו תפלות דוד צן ישי, שיקראם תפלות דוד לפי שהוא אספס, והיתה כוונת האסיפה הזאת, לתת אותן ציד הלויים להודות ולהלל לה' וכמו שנאמר 4) ויאמר יחזקיהו המלך והשרים ללוים להלל לה' בדברי דוד ואסף החוזה, ויהיה הטעם על המחצרת הזאת שהיתה מסודה להם מימי דוד. אצל גם זה לא יתכן צצחינת איזה שירי צני קרח שהם מאוחדים ג"כ צזמן, כדמציאר צמקומו. גם כוונת האסיפה לא תתכן צבמחצרת הזאת, אחרי שיש צה כמה שירים שאינם שייכים לענין הלצוד כלל,

1) ומה שהסיור ר' חצוהר להאוי מינח (צרכות סרק ח') מענין סמיכות הפרשיות של כוב ומבוב ושל חצטלוס דחוי צעלמח הוח. כי הוח נוסה תקטוי דה"ל להקדים מעטה שחול צריסח וחח"כ מעטה חצטלוס וחח"כ מעטה בוג מבוב. כמו שכנר הקצה מהדט"ח ז"ל על זה, והסיור צדוחק. ועוד סכתה מזמורים שהם מאוחדים נכתבו קודם ולכח כחן סמוכים, כמו שהעיר הר"י ז"ל. ועוד, מחן וימר סכוונת הפרטה על בוג מבוב, וכנר חמר דט"ו ז"ל צצותינו דרסו את הפרטה על ענין המשיח והנכון לפתרו כמשמעו על דוד עלמו.

2) ססחים דף קי"ז.

3) ועוד אם כנר ידע אותו וכתבו על ספר. אין יאמר על הצאים אחריו שהצרוהו אחרי שכנר היה צנמלא. ואין לומר טעם אמרוה סס חמינה ממט, שאמרו מה שכנר חוצר, כי צאותו סמאמר עלמו כתיב ר' אליעזר לומר מטה ויסרחל אמרוה, ר' יהושע לומר יהושע ויסרחל אמרוה, רבו אליעזר המודעי לומר דצוכה וצנך אמרוהו. ויטו' ח"כ הקוסוי' להוסף, ואין יאמרו סס מה שכנר דוד זמן רצ אחרים? חלח טעם אמרוהו הצרוהו, וכל אחד מאלו סתנחוי' סלך צשטה זו כמי לומר דעתו, וכמו שהענו לעיל, והנכון צענין חצור שירי הלל כדעת ר' עקינח, כנראה מנחורנו סנסוף סיר קי"ח.

4) דהי"צ כ"ש למ"ד.

הקדמה שלישית כה

וכמו שכבר אמרו חכמים צב"ג (1) שירות ותשבחות שאמר דוד צס' תהלים יש מהם כנגד עלמו ויש מהם כנגד לצור. ועוד למה יקרא המחזרת הזאת צסס דוד ואסף ואין צו כי אם שיר אחד לאסף, ויותר היה ראוי לכנותו צסס דוד ובני קרח. ולכן אם צאמת היתה מלויה צימי חזקיה עחצרת של שירים המכונה צסס דוד ואסף, אין זאת המחזרת שלפנינו כי אם אחרת שכבר נאזדה. וצחינת הספר הראשון אף שאין לספק שכל השירים צו צימי דוד הוצרו. וגם אם נאמר שהמלך צעלמו חצדס כלס, אעפ"כ לא יתכן לומר שאסיפת השירים האלו צמחצרת כאשר היא לפנינו נעשתה על ידו, כי אזי יוקשה למה לא אסף גם שיר שיריו ומזמוריו צמחצרת הזאת הנמלאים עתה צהספרים האחרונים? מלצד מה שיוקשה צענין המוקדס ומאוחר?

ולכן מן הנדאה היות תולדות אסיפת המזמורים צמחצרת הכוללת הזאת שלפנינו המכונה ספר תהלים צדרך שכצאר עתה, אשר על ידו יותרו כל אלו הספיקות שזכרנו. ואומר, הנה אין לספק שהיו אנשים תמימים ושלימים צעדת ישראל האוהבים את ה' ואת צבואיו, אשר כתצו להם שירים רצים ששמעו מפי המסורדים הקדושים, להתענג צהס גם להחזיק ציראת ה' וצהליכת דרכיו, בס' ללמדס לצניהס אחריהס. ואולי שאיש פרטי כזה אשר רוח אלהים צו עשה לו מחצרת לאסף צו כל שירי המלך, או שחצד המלך צעלמו או שחוצרו עליו, ופתח את ספרו צמזמור אשרי האיש שחצד המלך צעלמו או שהיה לו קבלה ממסורר אחר, לפי שיכלול צו טעם הללחת המלך נגד כל הקמים עליו על שצטח צה' והלך צדרכיו, ולכן מן הראוי שהיה השיר הזה כעין פתיחה לשירי המלך. ואח"כ כאשר שמע או ראה אחד משירי המלך כתצו מיד צמחצרתו, ומשום זה אין לתמוה שאין צו סדר מוקדס ומאוחר, כי צהיות שחי המלך זמן מה אחרי חצורס, אינו מן הנמכע שישמע שיר מאוחר קודס לשיר מוקדס צזמן. גם אין לתמוה למה לא תכלול המחצרת כל שירי המלך, כי אחרי שנעשתה ע"י איש פרטי, אולי לא צאו כלן לידו. אצל להיפך כל השירים שנמלאו פה יהיו או מן דוד או על דוד, כי כן הקדמנו כונת המלך. וכן מלינו צאמת תיבת לדוד צראש כל אלו המזמורים, חוץ משיר צי"ת יו"ד ול"ג. ועל השנים האחרונים כצד אמרנו צמקומו שהס לצד חלקים מהשירים הקודמים, ושיר צ' מתוכו נכר שהוא על המלך. (2) כמו שעשה זה המלך צמחצרת הראשונה, כן עשה מלך שני צמחצרת אחרת שאסף צה כל העולה על ידו משירי בני קרח ואסף ודוד ועוד איזה שירים מועטים צלתי נודע סס מחצדיהס. ואחר זמן מה צא מלך שלישי אשר הגיעו אליו שתי המחצרות האלו וחצדס לאחת, וכתצ צסוף הספר השני כלו חפלת דוד בן ישי, תלה כלן צדוד לפי שרוב השירים צהמחצרת הן לדוד, או לפי שהוא הי' אצי שירי הקודס צימיו. ואם יקשה השואל אם ששני הספרים האלו הם עחצרות שונות מאנשים שונים, הלא לדרך פלא ידמה שלא ימלא צמחצרת הזאת שיר שכבר אסף האחר צמחצרת האחרת? הנה צזה יש שתי תשובות. חדא, שצאמת ימלאו שירים מוכפלים, כמו שיר י"ד ושיר כ"ג; וכן שיר ע' שהוא החלק האחרון משיר מ"ס; והתחלת שיר ע"א שהוא התחלת שיר ל"א. ועוד מי יודע אם לא היו כהנה וכהנה צהמחצרת השניה, אצל המלך השלישי שהעתיק צ' המחצרות הראשונות לא הכניסם צמחצרתו החדשה הנעשית על ידו, כי אם אלו המעטים שזכרנו לצד, צעצור קלת השנויים שאלא צהס.

מלצד שתי אלו המחצרות הגדולות נעשתה עוד מחצרת שלישית נאספו צה שירים שנמלאו צראשס מסורר אחד מאותן אשר חיו צימי דוד, כאסף, בני קרח, איתן, היסן. (3)

1. ססחים ד"ף קי"ז.

(2) לפי השטה הזאת יש לייצצ מחצד ד' יהודה צריה דר' שמעון צן פני שהצחנו לעיל צסימן ד'. עוד על דרך אחר, דהיינו אם יחמר לך חדס תשעה עשר הן חמור לו חצרי החיש לית היה מנון, להיותו הסתיחה לצד ולא נמנה צכלל המזמורים. (ויש עוד לעיין צתלמוד ירושלמי צמס' תענית סדק צ' מן ולמה שמונה עשרה עד מנחן אמרו המתפלל ואינו נענה לרין תענייה, וצו יש לייצצ התום' דססחים שהצחנו לעיל צסימן ד' ודר"ק).

(3) צכל הספר הזה לא תמלא תיבת לדוד כי אם סעס אחד נשיר ס"ו המתחיל חפלה לדוד. ואמר החכם האדוני פרופסור א"י בהארץ צססר מברוא התורה שלו, אחרי כן הוא מוסגר מלסנים

הקדמה שלישיית

ועוד מחזרת אחרת נאספו זה שירים כלם צלתי נודע שם מחזרם חוץ משיר הראשון שהוא למשה איש האלהים, ושירי ק"א וק"ג שהם לדוד. ועוד היו מפוזרים צין עם ה' מגלות קטנות משירי הלל, ושירי המעלות, ושירי הללויה, ושיר אשירי תמימי דרך, גם שירים אחדים משירי דוד ומחזרים אחדים צלתי נודע שם. וכאשר צאו אנשי כנסת הגדולה ודנו להחזיק תורה ולהאדירה לקטו כל אלו המחזרות וכתבום על מגלת ספר אחד וסדרו. גדאשונה המחזרת הגדולה המכונה צסס תפלות דוד ואח"כ מחזרת השירים מהמסוררים אשר נקצו צשמות, ואח"כ מחזרת השירים מהמחזרים הצלתי נודעים, וצמחזרת החמישית היא המחזרת האחרונה כללו כל אותן המגלות הקטנות והשירים האחדים שזכרנו, כדי שיעמדו על המשה חלקים מעטם שזכרנו לעיל. זה תולדות ספר התהלים המלוי עתה צידינו.

וצענין מקום הספר צין כתצי הקודש, הנה כפי הסדר שמו רו"ל הוא אחר ספר רות שלדעתן הוא דאש החלק השלישי מספרי קודש הנקרא צסס כתובים. דתנו דצנן 1) סדרן של כתובים רות תהלים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל אסתר עזרא ודברי הימים. אכן צעלי המסורה שנו סדרן של רו"ל כזה, ודברי הימים תהלים איוב משלי רות שיר השירים קהלת קינות אסתר דניאל עזרא נחמיה, וכן צספרי הספרים אצל צספדי האשכנזים סדרן ככה תהלים משלי איוב שיר השירים רות קינות קהלת אסתר דניאל עזרא נחמיה דברי הימים. 2)

?

מענין קריאת המזמורים.

אחר הדברים והאמת האלה, יראה כל משכיל שלא היתה כונת האסיפה צשירים הנשגזים האלה כדי שיקראו ויאמרו צרדיפה זה אחד זה כמו שרגילים ההמון, כי דצים מהם לריכים עיון דצ צעצוד עומק הסגתם צענין אלהי ודרכיו הקדושים והנהגת עולמו, ועוד דצים שאינם אמורים לענין הלצור כלל כי אס כנגד המשורר עלמו, כמו שהצאנו צסימן הקודם צסס הגמלא. וגם אותן שחוצרו כנגד הלצור ותקנוס חז"ל צין התפלות כמו שירי הללויה ומזמורי שצת ושירי הלל ושירי המעלות, מן הראוי לשודר אותם צמקהלות וצנעימות וצבתפעלות הלצ והנפש, ולא לצלעות התיצות והעאמדים עד שהלצ אינו יודע מה שהפה מדצד. ואיך יוכל לומר לפני אלהים שדנן לו צכל לצ ומשמחים צתהלתו ועזוזו, ואין שמחה ואין דנן צקרצנו, כי אין שמחה צלי התפעלות, ואי אפשר להתפעלות צלי נעימות הסדור וכונת הלצ צענין המדוצר צו. וצפרט איך יעיו איש פניו להציע לפני אלהים דצרים אשר לא כן ולהתפלל לו שיילצנו מלדות דצות אשר לא צאו עליו כלל צאמרו שיר מזמור שחצר המשורר על מעמדו הפרטי שאינו דומה כלל למעמד האיש הזה. ויש שצאמת יסנוס או ידמה מעמד איש אחד לאותו המעמד שהיה צו המשורר צעת חצרו השיר, והוא דולה לשפך שיחו לפני ה' צאותן העאמדים הנעימים והעדצים אשר שר המשורר ההוא

ומלחצור צין שירי צנו קרה, מן הנראה שהוא ב"כ מאחד מעדת המציררים האלה. וא"כ יהיה טעם תפלה לרוד כעטם משכיל להימן האזרחי צשיר פ"ח, כלומר על דרך דוד וסננון מליצתו. 1) צצז צלנח דף י"ד ע"ג. 2) כאשר כצד העיר על זה ר' אליהו הלוי ו"ל צספרו מסורת המסורת צהקדמה שלושיית. חמנס יש לעיין על שלא מנו רו"ל ספר נחמיה צהדו הנמנים, וחולגי שלדעתן היה החלק השני מספר עזרא ונכלל כצד צשמו. וכמו שכתצו ונחמיו צן חכליה מאי עעמח לח חקרי ספרח על שמים חמר ר"י צ"ח מסני שהחזיק טוצה לעצמו שנאמר זכרה לו חלוצה לטוצה (סנהדרין ל"ג ע"ג), ולזה נמלח צאמת שני הספרים הללו מחוצרי' וצלתי נפרדים צספרים הקורומי, עד שצח המדפיס דניחל צומצורב והסרידס זה מזה צספר תנ"ך שהדפיס. והסצדח נותנת צי לולי כן חתה מונה כ"ה ספרו קודש צמקוס עשרים וארבע לא וחצוצ, חמשה חומשי תורה, שמונה נביאים (צ"צ דף י"ג ע"ג), ושנים עשר כתובים כשתחצוצ ספר נחמיה לחוד, הרי לן עשרים וחמשה ספרים. ויש עוד להחניך צזה הענין אלא שאין כאן מקומו (ועיין צספר מבוא התורה להאדון החנס פדחפפסחך אייכהארן).

כו

הקדמה שלישית

הנה הוא לטוב יזכר. ויש שיגחם לצ' נשזר ונדכה זקורות דוד אשר פדה אותו ה' מדעות רעות צעזור תומו ויטרו וצטחונו צאלהיו, ויחזיק גם הוא את צטחונו צה' ע"י שירי המלך שחוגס יר'את ה' ומופת הסגחתו הפרעיות על לדיקיו להלילם ולשלם להם כפעלם הנה גם זה לאוי וככון מאוד. אמנם גם זה לא יזכהו האמידה צפה לצד וההעצרה מן השפה ולחוק, כי אם עיון הלצ' וההתפעלות האמתית שתסוצצ עי"ז צנפשו ואשר לא תגיע אליו עדם שידע להצחין מיעצ' השיר ולהצין מלינתו הנעימה. גם לאו כל העתות שוות לזה, ויש שתסוגל הנפש צשעה זו לקבל אחת מן ההתפעלויות ולא תסוגל לקבל ההתפעלות אחרת, וצעת אחרת תהי' להיפק, הכל כפי הסצות הקודמות והתכוונות הסוכות אשר סצצו צנפשו. ולא אהריך צו עודה, כי אסיים צמה שאמר הרצ' המתרגם ז"ל מזה הענין צהקדמתו האשכנזית לתרגומו זה, וז"ל.

"הנני מטיס לפני הקודא הנעים את פרו מעללי אשר השתעשעתי צו זה עשר שנים. מתקן לי עתי שעשועי אלה, פעמים רצים גדשו יבוני מהסתפח צי. לא תרגמתי את השירים האלה כפי סדרם זה אחר זה, כי אם כפי העולה על רוחי. צחדתי לי מזמור אחד אשר אותה נפשי לו צעת היא צעזור הלטרפותו עם מעמדי הפרטי ותכונת נפשי אז, או אשר השיאני לעיין צו אם ע"י חין ערכו ויפיו אם ע"י קושי מלינותיו הסתומות. ויש שהאריך העיון צו יומיט או חודש או ימים, פניתי לי מקום צצית דעיוני, אף כי רצו עלי עצודות מעצודות סוכות, עד כי האמנתי כי חדתי צחדרי משכיות המשורר, ועמדתי על כל אשר עלה על רוחי צשירו הנעים, כפי ערך אנוש כמוני ואו תרגמתי. קרא גם אתה, "הקודא הנעים! כאשר תרגמתי אני. לא כפי סדר השירים כאשר הם כתוצים לפניך, כי אם צחר לך אחד מהם, המסכים עם תכונת נפשך אז, או תיגע להשוות תכונתך כפי האפשר אל תכונת נפש המשורר שהיתה צו צעת החל רוח האיש הזה לפעמו ואז תמלא כועס לנפשך, ורוח טובה תנחך."

אלה הדברים הכוללים אשר ראיתי להקדים לצאורי. הקודא המשכול יצחגם צמלרף שכל ואם סגים ימלא צו ויכצדני להראות לי משוגתי, צקהל רצ' אודה לו עלי טובו כי כל ישעי וכל חפלי לצקש האמת. ואל האמת יגן צעדי וילכני משגיאות. כן יגן צשלומו על כל הדורשים צשמו צאמת וצתמים. כ"ד הכותצ לכצוד התודה ולכצוד אוהציה.

היום יום ה' ט"ז שבט תקנ"א לפ"ק.

יואל בן התורני ר' יודא ליב זצ"ל.

מפתחות הענינים

הקדמה ראשונה

מענין השירי בכלל ומליצת ספרי קודש בפרט	עלה צד
א ענין המליצה	ג א
ב סגולות המליצה	ד א
ג מסגולות המליין והשתמשות המליצה	ו ב

הקדמה שלישית

מענין השיר והזמר	עלה צד
ד עצמות מליצת ספרי קודש	ז א
ה הערות בבנין מאמרי המליצה	ח א

מפתחות הענינים

הקדמה שניה

תולדות השיר והזמר בארצות העבר
השתמושם וכלו לזיתם

חלק א

תולדות מלאכת הנגון

א מן יובל עד משה
ב מימות משה עד שמואל
ג ענין בני הנביאים
ד בימי דוד
ה עבודת השיר במקדש
ו מימי שלמה והלאה
ז שאר השתמשות השיר

י
יא
יב
יג
יד
טו

חלק ב

שמות כלי הנגון ותבניתם

טז

חלק ג

באור השמות השייכות לאותה המלאכה

א זמר, זמרה, מזמרות, זמירות.
ב מזמור, מזמור שיר.
ג שיר, משורה, שירה.
ד שחק, תפשי, פתח, פרט.
ה ננן, ננינה, מננינה.
ו תקע, רוע.
ז משך, תפף, מחלל, מחצצר.
ח למנצח
ט סלה.

י
יא
יב
יג
יד
טו
טז

הקדמה שלישית

מענין השירים הנכללים בספר תהלים וסדר אסיפתם

א מיני השיר
ב שמות השירים
ג מחברי השירים
ד חלוק המזמורים
ה מחלקות הספר וסדר המזמורים
ו תולדות הספר
ז מענין קריאת המזמורים

י
יא
יב
יג
יד
טו
טז

מפתח לוחות התמונות

תמונה א	כנור, לדעת שלטי הנבורים
תמונה ב	כנור, לדעת היאראנימוס
תמונה ג	כנור על השמינית, לדעת קצתם
תמונה ד	נבל, לדעת שלטי הנבורים (מלפנים ומן הצד)
תמונה ה	נבל, לדעת יוסיפן
תמונה ו	נבל, לדעת חכמים אחרים
תמונה ז	נבל עשור, לדעת קצתם
תמונה ח	נבל על עלמות לדעת קצתם
תמונה ט	קתרוס, לדעת קצתם
תמונה י	קתרוס, לדעת אחרים (מלפנים ומן הצד)
תמונה יא	שבכא
תמונה יב	פסנתרין
תמונה יג	עונב
תמונה יד	חליל
תמונה טו	משרוקיתא
תמונה טז	סומפוניא לדעת שלטי הנבורים
תמונה יז	קרן
תמונה יח	שופר
תמונה יט	חצוצרה לדעת קצתם
תמונה כ	חצוצרה לדעת אחרים
תמונה כא	תוף לדעת שלטי הנבורים
תמונה כב	תוף לדעת אחרים
תמונה כג	מחול לדעת שלטים הנבורי
תמונה כד	מחול לדעת אחרים
תמונה כה	מנענעים לדעת שלטי הנבורים
תמונה כו	שלישים
תמונה כז	צלצלי תרועה
תמונה כח	צלצלי שמע
תמונה כט	יונת אלם רחוקים לד"ק
תמונה ל	נחילות לד"ק.

